

CEMAT VIRON TALOUSNÄKYMÄT 2/2010

02.12.2010

Sisältö

Viron talous kääntymässä maltilliseen nousuun.....	1
Tehdasteollisuus ja vähittäiskauppa lähtivät kasvuun.....	8
Rakennusalan aallonpohja saavutettu.....	13
Luottamus Viron talouteen elpymässä pohjalukemista.....	19
Viro liittyy euroon vuoden 2011 alusta.....	23
Pankkisektori odotettua kestävämmällä pohjalla.....	28
Inflaatio vakiintuu maltilliselle tasolle.....	33
Työttömyys pienenee hitaasti	37
Palkkojen lasku pysähtynyt orastavaan talouskasvuun.....	43
Viro toteutti rajut leikkaukset valtion budjettivajeen kutistamiseksi	48
Ulkomaankauppa nostaa Viron taloutta lamasta	51
Viron Suomen-kauppa kasvuun.....	56
Viro vetää jälleen ulkomaisia investointeja	59
Suomalaiset investoinnit Virossa kasvavat.....	65
Viron tulevaisuudennäkymät varovaisen valoisat	67

Viron talous kääntymässä maltilliseen nousuun

Viron talous alkoi supistua vuonna 2008 ylioptimistisiin odotuksiin perustuneen ennätyskasvun jälkeen. Maan bruttokansantuote supistui 14 % vuonna 2009. Romahdus oli seurausta sekä kotimaan talouden ylikuumentumisesta että maailmanlaajuisesta talouskriisistä. Kotimainen kysyntä pieneni vuonna 2009 lähes neljänneksellä. Kriisi johti talouden korjausliikkeisiin, kuten hintojen ja palkkojen laskuun, julkisten menojen leikkaamiseen ja veronkorotuksiin sekä elvytystoimiin EU-varoin. Viron joustavassa talousjärjestelmässä korjausliikkeet pystyttiin toteuttamaan varsin lyhyessä ajassa. (EU-komissio 2010a) Talouden supistuminen taittuikin jo vuoden 2009 loppupuolella ja kääntyi kasvuun vuoden 2010 toisella neljänneksellä. Viron valtiovarainministeriö ennusti elokuussa 2010, että maan talouden nopea toipuminen on alkamassa vientivetoisesti, vaikka kotimainen kysyntä pysyttelee vielä heikkona (Viron valtiovarainministeriö 2010).

Myös CEMATin loka-marraskuussa 2010 haastattelemat suomalaisyritysten edustajat vahvistivat käänteeseen talouskehityksessä tapahtuneen monilla toimialoilla syksyllä 2010. Vaikka *”suunta on oikea, [ja] selvästi jopa pientä kasvua tässä lähikuukausina on tullut”*, eivät yritykset ole vielä lähelläkään kriisiä edeltäneitä lukuja. *”Keväällä oli ensimmäisiä merkkejä [käänteestä], mutta nyt tässä syksyn aikana on kasvua [ollut]. [...] Ei voida sanoa että olisi iso kasvu, mutta selvästi viime vuoteen verrattuna ollaan hyvällä uralla [...] Ei olla tietysti siellä 2008 tasolla, mutta että selvästi, kun ollaan realisteja, niin siihen nähden on hyvät tunnelmat ja suunta on todellakin oikea.”*

Talouskriisin vaikutukset haastateltujen yritysten toimintaan Virossa ovat olleet vaihtelevia. Vähittäiskauppa ja rakennussektori ovat kokeneet kovia, ja näillä aloilla on toteutettu irtisanomisia, palkanalennuksia ja muita sopeuttamistoimia. Toisilla aloilla kyse on ollut ennemminkin liikevaihdon maltillisesta pienenemisestä. Toisaalta osa yrityksistä ei myy Viron markkinoille, vaan kysyntä riippuu globaaleista markkinoista. Viron markkinoilla tuotteiden ja palveluiden kysynnässä ja hinnoissa on tapahtunut alasta riippuen voimakastakin laskua. Tämä on johtanut etenkin kuluttajakaupassa voimakkaaseen hintakilpailuun ja pienentyneisiin katteisiin. Esimerkiksi elintarvikealalla raju hintakilpailu yhdistettynä vuoden 2010 alussa nousseisiin raaka-aineiden hintoihin on johtanut tappioihin.

Kuten useissa muissakin talouksissa, kriisi levisi Virossa vaiheittain koko talouteen. Ensimmäisenä lähtivät laskuun ne taloudenalat, joissa kasvu oli aiempina vuosina ollut rajuinta. Pahiten ylikuumentuneita aloja olivat tukku- ja vähittäiskauppa, kiinteistöala, rakentaminen ja rahoitusala. Vuoden 2009 alkuun mennessä talouden supistuminen laajeni koskemaan myös tehdasteollisuutta ja kuljetusalaa vientikysynnän pienentyessä voimakkaasti. Rajuin bruttokansantuotteen lasku (15-16 %) koettiin vuoden 2009 kolmella ensimmäisellä neljänneksellä. Vuodenvaihteessa 2010 bruttokansantuotteen supistuminen hidastui kuitenkin jo selvästi. (Viron tilastokeskus 2010a)

Vuoden 2010 toisella neljänneksellä Viron talous kasvoi ensi kertaa yli kahteen vuoteen. Kasvua kertyi 3 % (kuvio 1). Kasvuun vaikutti erityisesti teollisuustuotanto (20 % kasvu edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna), jota kasvava vientikysyntä vauhditti. Kotimainen kysyntä oli vuoden 2010 toisella neljänneksellä vielä heikkoa, ja vähäinen kasvu johtui varastojen täyttymisestä. Kulutuskysyntä sen sijaan supistui entisestään. Rakennusteollisuuden arvonlisäys supistui edelleen matalan kotimaisen kysynnän vuoksi, ja sama tilanne oli kuljetus-, varastointi- ja viestintäsektorilla. (Viron tilastokeskus 2010b) Vuoden 2010 kolmannella neljänneksellä BKT kasvoi 4,7 % edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan nähden. Kasvu oli enimmäkseen vientivetoisen valmistustoiminnan ansiota. Teollisuussektori kasvoi peräti 23 % vuoden 2010 kolmannella neljänneksellä, jos rakennusteollisuutta ei huomioida. (Viron tilastokeskus 2010c)

Kuvio 1: Viron BKT:n muutos edeltävän vuoden vastaavaan ajanjaksoon verrattuna, vuosineljännes, %.

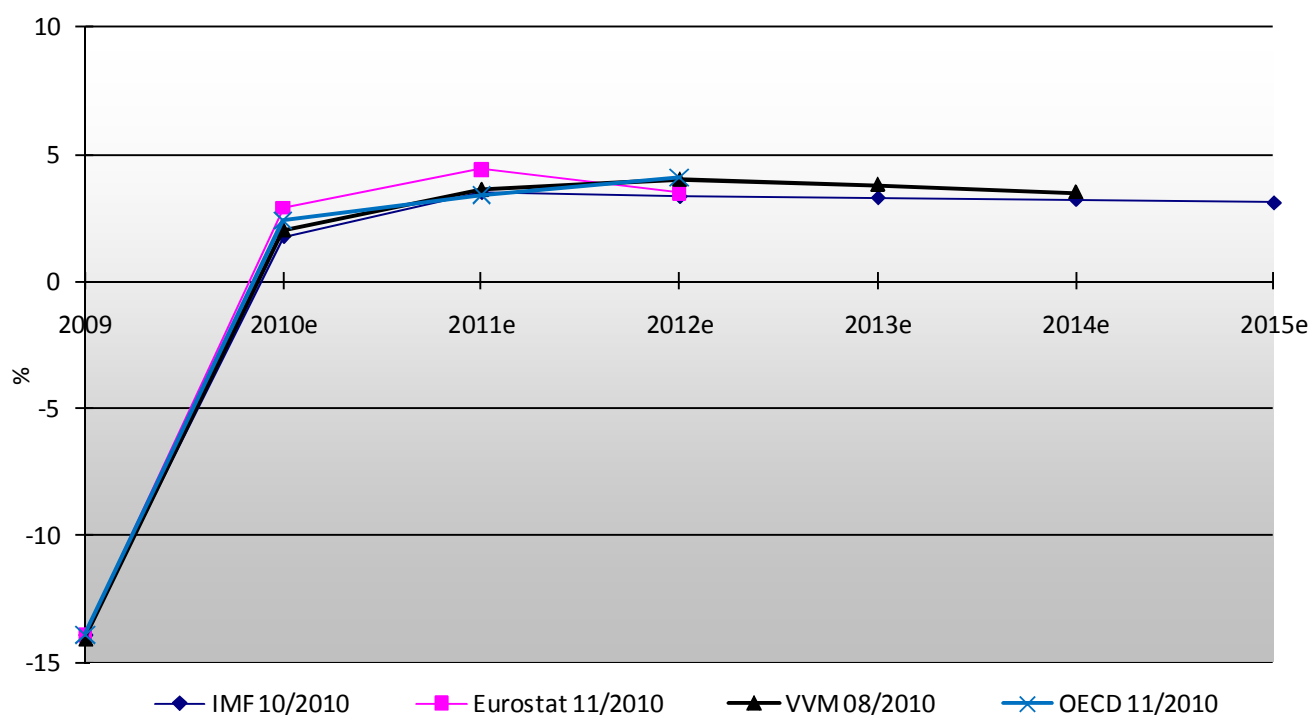
Lähde: Viron tilastokeskus 2010. * III/2010 arvio

Viro oli pahiten kriisistä kärsineiden EU-maiden joukossa maan BKT:n supistuttua 14,2 % vuonna 2009. Suurempi bruttokansantuotteen lasku vuonna 2009 oli vain Latviassa (-19,6 %), Liettuassa (-16,7 %), Puolassa (-14,7 %) ja Iso-Britanniassa (-14,5 %). Vuoden 2010 talousennusteet povaavat Viron talouden kasvavan jo 2010, mutta kasvun jäävän maltilliseksi tulevina vuosina (IMF 10/2010, Viron valtionvarainministeriö 08/2010, OECD 05/2010). Kesällä 2010 Viro arvioitiin Eurostatin tutkimuksessa EU:n viidenneksi köyhimmäksi maaksi sen asukasta kohden lasketun bruttokansantuotteen ollessa vain 44 % EU 27:n keskiarvosta (Eurostat 2010b).

Ennusteet Viron tulevasta talouskehityksestä ovat varsin lähellä toisiaan etenkin pitkällä aikavälillä (kuvio 2). Monet tahot ovat korjanneet aiempia ennusteitaan positiivisemmiksi. Esimerkiksi Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki EBRD nosti vuoden 2010 ennustettaan lievästä talouden

supistumisesta hienoiseen 0,2 %:n kasvuun. Myös Danske Bankin arviot ovat muuttuneet vuoden 2010 kuluessa talouden supistumisesta 2,1 % kasvuennusteeseen. (Compiler eNews 3.8.2010, Danske Bank 2010). IMF arvioi Viron talouden kasvavan vuonna 2010 1,8 % ja kasvun kiihtyvän vuonna 2011 3,5 %:iin. Sen jälkeen kasvu tasaantuu hieman yli 3 %:iin. Myös Viron valtiovarainministeriö ennusti elokuussa 2010 tulevien vuosien kasvun asettuvan 3-4 %:iin. Eurostat puolestaan arvioi Viron talouden kasvavan vuonna 2011 yli neljän prosentin vauhtia, minkä jälkeen kasvu tasaantuu muiden ennustelaitosten tapaan reiluun 3 %:iin. OECD arvioi Viron yltävän yli 4 %:n kasvuun vasta 2012. Myös Nordea arvioi Viron talouden jatkavan kohtuullista yli neljän prosentin kasvua vuosina 2011 ja 2012. (Nordea 2010).

Kuvio 2: BKT:n reaali- ja vuosikasvu 2009-2015, %

Lähteet: IMF World Economic Outlook lokakuu 2010, Eurostat 2010a, Viron valtiovarainministeriö 2010, OECD Economic Outlook marraskuu 2010.

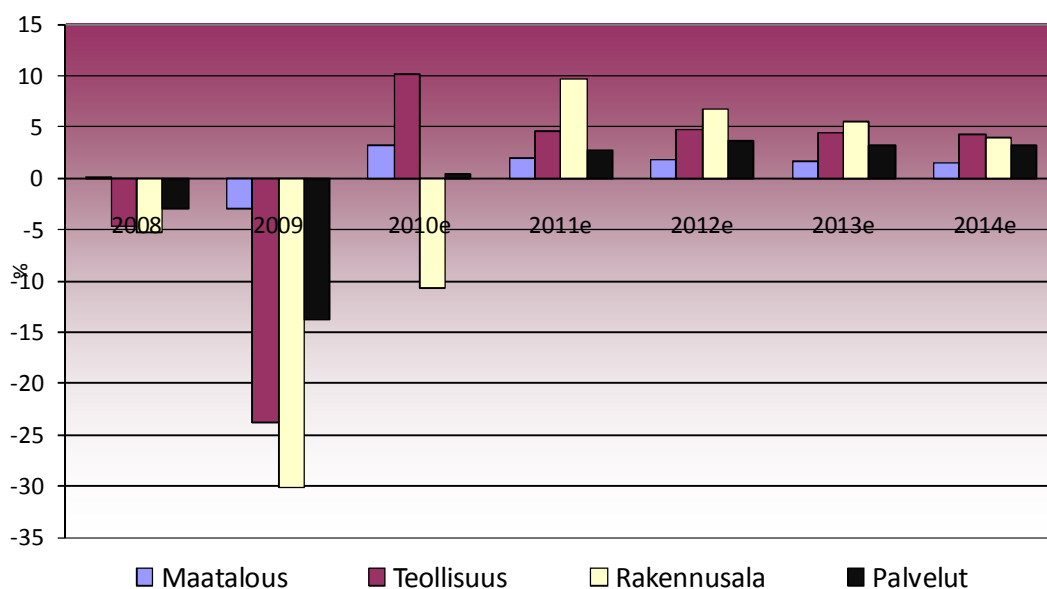
Positiivisimpienkin ennusteiden mukaisen kasvun avulla Virolla kestää vuosia päästä takaisin kriisiä edeltäviin BKT-lukuihin. Lisäksi nyt saavutetun kasvuvauhdin pelätään hidastuvan, kun vientimaiden elvytystoimet loppuvat (Compiler eNews 6.7.2010). Viron keskuspankin edustajan mukaan Viron pitkän ajan kasvuvauhti voi ylittää EU:n keskiarvon yhdellä tai kahdella prosentilla (Kauppalehti 15.4.2010).

Viron talouskriisin syvyys on vaihdellut sektoreittain. Vuonna 2009 kaikki toimialasektorit supistuivat (kuvio 3). Eniten supistuivat rakennussektori (-30 %) ja teollisuussektori (-24 %). Sen sijaan

palvelusektori (-14 %) ja maatalous (-3 %) kirjasivat maltillisemmat tuotannon supistumisluvut. Vuoden 2010 ensimmäisellä puoliskolla osa toimialoista kääntyi jälleen kasvuun. Suurista toimialoista nopeimmin kasvoivat teollisuustuotanto (14 % edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna) ja kuljetus (10 %). Myös kaupan arvon muutos nousi niukasti positiiviseksi, kun taas kiinteistöala supistui 6 %. Myös rakentamisessa supistuminen jatkui, ja toimialan tuottama lisäarvo pieneni peräti neljänneksellä tammi-kesäkuussa 2010 edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Heinäkuussa 2010 teollisuustuotanto kasvoi jo 25 % verrattuna edellisen vuoden heinäkuuhun, kun taas eniten kasvoi elektroniikkateollisuus, jonka tuotanto kolminkertaistui (Compiler eNews 14.9.2010). Vuoden 2010 suuret kasvuluvut selittyvät osittain vuoden 2009 matalalla vertailutasolla.

Vuodelle 2010 Viron valtiovarainministeriö (2010) ennustaa kasvua muille sektoreille paitsi rakennusallalle, jonka arvioidaan supistuvan vielä 11 %. Sen sijaan teollisuus kasvaa lähes saman verran (10 %), kun taas muilla sektoreilla jäädään pienempiin kasvulukuihin. Maatalouden arvioidaan kasvavan vuonna 2010 3 % ja palvelujen alle 1 %. Vuodesta 2011 alkaen kasvulukujen ennustetaan tasoittuvan siten, että maataloussektori kasvaa alle 2 % vuosittain, kun taas palvelut yltävät yli 3 %:n kasvulukuihin. Teollisuuden ennustetaan kasvavan 4-5 % vuosittain vuodesta 2011 lähtien. Myös rakennusalan uskotaan pääsevän kasvu-uralle vihdoin 2011, mutta kasvun pienenevän neljään prosenttiin vuoteen 2014 mennessä.

Kuvio 3: Reaalisen BKT:n kasvu sektoreittain, %

Lähde: Viron valtiovarainministeriön ennuste 25.8.2010

Kriisin johdosta toteutetut sopeuttamistoimet, kuten kulujen karsiminen irtisanomisilla, palkanalennuksilla ja neuvottelemalla toimitussopimukset uudelleen, on CEMATin loka-marraskuussa

2010 haastattelemisissa suomalaisyrityksissä tehty, ja yritykset valmistautuvat nyt tulevaan kasvuun. *"Kun nousu toden teolla alkaa"*, kapasiteetin, toimitilojen, henkilöstön ja lupa-asioden pitää olla valmiiksi kunnossa. *"Se on sitten jo kasvun este, jos me vielä tästä säästetään."* Suomalaisyritykset ovatkin toteuttaneet esimerkiksi laajennusinvestointeja rakennuskustannusten ollessa alhaalla. Ennen kriisiä yrityksiä kiusanneen työvoimapulan uskotaan kuitenkin palaavan jälleen, kun kasvu lähtee taas käyntiin. Työvoimapulan uskotaan iskevän erityisesti Tallinnan alueelle. Samalla palkat lähtevät uudelleen nousuun, mikä kasvattaa yritysten kustannuksia. Suomalaisyrityksissä onkin suunnitelmia siirtyä vähemmän työvoimavaltaiseen toimintaan ainakin valmistustoiminnassa.

Silti Viron vakaa toimintaympäristö tukee osaltaan maan muita Baltian maita ripeämpää kasvua. Virossa on *"stabiili"* ja *"läpinäkyvä poliittinen järjestelmä"* ja yleisemmin *"vähän kaikki asiat pikkusen paremmin"* kuin muissa Baltian maissa. Viro koetaankin varsin pohjoismaiseksi verrattuna muihin Baltian maihin, joten se kiinnostaa myös suomalaisyrityksiä. Virossa on *"helppo olla ja toimia"*, ja se *"tuntuu parhaillaan olevan tähän tuotantoon, mikä meillä siellä on, oikein hyvä paikka"*. Vaikka harmaata taloutta on tutkimusten valossa peräti 40 % Viron bruttokansantuotteesta (The Baltic Course 17.8.2010), haastatellut suomalaisyritykset eivät ole havainneet ainakaan sellaista lainvastaista toimintaa, joka häiritä niiden toimintaa. Kuluttajapuolella kaupanteko virallisen vähittäiskauppaketjun ulkopuolella on lisääntynyt, ja yritystoiminnassa laman myötä ainakin *"pienemmillä yrityksillä [saattaa] olla [houkutus] jättää jotain [lakisääteisiä] maksuja maksamatta"*.

Jatkossa suomalaisyritykset hakevat maltillista, tasaista kasvua Viron markkinoilla, jotka ne useimmissa tapauksissa kokevat tärkeiksi. Ainoastaan globaaleille asiakkaille myyvät yritykset eivät piittaa Viron tai laajemmin Baltian markkinoista. Maantieteellisen läheisyytensä vuoksi Viro on suomalaisyrityksille pienuudestaan huolimatta edelleen merkittävä markkina. Markkinoiden rajallisuus on kuitenkin hyvin suomalaisyritysten tiedossa, ja kasvua haetaan laajentamalla uusille alueille Viron sisällä tai lanseeraamalla uusia tuotteita ja palveluita. *"Se on enemmän orgaanista kasvua se Viron kasvu, että markkinaosuutta ottamalla ja vähän uusia palveluita lanseeraamalla [kasvetaan]."*

Viron markkinoilla suomalaisyritysten kysyntä riippuu monissa tapauksissa joko kulutuskysynnästä tai paikallisesta teollisuudesta. *"Me ollaan jonkin verran teollisuudesta ja rakentamisesta riippuvaisia, että kun ne siitä lähtee kunnolla käyntiin [...], niin kyllähän se vaikuttaa meidänkin toimintaamme."* Elintason noustessa yhä uusille kuluttajakaupan tuotteille tulee kysyntää. *"Nähdään, että täällä markkinat kasvaa. Tiettyjen tuoteryhmien [kulutus] on vielä täällä Skandinaviaan verrattuna alhainen. Ja sitten kun elintaso nousee, niitten kulutus nousee."*

Virossa kotimaisen kysynnän uskotaan lähtevän kasvuun, mutta kasvun ei odoteta olevan suurta. Kriisiä edeltäneisiin huippulokuihin ei monella toimialalla ole paluuta. *"Ensi vuonna parannetaan myyntiä ja tulosta – ei ehkä hirveen isoja määriä, mutta kuitenkin pikkuhiljaa."* Pitkällä tähtäimellä suomalaisyrityksillä on *"aika isot odotukset"* ja ne odottavat *"tasaista kasvua ja tuloksen kasvua myöskin"*. Osalla yrityksistä käänne kysynnässä on ollut nähtävissä syksyllä 2010, ja osassa yrityksiä

käännettä odotetaan kevääksi 2011. Suomalaisyritykset suunnittelevat kasvavansa Viron markkinoilla, eikä niillä ole vetäytymisaikeita markkinoilta. *"Me ollaan kasvamassa, ja me ollaan toisaalta vahvistamassa omaa markkina-asemaa täällä."*

Lähteet:

The Baltic Course (17.8.2010) Schneider: 'black economy' accounted for 42.3% Estonian GDP in 2007

<http://www.baltic-course.com/eng/analytics/?doc=30482&underline=linz+university>

Compiler eNews (6.7.2010) Talouden asiantuntijat arvelevat, että Viron vientiyrityksillä on yhä kovat ajat edessä

Compiler eNews (3.8.2010) Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki EBRD: Viron talous kasvaa tänä vuonna 0,2 prosenttia

Danske Bank (2010) Flash Comment Estonia: Economy continues to expand

<http://www-2.danskebank.dk/analyse>

EU-komissio (2010a) European Economic Forecast – Spring 2010

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/pdf/ee-2010-2_en.pdf

Eurostat (2010a) National Accounts, Real GDP growth rate,

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/data/main_tables

Eurostat (2010b) National Accounts, GDP per capita in PPS

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsieb010&plugin=1>

IMF (2010) World Economic Outlook Database

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/01/weodata/index.aspx>

Kauppalehti (15.4.2010) Asuntojen hinnat pohjassa Tallinnassa, Kauppalehden uutisarkisto

<http://www.kauppalehti.fi>

Nordea (2010) Economic Outlook September 2010

http://www.nordea.com/sitemod/upload/root/www.nordea.com%20-%20uk/Productsservices/eMarkets/eo_uk0810.pdf

OECD (2010) Estonia – Economic Outlook 87 Country Summary

http://www.oecd.org/document/7/0,3343,en_33873108_39418677_45274759_1_1_1_1,00.html

Viron tilastokeskus (2010a) Quarterly Bulletin of Statistics Estonia 2/2010

<http://www.stat.ee/37856>

Viron tilastokeskus (2010b) Quarterly Bulletin of Statistics Estonia 3/2010

<http://www.stat.ee/38006>

Viron tilastokeskus (2010c) Virgorous exports in manufacturing contributed to the GDP growth in the 3rd quarter

<http://www.stat.ee/37776>

Viron valtiovarainministeriö (2010) Summer 2010 Macroeconomic Forecast of the Ministry of Finance of Estonia
<http://www.fin.ee/economic-forecasts>

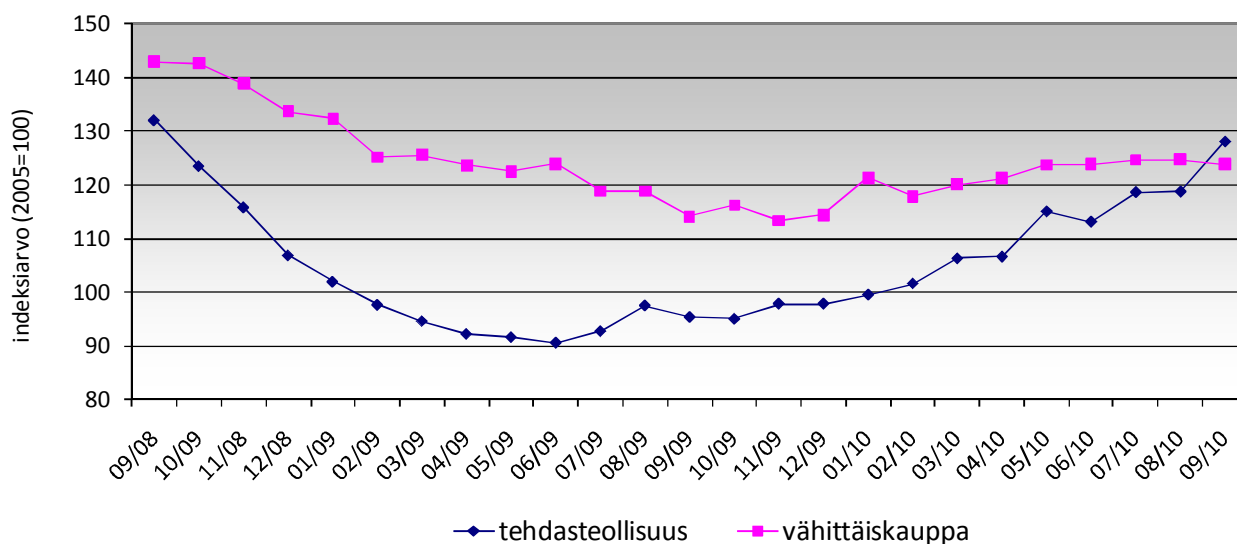
Tehdasteollisuus ja vähittäiskauppa lähtivät kasvuun

Sekä tehdasteollisuudessa että vähittäiskaupassa kysyntä on kääntynyt kasvuun. Tehdasteollisuudessa käänne tapahtui alkuvuodesta 2010 ja vähittäiskaupassa puolestaan syksyllä 2010. Teollisuustuotannon liikevaihto on tilastojen mukaan kasvanut jo lähelle kahden vuoden takaista tasoa vientikysynnän vetämänä, kun taas vähittäiskaupassa kysynnän piristymisestä on nähtävillä vasta ensimmäiset merkit, ja ala odottaa myyntilukujen kasvavan maltillisesti.

Teollisuustuotannon liikevaihto lähellä kahden vuoden takaista

Viron teollisuustuotannon alamäki alkoi jyrkkänä vuoden 2008 lopulla lähes kahdeksan vuotta jatkuneen vahvan kasvun jälkeen. Teollisuustuotannon supistumisen takana oli sekä kotimaisen että vientikysynnän hiipuminen. Vuositasolla 30 %:n laskuvauhti alkoi hidastua lokakuussa 2009, jolloin teollisuustuotannon liikevaihtoa kuvaava indeksi oli enää 23 % pienempi kuin edellisen vuoden vastaavana aikana. Edelliseen kuukauteen verrattuna teollisuustuotannon liikevaihto alkoi toipua jo heinäkuussa 2010 (kuvio 4). Vuositasolla käänne tapahtui helmikuussa 2010, jolloin tehdasteollisuuden indeksiarvo ylitti ensi kerran edellisen vuoden vastaavan ajan indeksiarvon lähinnä viennin piristymisen ansiosta. Tehdasteollisuuden liikevaihto on siitä lähtien kasvanut.

Kuvio 4: Liikevaihdon kehitys tehdasteollisuudessa ja vähittäiskaupassa, syyskuu 2008-syyskuu 2010

Lähde: Eurostat (2010)

Touko-elokuussa 2010 teollinen tuotanto kasvoi yli 20 %:n vuosivauhtia. Esimerkiksi heinäkuussa 2010 elektroniikkateollisuuden tuotanto kolminkertaistui edellisen vuoden vastaavaan aikaan verrattuna

(Viron tilastokeskus 31.8.2010). Myös elokuussa 2010 vientiteollisuus kasvoi kotimaan markkinoille suuntautunutta tuotantoa nopeammin (Compiler eNews 12.10.2010). Syyskuussa 2010 tehdasteollisuuden liikevaihtoindeksi kipusi jo lähelle kahden vuoden takaisia indeksiarvoja, ja viennin osuus teollisuustuotannosta oli kaksi kolmasosaa. Teollisuustuotteiden vienti kasvoi syyskuussa 2010 peräti 41 % edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna (Viron tilastokeskus 30.9.2010).

Teollisuudessa on toteutettu sopeuttamistoimia talouskriisistä yli pääsemiseksi: palkkoja alennettiin ja toimitussopimukset kilpailutettiin uudelleen. Työvoiman määrää myös vähennettiin osassa yrityksistä. Tuotantokapasiteettia on siten jätetty seisomaan, ja vuoden 2009 alussa oli käytössä alle 55 % kapasiteetista. Kapasiteetin käyttöaste on kuitenkin vuoden 2010 aikana kohonnut taas 69 %:iin. Merkittävä osa kotimaan kysyntään suuntautuneesta kapasiteetista on silti edelleen käyttämättömänä. (Viron keskuspankki 2010b) Arvonalentumiset ylittivät investoinnit monilla toimialoilla vuonna 2009, mikä viittaa kapasiteetin pienenemiseen. Näin ollen Viron keskuspankki (2010b) odottaa kotimaisten investointien lähtevän pian käyntiin kapasiteetin palauttamiseksi, etenkin kun vientivetoisten yritysten tuotanto on alkanut kasvaa ja volyymit lähestyvät kriisiä edeltänyttä tasoa.

Suomalaisyrityksistä elintarviketeollisuusyhtiö Atria on toteuttanut Virossa toimivien lihanjalostusyhtiöidensä fuusioita sekä keskittänyt toiminnan Valgan ja Ahjan tuotantolaitoksille. (Compiler eNews 25.8.2009, Compiler News 12.2.2009) Elektroniikan sopimusvalmistaja Elcoteq puolestaan ilmoitti kesäkuussa 2009 myyvänsä enemmistön Tallinnan toiminnoistaan Ericssonille ja keskittävänsä Euroopan-tuotantonsa Pécsin tehtaalle Unkariin. Tallinnan työntekijöistä noin 1 200 siirtyi Ericssonin palvelukseen. Vieroon jäi vielä jonkin verran erikoistunutta valmistuskapasiteettia. (Kauppalehden Uutisarkisto 2009) Vuonna 2010 Viro on uudelleen alkanut kiinnostaa teollisuusyrityksiä. Metsäyhtiö Stora Enso rakentaa Vieroon Imavereen pellettitehtaan sahan yhteyteen (Compiler eNews 12.10.2010).

CEMATin loka-marraskuussa 2010 haastattelemat suomalaisyritykset totesivat, että talouskriisin jäljiltä kysyntä- ja kustannustilanne on muuttunut. Eri toimialoille suuntautuneet teollisuusyritykset kohtaavat erityyppisiä tilanteita. Osa yrityksistä valmistaa globaaleille markkinoille, jolloin *”oma kysyntä ei riipu oikeastaan ollenkaan siitä, [...] mitä Viron taloudessa tapahtuu”*, vaan globaalien markkinoiden ja kansainvälisten asiakasyritysten liikkeistä. Maailmanlaajuisesti tilanne onkin parantunut, mikä näkyy myös Viron toiminnoissa. *”[Tuotanto]volyymit [Virossa] ovat kyllä kasvaneet [...] yli 50 %.”* Sen sijaan suoraan Viron markkinoille valmistavat yritykset kohtaavat heikentyneen kotimaisen kysynnän. Erityisesti kuluttajakauppaa varten valmistavat teollisuusyritykset seuraavat kuluttajien käyttäytymistä yhtä tarkasti kuin vähittäiskauppa itse.

Teollisuustuotannossa työvoima on suuri kustannuserä, mutta talouskriisin aikana palkkataso Virossa alentui, joten työvoiman kustannusvaikutus on pienentynyt hieman. Lisäksi työvoiman saatavuus on parantunut merkittävästi kriisin aikana. Koska työvoimareservi on Virossa pieni, teollisuusyritykset odottavat työvoimapulan palaavan pian, ja jotkut yritykset ovat suuntautumassa vähemmän

työvoimavaltaiseen, korkeampaa osaamista vaativaan valmistukseen. Eräillä teollisuudenaloilla kuten elintarviketeollisuudessa raaka-aineiden markkinahintojen heittely aiheuttaa kannattavuusongelmia. Elintarviketeollisuus on riippuvainen kuluttajien ostovoimasta, joten vähentynyt ostovoima ja kasvaneet kulut ovat aiheuttaneet tappioita alkuvuodesta 2010. *"Elintarviketuolella on iso muutos ollut, että raaka-aineiden hinnat ovat palautuneet lähes kriisiä edeltävälle tasolle, mutta kuluttajakysyntä on vielä vain vähän toipunut siitä ihan pohjasta. Mikä tarkoittaa sitä, että nyt niitten kulujen kanssa ja toiminnan tehokkuuden kanssa pitää olla äärimmäisen tarkka vielä."* Viro koetaan kuitenkin edelleen teollisuustuotantoon soveltuvaksi paikaksi ja teollisuusyritykset odottavat jatkossa *"pientä, maltillista kasvua"*.

Vähittäiskaupassa käänne parempaan syksyllä 2010

Vähittäiskaupan liikevaihdon indeksi jatkoi laskuaan vielä tehdasteollisuuden käänteen jälkeenkin. Vähittäiskaupan liikevaihto oli esimerkiksi koko syksyn 2009 joka kuukausi noin 20 %:n laskussa edeltävän vuoden vastaavaan kuukauteen verrattuna. Vähittäiskaupan indeksiarvo kääntyi kestävämpään kasvuun maaliskuussa 2010, ja on kasvanut siitä lähtien hitaasti. Vähittäiskaupan indeksi saavutti vuoden 2009 tason kesäkuussa 2010, mutta vuoden 2008 indeksiarvoihin on vähittäiskaupassa vielä matkaa (kuvio 4). Kulutuskysyntä romahti vuonna 2009 lähes 23 % verrattuna vuoteen 2007. Kysynnän odotetaan kuitenkin kääntyvän jälleen noin 4-7 %:n vuosikasvuun, mikä on huomattavasti aiempaa hitaampaa. (Viron keskuspankki 2010b)

Vähittäiskaupassa toimivista yrityksistä Stockmann-konserniin kuuluva Hobby Hall kertoi toukokuussa 2009 lopettavansa toimintansa kaikissa Baltian maissa kuluvan vuoden aikana. Talouskriisin myötä heikentynyt kuluttajien ostovoima oli kääntänyt toiminnan tappiolliseksi. (Helsingin Sanomat 12.5.2009) Myös Rautakeskon tappiot kaksinkertaistuivat vuonna 2009 (Compiler News 6.7.2010). Heinäkuussa teleoperaattori Elisa puolestaan ilmoitti, että sen liiketoiminta Virossa on kärsinyt taantuman seurauksena käyttökateen vähentymisestä noin viidenneksellä, kun yritysasiakkaat säästävät hankinnoissaan (Sajari 2009). Japanilaisen elektroniikkavalmistaja Panasonicin puolalainen alue-edustaja luopui toiminnastaan Virossa Baltian maiden huonon taloustilanteen vuoksi (Compiler News 6.7.2010).

Laskusuuntaiset taloustilastot vastaavat hyvin suomalaisyritysten kokemuksia Virossa kriisin aikana. Kulutuskysyntä on heikentynyt, ja kuluttajakaupassa toimivat yritykset ovat siirtyneet kireään hintakilpailuun. Kilpailijoiden hintoja tarkkaillaan aktiivisesti ja niihin myös reagoidaan. Kaikkien toimijoiden on ollut pakko lähteä hintasotaan, myös sellaisten, *"jotka hyvinä aikoina eivät katsoneet hintaa mitenkään omaksi keskeiseksi kilpailukeinoksi"*. Hintakilpailu on ainoa keino pitää kiinni asiakkaista tilanteessa, jossa vähittäiskaupan tyypillisin piirre on ollut antaa *"suuria alennuksia, isoja alennusprosentteja [ja] enemmän alennuksia"* varastojen tyhjentämiseksi. Eräs vähittäiskaupassa toimiva suomalaisyrityksen edustaja totesi, että Virossa *"ostetaan halvempaa, ostetaan vähemmän."*

Koventuneen kilpailun seurauksena vain iskukykyisimmät yritykset ovat jääneet henkiin. *"Markkinan jakaa nyt pienempi määrä isompia toimijoita."*

Hintapaineen keskellä vähittäiskaupassa on toteutettu sopeuttamistoimia etenkin palkanalennuksien muodossa, mutta myös irtisanomisia on tehty. Osa yrityksistä on pyrkinyt selviämään supistamalla työkustannusten määrää esimerkiksi jättämällä sijaiset palkkaamatta ja pienentämällä siten tehtyjen tuntien määrää. *"Pidetään edelleen aika tiukkaa linjaa kuluissa."* Työvoiman saatavuuteen talouskriisi on vähittäiskaupassa vaikuttanut sen sijaan positiivisesti, ja työntekijöiden vaihtuvuus on pienentynyt merkittävästi. Erään suomalaisyrityksen edustajan mukaan pahimmillaan kaupan alan *"vaihtuvuus oli 50 % vuodessa"*. Kuluttajakaupassa oman epävarmuustekijänsä tuo Viron siirtyminen euroon vuoden 2011 alusta. Se aiheuttaa kuluttajakaupassa ylimääräistä työtä siirtymäkaudella esimerkiksi kaksoishinnoittelun tarpeen takia. Lisäksi kysynnän odotetaan väliaikaisesti supistuvan vuoden 2011 alussa, kun kuluttajat *"varmistuvat siitä, että ne hinnat eivät pomppaa taivaasiin"*. Kulutuksen odotetaan kuitenkin palautuvan pian ennalleen, kun kuluttajat vakuuttuvat hintojen vakaudesta.

Kuluttajakysynnässä on CEMATin haastatteleminen suomalaisyritysten mukaan tapahtunut käänne syksyllä 2010, joskin ensimmäiset merkit kysynnän elpymisestä nähtiin osassa yrityksiä jo keväällä 2010. *"Mittarit ovat kääntyneet jo parempaan suuntaan"*, vaikka esimerkiksi yksityinen kuluttaminen ei ole vielä lähtenyt kasvuun. Myös esimerkiksi arvonlisäveron korottaminen heinäkuussa 2009 supisti kuluttajakaupassa toimivien yritysten katteita, sillä raju hintakilpailu ei sallinut veron siirtämistä hintoihin täysimääräisesti. Loppuvuodesta 2010 *"käännö on tapahtunut, mutta se ei ole vielä merkittävä"*. Myynnissä on nähty pientä kasvua, ja *"suunta on oikea"*, vaikka myyntimäärät eivät vielä ole parantuneet merkittävästi. Osassa kuluttajakaupan yrityksiä *"on mennyt paremmin kuin mitä oltiin ajateltu"*. Jatkossa kulutuskysynnän uskotaan vähitellen toipuvan ja kuluttajakaupan sitä myöden kasvavan, joskin hitaasti. Eräällä yrityksellä onkin *"positiiviset näkymät [...] [ja] esimerkiksi ensi vuonna parannetaan myyntiä ja tulosta – ei ehkä hirveän isoja määriä, mutta kuitenkin pikkujalkaa"*.

Kotimaan markkinoiden kärsiessä monet virolaiset vähittäiskaupan yritykset näkevät laajentumismahdollisuuksia Latvian ja Liettuan markkinoille. Vaikka myös Latvian talous on pahoissa vaikeuksissa ja vähittäiskaupasektori supistuu vauhdilla, virolaiset yritykset kuten NS King, Euronics ja E.Energy uskovat, että maasta löytyy nyt liiketoimintamahdollisuuksia. Esimerkiksi jalkinekauppias NS King näkee mahdollisuuksia Latvian ostoskeskuksissa, joista on nyt vapautunut edullista liiketilaa aiempien vuokralaisten vetäytyttyä markkinoilta. Kotimaan heikko tilanne saattaa siis houkutella virolaisia kaupan alan yrityksiä laajenemaan ulkomaille. Jotkut virolaisyrietykset uskovat vielä myös kotimaan markkinoihin. Esimerkiksi pörssilistattu virolainen vaatevalmistaja Baltika avasi 7 myymälää Viroon vuonna 2009. Kesällä 2010 Baltika arvioi balttien kulutustottumusten muuttuneen, kun yhtiön mukaan 66 prosenttia kuluttajista oli lakannut ostamasta uusia vaatteita (Compiler News 6.7.2010).

Lähteet:

Compiler eNews (25.8.2009) Atria vei päätökseen kolmen Virossa toimivan lihanjalostusyrityksensä fuusion.

Compiler News (12.2.2009) Atria Baltia keskittää lihavalmistetuotannon Vastse-Kuusten tehtaalta Valgan ja Ahjan tuotantolaitoksille Virossa.

Eurostat (2010) Statistics Database

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

Helsingin Sanomat (12.5.2009) *Hobby Hall lopettaa Baltiassa.*

Sajari, Petri (2009) *Elisan asiakkaat vaihtavat laajakaistoja entistä nopeammiksi*, Helsingin Sanomat 18.7.2009.

Viron keskuspankki (2010b) Economic forecast for 2010-2012, Estonian Economy and Monetary Policy 2/2010

http://www.eestipank.info/pub/en/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/ylevaade/_2010_02/tpy_210.pdf

Viron tilastokeskus (31.8.2010) Rapid increase of industrial production continued in July, uutistiedote

<http://www.stat.ee/37766>

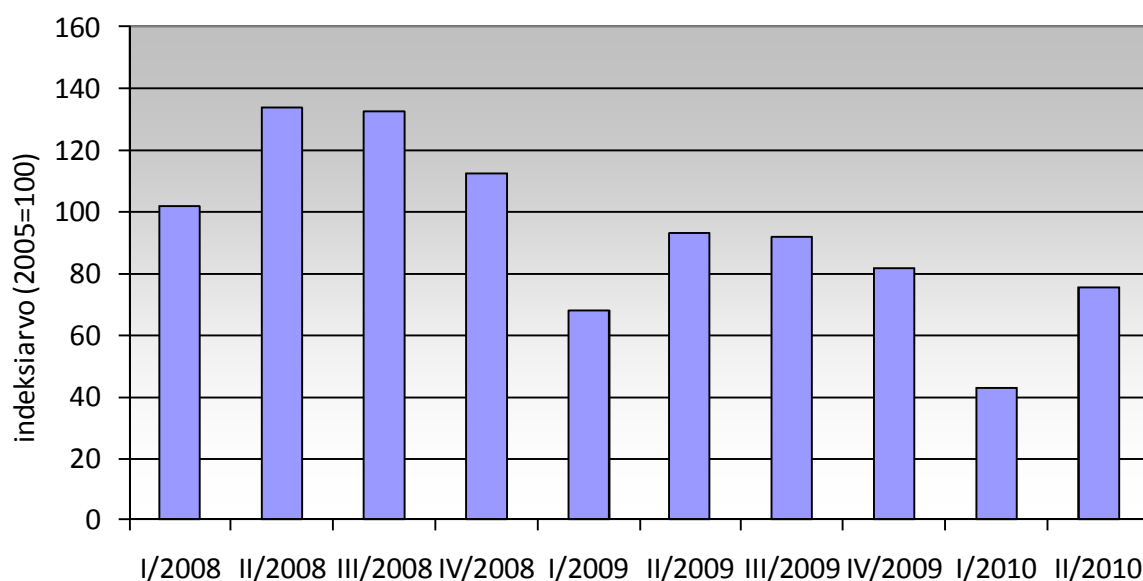
Viron tilastokeskus (30.9.2010) External demand serves as the growth engine of industrial production, uutistiedote

<http://www.stat.ee/37974>

Rakennusalan aallonpohja saavutettu

Taluskriisi on koetellut rakennusalaan rankasti koko Euroopassa. Etenkin Baltian maissa rakentaminen on supistunut voimakkaasti vuosien 2006 ja 2007 buumin ja kiinteistömarkkinoiden ylikuumenemisen jälkeen. Rakentamisen kasvu pysähtyi vuoden 2008 kolmannella neljänneksellä ja kääntyi siitä negatiiviseksi (kuvio 5). Tähänastinen aallonpohja saavutettiin vuoden 2010 ensimmäisellä neljänneksellä, mistä käännettiin jälleen ilmeisesti osittain kausiluonteisen vaihtelun takia nousuun. Kukin neljännes on ollut vuonna 2009 ja vuoden 2010 ensimmäisellä puoliskolla edellistä vuotta heikompi, eli rakentamisen trendi on edelleen supistuva. Rakentamisen volyyymi-indeksin pieneneminen on kuitenkin loiventunut vuoden 2010 ensimmäisellä puoliskolla.

Kuvio 5: Rakentamisen volyyymi-indeksi, tammikuu 2008- kesäkuu 2010

Lähde: Viron tilastokeskus (2010a)

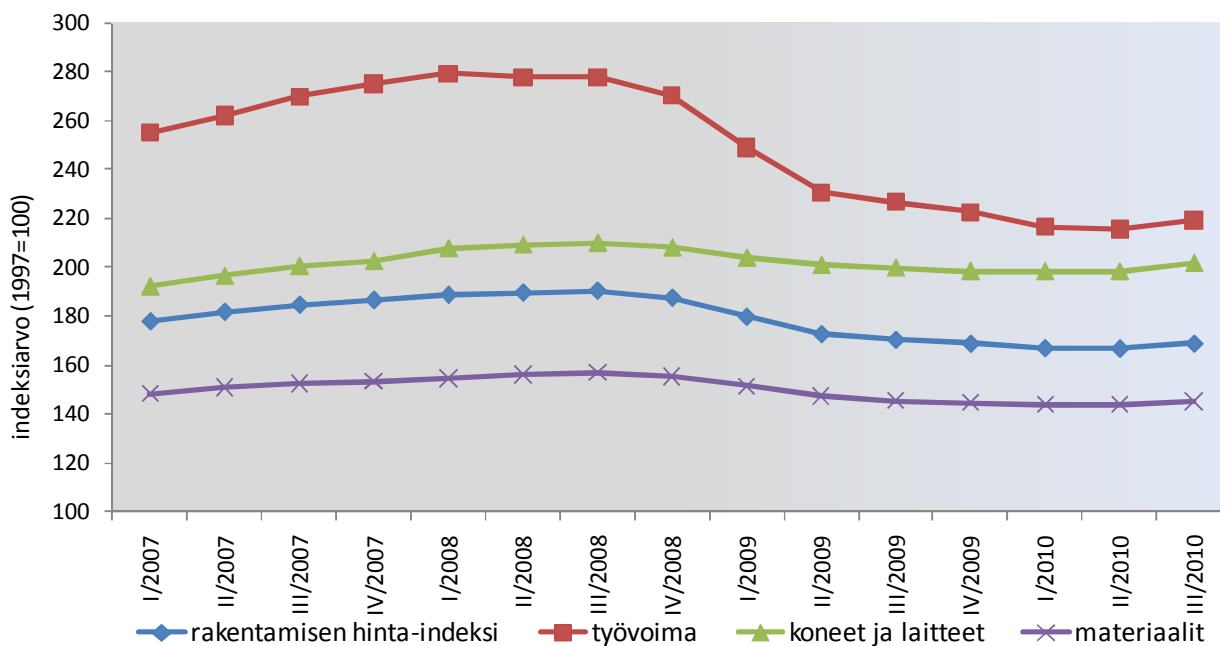
Kesällä 2009 esimerkiksi YIT joutui asuntomarkkinoiden heikon tilanteen vuoksi myymään asuntojaan Tallinnassa lähes 50 %:n alennuksella. Alamäki Viron asuntomarkkinoilla oli alkanut jo vuoden 2007 keväällä. (Taloussanomat 23.6.2009). CEMATin loppuvuodesta 2009 haastatteleva asiantuntija huomautti, että omaperusteisia hankkeita ei Virossa juuri käynnistetty kevään 2007 ja loppusyksyn 2009 välisenä aikana. Virolaiset rakennusyritykset uskovat yhteistyön julkisen sektorin kanssa tarjoavan pelastuksen kustannusten ja riskin jaon kautta. Tämä pätee etenkin suuriin EU-rahoituksella toteutettaviin projekteihin. Osa asiakkaista on kuitenkin lähtenyt liikkeelle heti kriisin pahimman

vaiheen hellitettyä. Hintojen voimakas lasku on houkutellut myös suomalaisyrityksiä investoimaan laajennuksiin. Suomalaisyritykset ovat laajentaneet esimerkiksi toimitilojaan tai tuotantokapasiteettiaan, sillä laman takia jäihin pannuista projekteista alkoi uudelleen *"tulla realistisia"* koska *"hintapyynnöt [rakentamisessa] alkoivat tulla taas maan pinnalle"*.

Kriisi on vaikuttanut etenkin uusien rakennuskohteiden määrään. Vuoden 2008 toisella neljänneksellä myönnettiin yli 2 000 rakennuslupaa, kun seuraavan vuoden vastaavalla ajanjaksolla lukumäärä oli alle kolmanneksen siitä. Rakennuslupien määrä kohosi 841:een vuoden 2010 ensimmäisellä neljänneksellä, mutta putosi taas 480:een toisella neljänneksellä 2010. Valmistuneita asuinrakennuksia oli vuoden toisella neljänneksellä 337, mikä on tarkastelujakson 2008-2010 pohjanoteeraus.

Rakentamisen hintaindeksi on myös ollut jatkuvassa laskussa vuoden 2008 kolmannen vuosineljänneksen jälkeen (kuvio 6). Erityisesti rakennustyön hinta on pudonnut voimakkaasti. Indeksien ja sen eri komponenttien laskuvauhti kuitenkin hidastui vuoden 2009 loppua kohti mentäessä ja tasaantui vuoden 2010 ensimmäisellä vuosipuoliskolla. Kokonaisindeksi lähti loivaan nousuun ensi kertaa vuoden 2010 kolmannella neljänneksellä, kun verrataan edelliseen neljännekseen. Verrattuna edelliseen neljännekseen myös palkkakustannukset alkoivat kasvaa vuoden 2010 kolmannella neljänneksellä. Edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna kokonaisindeksi sen sijaan pieneni edelleen 0,9 % myös vuoden 2010 kolmannella neljänneksellä. Vuosimuutokseen vaikutti lähinnä palkkakustannusten lasku. (Viron tilastokeskus 2010d)

Kuvio 6: Rakentamisen hintaindeksi ja sen komponentit, 2007 - syyskuu 2010

Lähde: Viron tilastokeskus (2010b)

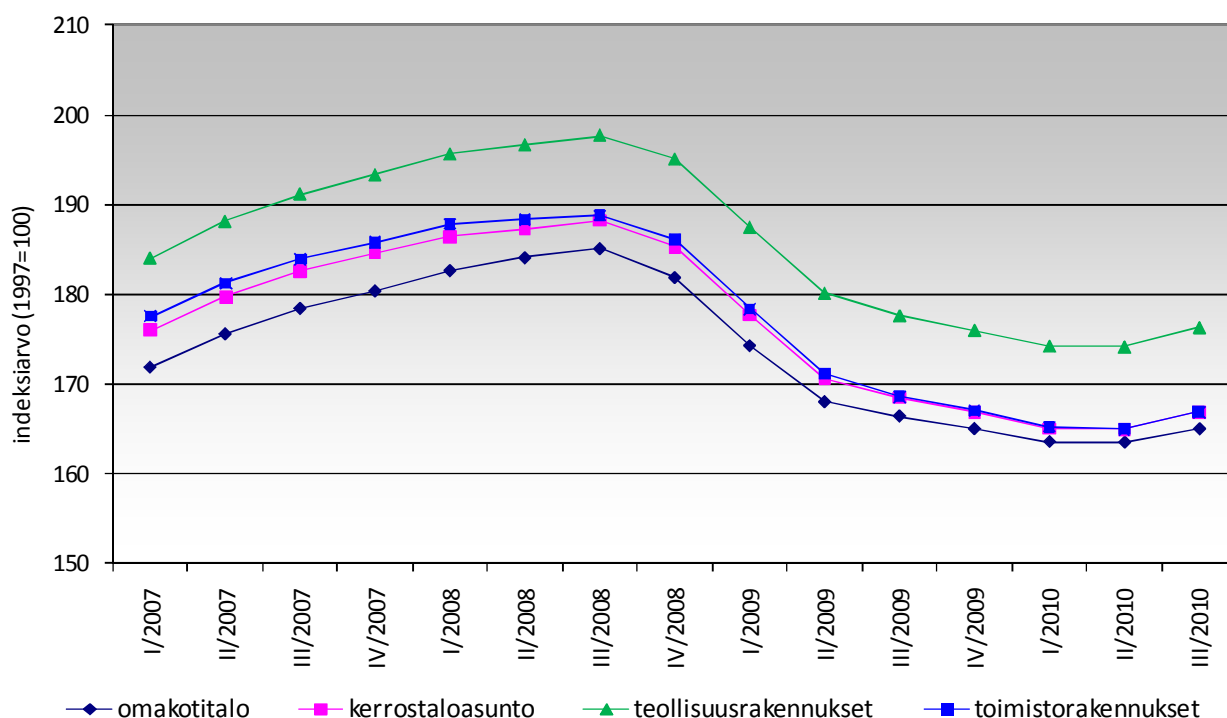
Työkustannusten supistuminen ei kuitenkaan ole palauttanut rakennustoiminnan kannattavuutta, vaan kilpailu on Viron rakennussektorilla erään CEMATin haastatteleman yritysjohtajan mukaan *”hieman epätervettä”*. Jo tehtyjä sopimuksia ei välttämättä noudateta, vaan urakoitsijat saattavat jättää työt tekemättä, koska on halvempaa kärsiä sopimusrikkomuksesta koituvat rangaistusmaksut kuin hoitaa itse rakennustyö loppuun.

Asuntojen kysyntä on ollut laskussa vuoden 2007 toisen puoliskon jälkeen. Kysyntä oli vaatimatonta edelleen vuoden 2010 toisella neljänneksellä huolimatta kiinteistöjen hintojen pitkäaikaisesta laskusta (Viron tilastokeskus 2010b). Viron keskuspankin mukaan rakentaminen samoin kuin yksityinen kulutuskin on mennyt ”pari vuotta taaksepäin” (Ross, esitelmä 5.11.2009). Vuoden 2009 kolmen ensimmäisen neljänneksen aikana tehtyjen kauppojen kokonaismäärä oli huomattavasti pienempi kuin vuotta aiemmin vastaavilla ajanjaksoilla. Kauppojen lukumäärä on kehittynyt epätasaisesti vuonna 2010, mutta verrattuna vuotta aiempaan kauppojen lukumäärä on jälleen kasvussa (Viron tilastokeskus 2010c). Vuoden 2010 toisella neljänneksellä rakennussektorin tuotannon arvo pieneni enää 17 %, kun toimiala oli supistunut vuositasolla 30 % vuoden 2009 alusta lähtien (Viron tilastokeskus 2010a).

Virolaiset rakennusyhtiöt ovat olleet vaikeuksissa, ja esimerkiksi Eesti Ehitus (eli Nordecon International AS) teki vuoden 2010 ensimmäisellä vuosipuoliskolla raskaat tappiot, vaikka edellisen vuoden vastaavana ajanjaksona se pääsi voitolle (Compiler eNews 17.8.2010a). Myös rakennusyritys Merko Ehituksen liikevaihto putosi yli neljänneksellä vuoden 2010 toisella vuosineljänneksellä. Se onnistui kuitenkin jäämään voitolliseksi, vaikka koko Baltiassa toimivan konsernin tulos romahti 30 %. Myös valtion kiinteistöyhtiö teki voitollisen tuloksen vuoden 2010 ensimmäisellä puoliskolla. (Compiler eNews 17.8.2010b) Elokuussa 2010 Viron suurimman kiinteistökehittäjän Arco Varan edustaja näki asuntojen kysynnän nousseen jo kriisiä edeltäneelle tasolle (Compiler eNews 31.8.2010). Myös CEMATin loka-marraskuussa 2010 haastattelema yritysjohtaja vahvisti, että kysyntää ja tarvetta uusille asunnoille olisi paljonkin, sillä *”edelleenkin merkittävä osa [virolaisista] ihmisistä asuu vielä aika huonokuntoisissa asunnoissa”*. Asuntorakentaminen ei ole lähtenyt kuitenkaan käyntiin, sillä rakentajien kustannukset ja asuntojen myyntihinnat eivät ole tasapainossa. Koska kansalaisilla ei ole varaa ostaa uusia asuntoja, ne *”jäisivät omiin käsiin”*.

Kiinteistökuplan puhjettua sekä asuin-, teollisuus- että toimistorakennusten hinnat laskivatkin voimakkaasti vuoden 2008 puolen välin huipusta lähtien, mutta vuoden 2009 kolmannesta neljänneksestä alkaen laskun kiihtyminen on taittunut ja tasoittunut (kuvio 7). Viron keskuspankki arvioi kiinteistöjen menettäneen arvostaan kriisin alun jälkeen noin neljänneksen (Ross, esitelmä 5.11.2009). Kasvua ei tilastojen mukaan vielä vuoden 2010 ensimmäisellä puoliskolla nähty. Vasta vuoden 2010 kolmannella neljänneksellä kiinteistöjen hintakehitys kääntyi kasvuun. Pankkiiri Riho Unt ennusti kesällä 2010, että kiinteistöjen hinnat palautuvat huippuunsa vasta kymmenen vuoden kuluttua (Compiler eNews 6.7.2010).

Kuvio 7: Asuntojen, toimisto- ja teollisuusrakennusten hintakehitys, 2007 – syyskuu 2010

Lähde: Viron tilastokeskus (2010b)

Suomalaisyrietykset vahvistavat hintojen rajun laskun. Rakentajien asiakkaina ne ovat olleet tyytyväisiä madaltuneisiin kustannuksiin. Rakennusalaalla toimivat yritykset sen sijaan katsovat, että ”hintataso on sairas”. Myös kiinteistöalalla yritykset ovat alentaneet hintojaan, sillä asiakkailla ei ole varaa maksaa entisenlaisia hintoja. ”Voi pidättäytyä siinä allekirjoitetussa [hinnassa], mutta kun tietää, että se [asiakas] ei pysty sitä maksamaan, niin käytännössä silloin se [asiakas] kuolee siihen.”

Kalliimpien kiinteistöjen kohdalla hintojen lasku on ollut vielä keskimääräistä rajumpi. Kiinteistönvälitysyhtiö Ober-Haus toteaa, että Tallinnan keskustassa asuntojen mediaanihinta per neliö oli pudonnut syyskuun 2007 n. 1 500 eurosta n. 700 euroon syyskuun 2009 loppuun mennessä. Kesällä 2010 kiinteistömarkkinat kokivat uuden pudotuksen (AS Pindi Kinnisvara 2010), mutta asuntojen keskihinta kohosi kuitenkin 921 euroon lokakuuhun 2010 mennessä. Ober-Hausin (2010) katsauksen mukaan sekä Tallinnassa myytyjen kiinteistöjen lukumäärä että arvo ovat lähteneet nousuun. Nousun syynä ovat Ober-Hausin mukaan kausivaihtelut, optimistiset euro-odotukset ja spekulatiot. Monet lykkäävät kuitenkin asunnon myyntiä toivoen saavansa suuremmat voitot vuonna 2011. Tuolloin runsas tarjonta ja euron käyttöönotto voivat romahduttaa hintoja.

Rakennusala rämpiä siis edelleen heikossa tilanteessa, eikä kiinteistöalalla mene juurikaan paremmin. Hankkeita on pantu jäihin kustannusten säästämiseksi. Rakennusyhtiöt ovat myös toteuttaneet laajojakin

irtisanomisia: *"Perattu on, [...] ja kovalla kädellä."* Kustannustaso ei salli kannattavaa toimintaa ja usein on taloudellisempaa jättää osa hankkeista toteuttamatta. *"Esimerkiksi kilpailu-urakointiin ja näihin julkisiin hankkeisiin ei kannata lähteä."* Yksittäisiä toipumisen merkkejä on kuitenkin ollut havaittavissa kesän ja syksyn 2010 aikana. Esimerkiksi lokakuussa 2010 uutisoitiin, että toimitiloihin erikoistunut Technopolis-konserni aloittaa tytäryhtiön kautta toiminnan Tallinnassa (Technopolis 8.10.2010).

Tällä hetkellä rakennusalan yritykset keskittyvätkin pohjustamaan tulevaa kasvua. *"Tämmöisenä aikana kannattaa käyttää aika siihen, että saa niihin [tuleviin projekteihin] mahdollisimman hyvät rakennusoikeudet ja kaavat ja infrastruktuurin. Että sitten, kun nousu oikein toden teolla alkaa, on valmiina esittää sellaisia rakennuspaikkoja, missä on kaikki jo kunnossa."* Kuplan jäljiltä paluu kriisiä edeltävään aikaan kestää kuitenkin vuosia. Erään haastatellun mukaan paluu kriisiä edeltäneisiin kasvulukuihin voisi tapahtua aikaisintaan *"kymmenen vuoden tähtäimellä"*. Sen sijaan Viron keskuspankki (2010b) ennustaa, että rakennussektori alkaa kasvaa pian, sillä merkkejä piristymisestä on jo nähtävissä.

Lähteet:

Compiler eNews (6.7.2010) Pankkiiri Riho Untin mukaan menee ainakin kymmenen vuotta ennen kuin virolaisten kiinteistöjen hinnat saavuttavat huippunsa uudelleen

Compiler eNews (17.8.2010a) Eesti Ehituksena tunnetun Nordecon International AS:n tappio ensimmäisellä puolivuotiskaudella oli 65,3 miljoonaa kruunua eli noin neljä miljoonaa euroa

Compiler eNews (17.8.2010b) Valtion kiinteistöyhtiö teki 107,5 miljoonan kruunun eli noin seitsemän euron nettovoiton ensimmäisellä puolivuotiskaudella

Compiler eNews (31.8.2010) Asuntojen kysyntä on noussut Virossa kriisiä edeltäneelle tasolle

Ober-Haus (2010) Tallinn Residential Real Estate Market Commentary Q2/2010
www.ober-haus.ee

AS Pindi Kinnisvara (2010) Statistics of the Real Estate Market
<http://web.pindi.ee/index.php/6398/>

Ross, Märten (5.11.2009) Viron keskuspankki: Viron talousnäkymät; esitelmä Viron suurlähetystössä; Helsinki.

Taloussanommat (23.6.2009) YIT myyasuntoja Virossa ja puoleen hintaan
<http://www.taloussanommat.fi/rakentaminen/2009/06/23/yit-myy-asuntoja-virossa-jo-puoleen-hintaan/200915006/12>

Technopolis (8.10.2010) Technopolis Ülemiste aloittaa Tallinnassa, Lehistötiedote
http://www.technopolis.fi/index.php?id=24&news_id=961

Viron keskuspankki (2010b) Economic forecast for 2010-2012, Estonian Economy and Monetary Policy 2/2010
http://www.eestipank.info/pub/en/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/ylevaade/_2010_02/rypy_210.pdf

Viron tilastokeskus (2010a) Construction volume index

http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=CO0014&ti=CONSTRUCTION+VOLUME+INDEX%2C+2005+%3D+100+%28QUARTERS%29&path=../I_Databas/Economy/05Construction/03Construction_volume_indices/&lang=1

Viron tilastokeskus (2010b) Construction price index

http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=XO10&ti=CONSTRUCTION+PRICE+INDEX%2C+1997+%3D+100+%28QUARTERS%29&path=../I_Databas/Economy/24Prices/&lang=1

Viron tilastokeskus (2010c) Notarised purchase-sale transactions of real estate by object and location of the object (quarters)

http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=RS042&ti=NOTARISED+PURCHASE%2DSALE+TRANSACTIONS+OF+REAL+ESTATE+BY+OBJECT+AND+LOCATION++OF+THE+OBJECT+%28QUARTERS%29&path=../I_Databas/Economy/26Real_estate/11Transactions_in_real_estate/&lang=1

Viron tilastokeskus (2010d) Construction price index is showing the signs of growth

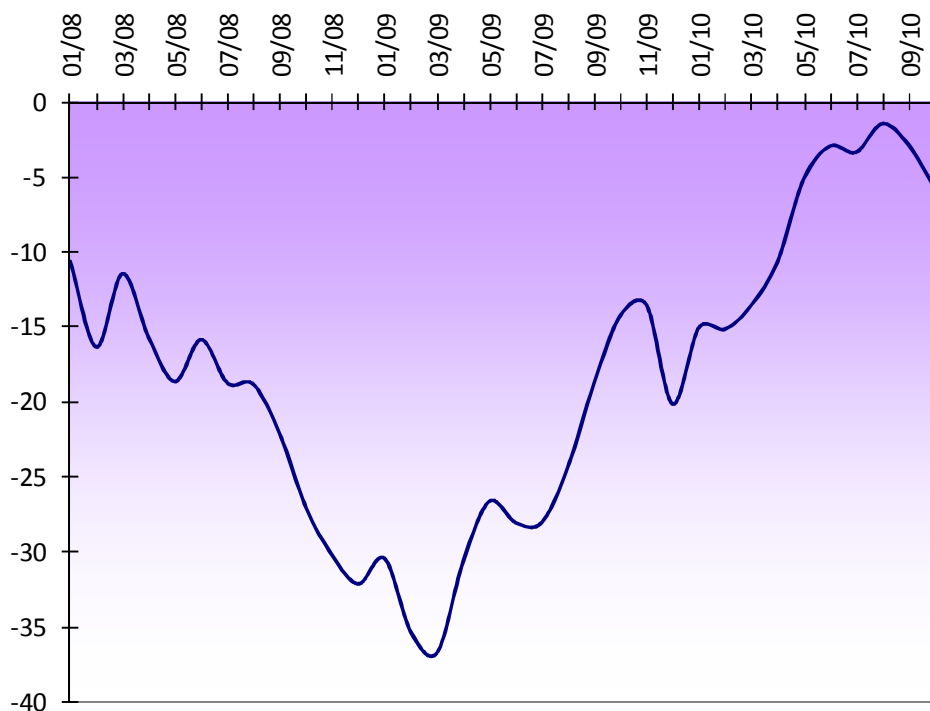
<http://www.stat.ee/37960>

Luottamus Viron talouteen elpymässä pohjalukemista

Virolaisten kuluttajien luottamus maan taloustilanteeseen kuvastaa osaltaan talouskriisin etenemistä (kuvio 8). Viron taloudellisen tutkimuksen instituutin tuottama kuluttajien luottamusindikaattori alkoi heikentyä jyrkästi vuoden 2007 toisella puoliskolla ja painui negatiiviseksi elokuussa 2007. Luottamusindikaattori koostuu kuluttajien arviosta henkilökohtaisesta taloudellisesta tilanteestaan, Viron taloudellisesta tilanteesta, työttömyyden kehityksestä ja säästämisestä seuraavien 12 kuukauden aikana. Indikaattorissa luku nolla kuvaa tilanteen säilymistä ennallaan, negatiivinen luku heikentyvää tilannetta ja positiivinen luku paranevaa tilannetta.

Vuosi 2008 ja vuoden 2009 alku olivat kuluttajaluottamuksen jyrkän laskun aikaa. Aallonpohja (-37) saavutettiin maaliskuussa 2009, minkä jälkeen kuluttajien luottamus alkoi hiljalleen palautua. Elokuuhun 2010 mennessä indikaattori oli parantunut arvoon -1,4 eli korkeimmilleen kolmeen vuoteen. Lokakuussa 2010 indikaattori putosi taas indeksiarvoon -5,7. Indikaattori on edelleen hieman miinuksen puolella, joten tilanteen ei uskota paranevan vuoden sisällä, vaan säilyvän pikemminkin ennallaan.

Kuvio 8: Kuluttajien luottamusindikaattori (01/2008- 10/2010)

Lähde: Viron taloudellisen tutkimuksen instituutti (2010)

Yrityshaastattelut vahvistavat kuluttajien luottamuksen palautuneen Virossa. Kuluttajakaupassa toimiva yritysjohtaja toteaa, että *"kuluttajien tunnelmat ovat aika nopeasti rauhoittuneet ja semmoinen positiivinen ilmapiiri [...] näkyy kulutuksessa"*. Kuluttajakaupassa kuluttajaluottamusta seurataan tarkasti, sillä se *"hyvin suoraviivaisesti näkyy meillä myynnissä ja sitä kautta tuloksessa"*. Käänteinen kuluttajien tunnelmissa on suomalaisyritysten mukaan tapahtunut vuoden 2010 kevään ja syksyn aikana. Suuriin myynnin kasvulukuihin ei ole vielä päästy, eivätkä myyntiluvut ole lähelläkään kriisiä edeltäneitä lukuja. Kuluttajat ovat laman myötä tulleet varovaisemmiksi ja alkaneet *"suhtautua omaan talouteensa realistisesti"*, minkä ansiosta *"mitään semmoista järjetöntä kulutusjuhlaa ei ole"*.

Elokuun 2010 Eurobarometrin mukaan arviot Viron talouden tilasta parantuivat hieman verrattuna helmikuun barometriin, jonka tiedot oli kerätty loka-marraskuussa 2009. Virolaiset olivat myös optimistisempia kuin eurooppalaiset keskimäärin. Viron taloustilannetta kyselyhetkellä toukokuussa 2010 pidettiin silti edelleen pikemminkin huonona (62 % vastaajista) kuin hyvänä (36 %). Kyselyhetkellä toukokuussa 2010 Kreikan velkakriisin vaikutukset olivat tuoreessa muistissa, mutta toimenpiteet sen taltuttamiseksi eivät olleet lähteneet vielä käyntiin, mikä todennäköisesti vaikutti sekä koko Euroopan että eri maiden omaa taloutta koskeviin arvioihin. Virolaisten optimismi oli myös lisääntynyt verrattuna vuoden 2009 kesään, ja 43 % vastaajista uskoi maan taloudellisen tilan paranevan seuraavien 12 kuukauden aikana. 37 % uskoi tilanteen säilyvän ennallaan seuraavan vuoden, kun taas 18 % arveli pahimman olevan vielä edessä ja tilanteen huononevan entisestään.

Viron työttömyystilannetta pidettiin toukokuussa 2010 edelleen surkeana. Peräti 92 % vastaajista piti työllisyystilannetta maassa joko melko tai erittäin huonona. 59 % virolaisvastaajista uskoi kuitenkin työttömyyden pahimman vaiheen jääneen taakse. He arvioivat työllisyystilanteen alkavan kohentua seuraavien kahdentoista kuukauden aikana. Viron työllisyystilanteen heikentymiseen uskovien osuus oli pudonnut peräti 20 prosenttiyksiköllä 17 %:iin vastaajista. Sen sijaan maan työllisyystilanteen paranemiseen seuraavan vuoden aikana uskoi 43 % vastaajista ja 37 % arvioi tilanteen säilyvän ennallaan.

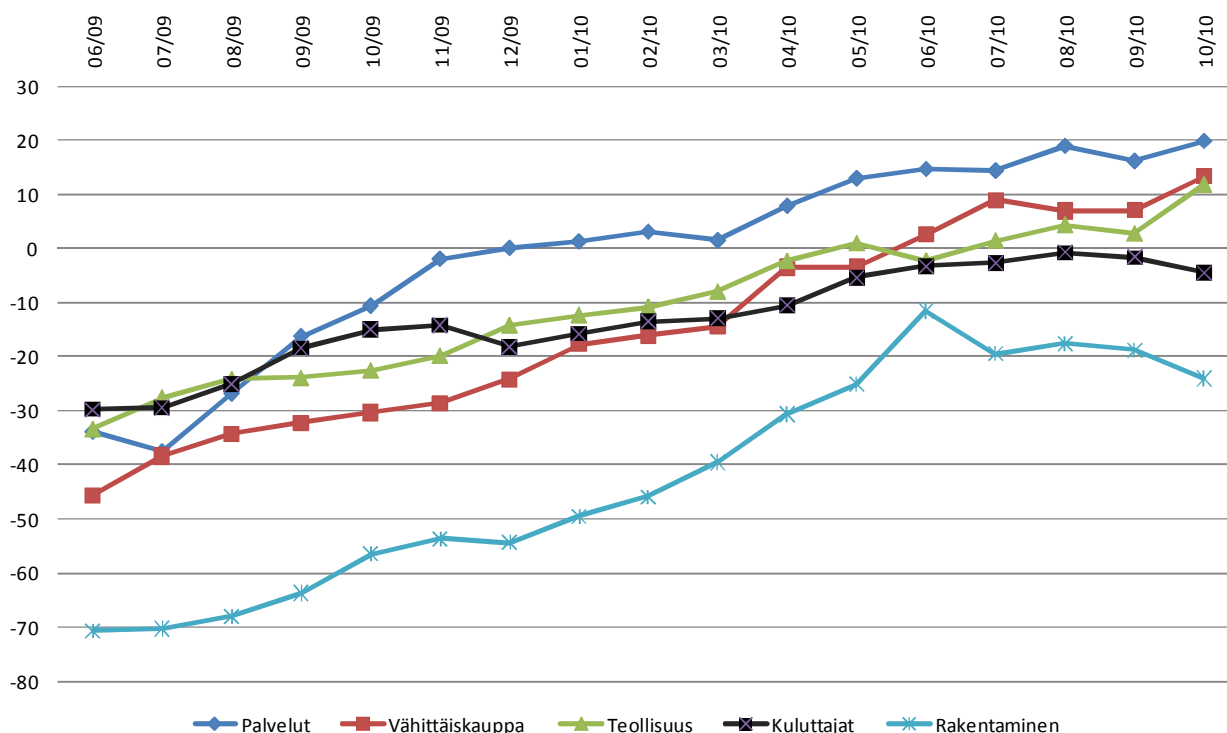
Tärkeimpiä haasteita Virolle olivat Eurobarometrin vastaajien mukaan työttömyys (69 % vastaajista) ja taloudellinen tilanne (48 % vastaajista). Virolaisvastaajat näkivät työmarkkinoiden uudistamisen ja teollisen rakenteen kilpailukykyisyyden parantamisen yrittäjyyttä ja uusia taitoja kehittämällä EU-tasolla tärkeimmiksi keinoiksi irtautua talouskriisistä.

Virolaiskuluttajat suhtautuivat optimistisemmin omaan taloudelliseen tilanteeseensa kuin koko maan taloudelliseen tilanteeseen. Henkilökohtaisen taloudellisen tilanteen paranemiseen suhtauduttiin toukokuussa 2010 silti hivenen pessimistisemmin kuin kesällä 2009. 62 % vastaajista piti omaa taloudellista tilannettaan melko hyvänä, mutta vain 4 % piti sitä erittäin hyvänä. Kolmasosa vastaajista piti taloudellista tilannettaan melko tai erittäin huonona. Enemmistö vastaajista (53 %) arvioi tilanteen

pysyttelevän samantyyppisenä vielä vuoden. Toisaalta 31 % arveli taloudellisen tilanteensa kohentuvan seuraavan vuoden aikana, ja vain 15 % arvioi sen huononevan. Oman työtilanteensa paranemiseen uskoi 24 % vastaajista, 46 % arveli työtilanteensa säilyvän ennallaan ja 7 % uskoi sen heikentyvän. Epävarmuutta Viron työmarkkinoilla oli kuitenkin edelleen runsaasti, sillä 23 % vastaajista ei osannut arvioida tulevaa työtilannettaan. Omassa elämässä tärkeimmiksi ongelmiksi nousivat inflaatio ja taloudellinen tilanne (molemmat 33 % vastaajista). Myös työttömyys ja verotus askarruttivat virolaisia. (Eurobarometri 2010)

Yrityspuolella luottamus on parantunut Virossa kuluttajasektoria nopeammin (kuvio 9). Kun kuluttajaindeksi on Eurostatin tilastojen mukaan parantunut kesäkuusta 2009 lokakuuhun 2010 indeksiarvoasteikolla 25 lukuarvoa, eri toimialojen luottamusindikaattorit ovat parantuneet 51 lukuarvoa. Toimialoittain tarkasteltuna eniten ovat parantuneet vähittäiskaupan näkymät, sillä alan luottamusindikaattorin arvo on parantunut 58 lukuarvolla. Myös palvelusektorin indikaattori on parantunut 53 lukuarvoa. Rakentamisen luottamusindikaattorin muutos on 46, joskin rakentamisella luottamus on syksyn 2010 aikana taas huonontunut. Teollisuussektorin luottamusindikaattori on puolestaan parantunut 45 lukuarvoa.

Kuvio 9: Viron luottamusindeksit (06/2009- 10/2010)

Lähde: Eurostat (2010)

Lokakuussa 2010 korkeimman luottamusarvon antoi palvelusektori (19,9). Seuraavaksi valoisimmat näkymät olivat vähittäiskaupassa indeksiärvolla 13,3 ja teollisuudessa indeksiärvolla 11,7. Palveluissa näkymät ovat siis parhaimmat ja tilanteen uskotaan paranevan nykyisestä. Vähittäiskaupassa ja teollisuudessa uskotaan myös tilanteen parantuvan, mutta vähemmän kuin palvelusektorilla. Rakennussektori on sen sijaan rämpinyt erittäin synkissä tunnelmissa koko vuoden 2009 ja vuoden 2010 alun. Kesäkuussa 2010 rakennusalan luottamusindeksi kohosi -11,5:een, mutta heikkeni lokakuussa 2010 taas -24,1:een. Rakennusalan vaikeudet jatkuvat siis aivan eri sfäärissä kuin muiden alojen, vaikka edellisvuoden pohjalukemista (-76 huhtikuussa 2009) onkin tultu reippaasti ylöspäin.

Erään CEMATin haastatteleman suomalaisyrityksen edustajan mukaan myös yritystoiminnassa turha optimismi on karissut pois ja entistä realistisemmat näkemykset talouden toiminnasta ovat saaneet jalansijaa. Tämä vaikuttaa esimerkiksi työntekijöiden palkkaamiseen. *"Tultiin perusasioihin, että mistä se raha tulee: osaamisesta ja työn tekemisestä ja tästä yritystoiminnasta, [joka] on tehokasta, ja semmoisista tuotteista, millä on kysyntää."*

Lähteet:

Eurobarometri (2010) Standard Eurobarometer 73.

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb73/eb73_en.htm

Eurostat (2010) Statistics, Sentiment indicators

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database

Viron taloudellisen tutkimuksen instituutti (2010) Economic sentiment indicator

<http://www.ki.ee/en/index.html>

Viro liittyy euroon vuoden 2011 alusta

Viron pitkään jatkuneet ponnistelut euroalueeseen liittymiseksi palkittiin heinäkuussa 2010, kun EU:n neuvosto antoi Virolle luvan ottaa euron käyttöön tammikuussa 2011 ja vahvisti euron ja Viron kruunun välisen vaihtokurssin. Kriisin aikana velloneet devalvaatiospekulaatiot ovat päätöksen myötä vaimentuneet Virossa. Kun Viro on inflaation lisäksi onnistunut painamaan julkisen talouden alijäämän ja valtion velan alle vaaditun tason, uuden valuutan käyttöönotolle ei ole esteitä. Tuorein huoli Viron talouden osalta on, kestäkö vastasaavutettu vakaus, kun nousukauden korkeasta inflaatiosta ja vaihtotaseen vajeesta on vain pari vuotta. (Kauppalehti 10.3.2010)

CEMATin haastattelemat suomalaisyritysten Viron toiminnoista vastaavat henkilöt pitävät euron käyttöönottoa Virossa yleisesti myönteisenä asiana. *"Pidemmällä aikavälillä se on monelta kannalta katsottuna todella hyvä juttu."* Sen nähdään lisäävän luottamusta Viron markkinoilla ja rauhoittavan ja vakauttavan niitä. Luottamus lisääntyy, kun euroon liittymisen varmistuttua *"on suuret ponnistelut tehty, niin [...] moni saattaa kokea, että saa taas happea. Nämä europonnistelut aiheuttivat semmoista pelkoa, että miten paljon kaikkia leikkauksia on ehkä tulossa."* Muita hyötyjä suomalaisyrityksille ovat valuuttariskin ja valuutanvaihtokulujen poistuminen. Euroon siirtymistä ei kuitenkaan pidetä erityisen ratkaisevana tekijänä esimerkiksi investointipäätösten kannalta.

Ennen euron käyttöönottoa valuuttariski on eräiden haastateltujen mielestä vähentänyt investointeja Viroon. Viron kruunun devalvaatiota pelättiin talouskriisin aikana, ja tämä vähensi investointihalukkuutta. Eräs haastateltu totesi loppuvuonna 2009, että vaikka *"monet pohjoismaiset näkee täällä [Virossa] paljon mahdollisuuksia, ne eivät ole uskaltaneet tänne investoida, koska ne pelkäävät devalvaatiota."* Devalvaatio-odotukset ovat saattaneet hillitä ulkomaisia investointeja, koska investointikustannukset olisivat alhaisemmat devalvaation jälkeen. Euron käyttöönoton varmistumisen katsotaan näin ollen lisäävän investointihalukkuutta Viroon. Eräs haastateltu arvioi marraskuussa 2010, että Viroon suuntautuu investointeja erityisesti muiden Baltian maiden kustannuksella. *"Latvia ja Liettua tästä kärsivät aivan hirvittävästi. [...] Varsinkin pohjoismaalaiset yritykset, jotka ovat miettineet johonkin Baltian maihin siirtävänsä toimintoja, niin kyllä ne sen Viron tulevat valitsemaan, johtuen juuri tästä valuuttahommasta."* Osa haastatelluista arvelikin, että Viro *"haluaa ottaa pientä irtiottoa sieltä Latviasta ja Liettuasta"* euron käyttöönotolla ja samalla *"identifioitua enemmän Suomeen ja Pohjoismaihin kuin Baltiaan"*.

Euron käyttöönoton varmistuttua huolet yleisen hintatason noususta ovat vahvistuneet. Vaikutusten uskotaan näkyvän selvimmin päivittäistavaroiden hinnoissa, jolloin kulutuksen uskotaan vähenevän, joten erityisesti kuluttajakaupasta riippuvalaiset yritykset seuraavat tarkasti kuluttajien mielialoja. *"Asiakkaat, kuluttajat, viranomaiset ja vähittäiskauppa pelkäävät, että sen [euroon siirtymisen] varjolla*

nostettaisiin hintoja.” Yksi ratkaisu kuluttajien pelkojen hälventämiseen on ollut Viron kauppakamarin hallinnoima ja 500 yrityksen allekirjoittama fair price –sopimus: hintoja ei nosteta euroon siirtymisen takia ensimmäisen puolen vuoden aikana. Ongelmaksi muodostuu normaaleista kustannuspaineista johtuvien hinnankorotusten perusteleminen asiakkaille. Hintojen korottaminen ”pitää pystyä perustelemaan, koska se on varma, että osa hinnoista nousee. [...] Monet raaka-aineet nousevat nyt tosi paljon, niin [ongelmaksi tulee] se, miten perustella, että [korotus] ei ole eurosta johtuva, vaan se on maailmanmarkkinahintojen noususta johtuva.”

Kuluttajakaupassa toimivat suomalaisyritykset uskovat, että kulutus ja siten myynti laskevat tilapäisesti alkuvuodesta 2011. Yritykset odottavat, että kuluttajiin iskee ”hintasokki”, joka johtuu siitä ”kun ensimmäiset tilit tulee euroissa, ja ne on hyvin pieniä ne summat verrattuna siihen, mitä ne kruunuissa oli. [...] [Tämä] johtaa semmoiseen säästämisreaktioon.” Ilmiö on kuitenkin ohimenevä ja myynnin odotetaan palautuvan ennalleen melko pian. ”Elikä odotetaan, että alkuvuoden myynnit ovat varsin pienet, ja siellä ei kannata paljon kasvua odottaa juuri sen takia, että ruvetaan kovasti säästämään. Mutta että sitten kun se pahin sokki menee ohi, niin sitten sekin puoli normalisoituu.” Toisaalta kuluttajien luottamuksen ennakoidaan vahvistuvan, kun asuntovelallisten devalvaatiopelot väistyivät. ”Kotitalouksilla on käytännössä se iso euromääräinen asuntolaina, niin siellä ne pelot on väistyneet tämän euron varmistumisen myötä.”

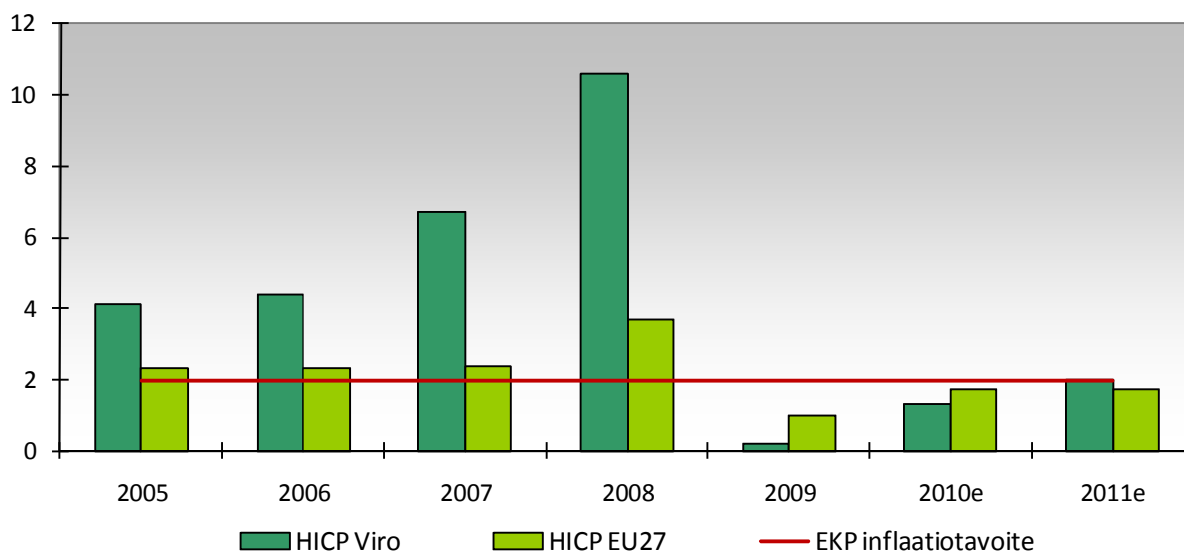
Suomalaisyritykset pohtivat euroon siirtymisen vaikutusta omiin kustannuksiinsa. Monet yritykset pelkäävät, että euroon siirtyminen nostaa yleistä hintatasoa ja sitä kautta kustannuspaine siirtyy palkkakustannuksiin. ”Jos se tulee vaikuttaan yleensä, niin hintatasoon, se vaikuttaa sitä kautta markkinoilla liikkuviin palkkoihin ja sitä kautta se voi aiheuttaa meille kustannuspainetta. [...] Se on ihmisten pelko, että hinnat nousevat, ja ehkä mekin vähän mietitään, että nouseeko hinnat ja sitä myötä meidän kustannukset.” Esimerkiksi päivittäistavarakaupassa toimivat yritykset, joilla on lukuisia tavarantoimittajia, ovat huolissaan myös muiden yritysten mahdollisista hinnankorotuksista. ”Riski on ehkä se, että yritetään [...] ottaa tällä hetkellä siitä välistä isompaa katetta, niin tavarantoimittajat tai kaupat yleisestikin.” Automaattisia hinnankorotuksia euron varjolla ei kuitenkaan odoteta.

Yritysten omassa toiminnassa euron konkreettisen käyttöönoton vaikutukset näkyvät vaihtelevasti. Merkittävimmät muutostarpeet syntyvät kuluttajakaupassa. Myymälöissä on käytössä hinnoittelu sekä euroina että kruunuina ylimenokauden ajan, mikä lisää kulutustavarakaupan kuluja ja työtä. Muiden alojen yrityksissä ylimenokautta kuvattiin kevyeksi operaatioksi, kun eurot joudutaan muuttamaan vain esimerkiksi kirjanpitoon. Yhteen valuuttaan siirtyminen poistaa valuuttariskin ja valuutanvaihtokulut, ja säästöjen arvioidaan olevan kaikkiaan kymmeniä miljoonia euroja (Kauppalehti 9.6.2010b). CEMATin haastattelemat suomalaisyritysten edustajat eivät kuitenkaan pidä kustannusten keventymistä yksittäisen yrityksen kohdalla suuruusluokaltaan merkittävänä.

Euron käyttöönotto edellyttää, että maan tulee täyttää Maastrichtin sopimuksen kriteerit, jotka vaativat hintavakautta, alhaisia korkoja, vakaan valuutan ja kestävän julkisen sektorin. Viron inflaatio on

kuitenkin ollut Maastrichtin kriteerien¹ ja Euroopan keskuspankin inflaatiotavoitteen yläpuolella lähes joka vuosi (kuvio 10). Viime vuosina myös euroalueen inflaatio on ollut EKP:n suositusrajan (2 %) yläpuolella johtuen elintarvikkeiden ja polttoaineiden maailmanmarkkinahintojen noususta.

Kuvio 10: Inflaatio Virossa, muutos HICP², %

Lähde: EU-komissio 2010a

Viron viime vuosien suhteellisen korkean inflaation takana on maan nopea talouskasvu ja alun perin suhteellisen alhaiset hinnat muihin Euroopan unionin maihin verrattuna. Viro kuitenkin täytti hintavakauskriteerit lokakuussa 2009, jolloin 12 kuukauden inflaatiokeskiarvo putosi alle 1,5 prosentin. Viron inflaatio hätyyttelee silti hintavakauskriteeriä taas vuonna 2011, kun se nousee Euroopan keskuspankin asettamalle 2 %:n inflaatiotavoiterajalle.

Riittävän matalan inflaation lisäksi toinen eurokriteeri on pitkän aikavälin korkojen ja valtion tarjoaman riskittömän vaihtoehdon välisen eron pienuus. Pitkän aikavälin korkoja on Virossa kuitenkin vaikea verrata mihinkään ”riskittömään” vaihtoehtoon, sillä Viron valtio ei ole laskenut liikkeelle kruunumääräisiä pitkän aikavälin lainapapereita, jollaiset tavallisesti toimivat pitkien korkojen vertailuarvona. Lokakuussa 2010 pitkien kruunumääräisten lainojen keskimääräinen vuosikorko oli 9,98 % (Viron keskuspankki 2010b). Euromääräisten lainojen korot ovat sen sijaan pysytelleet jatkuvasti alle

¹ Maastrichtin hintavakauskriteeri määräytyy kolmen parhaan euromaan 12 kuukauden keskimääräisestä inflaatiosta laskettuna keskiarvona, johon lisätään 1,5 prosenttiyksikköä. (EU-komissio 2010b)

² HICP eli harmonisoitu kuluttajahintaindeksi perustuu EU:n Amsterdamin sopimuksessa määrättyyn EU:n sisäiseen käytäntöön. HICP on lähinnä EKP:n inflaatiovertailuja varten kehitetty metodologia, joka mahdollistaa kuluttajahintojen muutosten kansainvälisen vertailun. Siten kansalliset ja Eurostatin arvot saattavat hieman poiketa toisistaan.

7 %:ssa koko kriisin yli ja ovat painuneet loppuvuodesta 2010 alle 4 %:n. Lokakuussa 2010 pitkien euromääräisten lainojen vuosikorko oli keskimäärin 3,33 %. (Viron keskuspankki 2010c) EU-komissio ja Euroopan keskuspankki ovat arvioineet Viron talouden korkomarkkinoiden osalta riittävän vakaaksi euro-alueeseen liittymiseksi. Viro on täyttänyt helposti myös kolmannen euroon liittymisen edellytyksen, ERM II-valuuttakurssiohjelman jäsenyyden. Viro onkin onnistunut säilyttämään kruunun ja euron välisen kurssin tasaisena (0 % vaihteluväli).

Tammikuussa 2010 IMF (IV artiklan konsultaatioiden yhteydessä) kehui Viron tiukan kulupolitiikan saavutuksia euroalueeseen liittymiseksi ja odotti maltillista kasvua. IMF kuitenkin huomautti, että eurosta ei ole ihmelääkkeeksi, vaan maan on vastattava niin vientivetoisen kasvustrategian, työttömyyden kuin kulukuritarpeen asettamiin haasteisiin. Samalla kun kotimainen kysyntä on vaimeaa, kuluja pitäisi IMF:n mukaan edelleen leikata ja tulopohjaa kasvattaa. (IMF 2010) Yleisesti kuitenkin odotetaan juuri talouskasvun nopeutumista, kun yksityinen kulutus ja ulkomaiset investoinnit piristyvät euron myötä. Vakaus lisääntyy taloudessa ja Virolle tärkeä ulkomaankauppa euromaiden kanssa helpottuu. Investoijien arvellaan jopa alkavan suosia Viroa Latvian ja Liettuan kustannuksella. Suomalaisyriyten sen sijaan katsotaan hyötyvän, kun valuutanvaihtokulut ja valuuttariski poistuvat. (Kauppalehti 9.6.2010a, Viron keskuspankki 2010a)

Lähteet:

EU-komissio (2010a) European Economic Forecast – Spring 2010, European economy 2/2010
http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/pdf/ee-2010-2_en.pdf

EU-komissio (2010b) Convergence report 2010, European Economy 3/2010, Technical annex
http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/pdf/ee-2010-3_en.pdf

IMF - Kansainvälinen valuuttarahasto (2010) IMF Executive Board Concludes the 2009 Article IV Consultation with the Republic of Estonia. Public Information Notice No. 10/03, January 8, 2010
<http://www.imf.org/external/np/sec/pn/2010/pn1003.htm>

Kauppalehti (10.3.2010) Mart Laar: Rahaliittoon tullaan rehellisillä keinoilla, Kauppalehden uutisarkisto
<http://www.kauppalehti.fi>

Kauppalehti (9.6.2010a) Latvia ja Liettua voivat kärsiä euro-Viropa, Kauppalehden uutisarkisto
<http://www.kauppalehti.fi>

Kauppalehti (9.6.2010b) Viron euroliitos tuo miljoonasäästöt suomalaisille, Kauppalehden uutisarkisto
<http://www.kauppalehti.fi>

Viron keskuspankki (2010a) Report on the Adoption of the Euro, September 2010
http://www.eestipank.info/pub/en/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/euroyle/euro_910.pdf?ok=1

Viron keskuspankki (2010b) Weighted average annual interest rates of koon loans by groups of customers
http://www.eestipank.info/dynamic/itp/itp_report.jsp?reference=90&className=EPSTAT&lang=en

Viron keskuspankki (2010c) Weighted average annual interest rates of EUR denominated loans by groups
http://www.bankofestonia.info/dynamic/itp/itp_report.jsp?reference=141&className=EPSTAT&lang=en

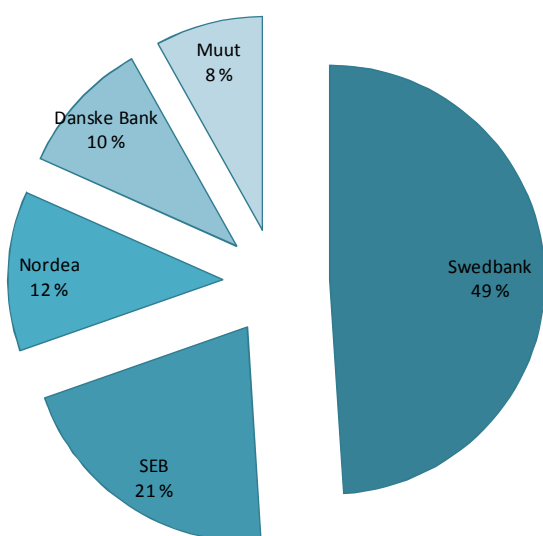

Pankkisektori odotettua kestävämmällä pohjalla

IMF:n mukaan Viron pankkisektori on osoittautunut kriisin aikana yllättävän kestäväksi. Viron rahoitusvalvonta on auttanut riskien hallinnoimisessa ja tallettajien luottamus pankkeihin on pystytty säilyttämään alueellisista uhkatekijöistä huolimatta (IMF 2009). Pankkien pääomatasot ovat riittävän korkeat, mikä johtuu osaksi suotuisasta verojärjestelmästä, joka kannustaa investointien ja voittojen sijoittamiseen Viroon. Jos esimerkiksi voitto investoidaan uudelleen, yhtiöverokanta on 0 %. Yritykset saavat toisaalta vapaasti kotiuttaa voitot ja muut tulot ulkomaan valuutassa ilman rajoituksia, kunhan verot ja muut maksut on maksettu (Finpro 2009, Purfield & Rosenberg 2010). Viro on myös asettanut pankeille korkean vakavaraisuusvaatimuksen ja pankkien reservin pitää olla 15 % niiden sitoumuksista (IMF 2010). Lisäksi rahoitussektori on integroitunut laajempaan EU:n rahoitussektoriin (Euroopan komissio 2010).

Viron pankkisektori on käytännössä jaettu neljän pohjoismaisen pankkiryhmittymän kesken (kuvio 11). Esimerkiksi ruotsalaisella Swedbankilla on yksinään hallussa lähes puolet Viron pankkisektorista. Viron keskuspankin varajohtajan Märten Rossin mukaan Virolla ei voi sanoa olevan varsinaisesti itsenäisiä rahoitusmarkkinoita ja siten pohjoismaisten pankkien ongelmat erityisesti naapurimaassa Latviassa ovat ”aiheuttaneet hermostuneisuutta” (Ross, esitelmä 5.11.2009). Kriisin aikana Virossa kuitenkin luotettiin siihen, että ulkomaiset pankit luotottaisivat maassa toimivia tytäryhtiöitään tarvittaessa (Purfield & Rosenberg 2010).

Kuvio 11: Suurimpien pankkiryhmien markkinaosuudet Virossa 2010.

Lähde: Viron valtionvarainministeriö (2010)

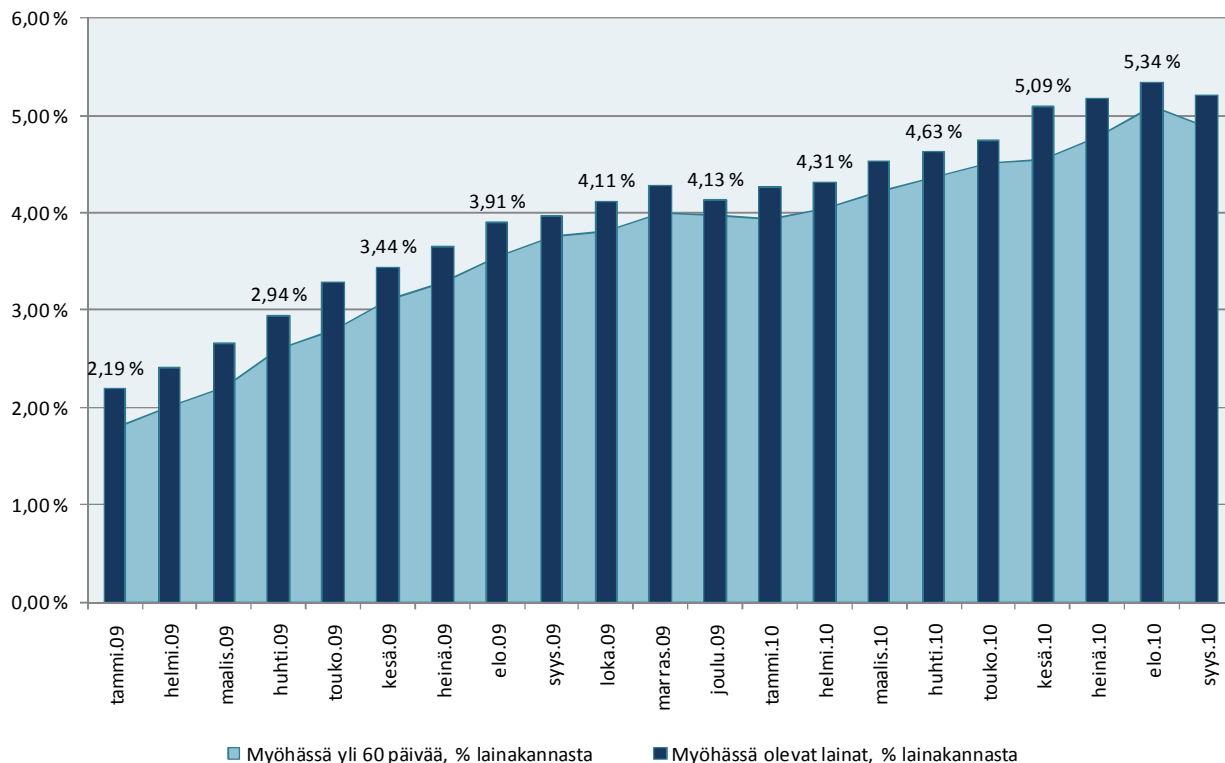

Viron keskuspankki teki helmikuussa 2009 sopimuksen Ruotsin keskuspankin kanssa siitä, että Ruotsin keskuspankki varmistaa tarvittaessa Virossa toimivien ruotsalaispankkien maksuvalmiuden kymmenellä miljardilla Ruotsin kruunulla, mikäli Viron rahoitusmarkkinoilla ilmenee niin pahoja luottotappioita, että ylimääräistä keskuspankkirahoitusta tarvitaan. Tarvetta ylimääräiseen likviditeettiin ei kuitenkaan tullut, ja sopimus keskuspankkien välillä raukesi vuoden 2009 lopussa. (EU-komissio 2010, EKP 2010) Myöskään pohjoismaisten pankkien ei ole tarvinnut lisärahoittaa tytäryhtiöitään Virossa. Tähän on osasyynä se, että suurin osa lainoista pankkien taseissa on euromääräisiä ja voimakas korkojen lasku euroalueella talouskriisin aikana on auttanut lainojen takaisinmaksua (Ross, esitelmä 5.11.2009).

Pankkien löyhäkätistä luotonantoa nousukaudella pidetään yhtenä syynä Viron talousvaikeuksiin. Pankkisektorin huolenaiheeksi nousi kriisin myötä erääntyneiden lainojen kasvu taloustilanteen kiristyessä. Erääntyneiden lainojen määrä herätti spekulatioita Viron suurimpien lainaajien, kuten Swedbankin ja SEBin vakavaraisuudesta. Viron keskuspankin mukaan pankkien kyky selvittää lainatappioistaan on ollut toistaiseksi hyvä, vaikka Virossa pankit tekivät tappiota viisi neljännestä peräkkäin vuoden 2009 alusta alkaen. Tappiot johtuivat pitkälti pankkien ulkomaisten emoyhtiöiden lainojen alaskirjauksista, jotka sitten näkyivät virolaisten tytäryhtiöiden taseissa. Alaskirjausten määrä supistui voimakkaasti vuoden 2010 toisella neljänneksellä, ja Virossa toimivat pankit ylsivät voitolle. Pankkien voittoja kasvattivat myös niiden käyttämän rahoituksen laskeneet kustannukset. (Viron keskuspankki 23.7.2010) Alaskirjauksista huolimatta Virossa toimivien pankkien vakavaraisuus onkin hyvä. Elokuussa 2010 pankkien oman pääoman vakavaraisuus oli 22,5 %. Kun Viro liittyy euroalueeseen vuoden 2011 alusta, pankkien vähimmäisvarantovaatimus putoaa 2 %:iin, joka on euroalueen normi. Tämä pienentää osaltaan Viron ulkoista velkaa. Vapautuvien varojen arvellaan kuitenkin päätyvän kotiutettaviksi ulkomaille. (Viron keskuspankki 2010a)

Ongelmalainojen (myöhässä yli 60 päivää) määrä kruunuina kasvoi rajusti kriisin aikana, ja niiden määrä kuusinkertaistui kesään 2009 mennessä. Tuolloin ongelmalainojen määrän kasvu kuitenkin hidastui ja tasaantui alkuvuodesta 2010, tosin varsin korkealle tasolle. Ongelmalainojen osuus koko lainakannasta lähti niin ikään kasvuun syyskuussa 2008 ja on tämän jälkeen kasvanut lähes joka kuukausi. Koska lainakanta on alkuvuonna 2010 kausiluontoisesti supistunut, ongelmalainojen määrän tasaantuminen ei ole pysäyttänyt ongelmalainojen osuuden kasvua (kuvio 12). Yritysten ongelmalainoja esiintyi erityisesti kuljetus-, varasto- ja viestintäalalla sekä valmistusteollisuudessa. Myös asuntolainoissa myöhässä olevien lainojen osuus oli suuri, sillä lähes 10 %:ssa asuntolainoja osa lainanhoidosta oli myöhässä. Myöhässä oleva lainamäärä oli 1,8 % asuntolainakannasta. Asuntolainojen osalta tilanne kuitenkin parantui hiukan elokuussa 2010. (Viron keskuspankki 2010c)

Kuvio 12: Myöhässä olevien lainojen osuus lainakannasta 2009-syyskuu 2010, %

Lähde: Viron keskuspankki (2010b)

Ongelmalainojen kasvu on ollut pienempää kuin Viron keskuspankissa pelättiin (Ross, esitelmä 5.1.2009). Alhainen korkotaso on auttanut yrityksiä ja yksityisiä lainanottajia selviämään maksuistaan. Elokuussa 2010 asuntolainojen keskimääräinen korko oli 3,4 % Euribor-koron hienoisesta kasvusta ja yrityslainojen korko 4,5 %. Lainojen korot ovat seuranneet euroalueen lainakorkojen laskua, mutta samalla uusien lainanottajien lainamarginaalit ovat kasvaneet. Vuoden 2010 aikana pankkien tilanne onkin osoittautunut pelättyä paremmaksi, ja tällä hetkellä ruotsalaispankit tekevät Baltiassa kovimpia voittoja viiteentoista vuoteen (Compiler eNews 17.8.2010).

Baltian pankkimarkkinat näyttävät taas houkuttelevina myös ulkomaisille toimijoille. Esimerkiksi suomalainen Pohjola Pankki avasi yrityslainapankkitoimintaa harjoittavan sivukonttorin Virossa keväällä 2010. Toimintaa aiotaan laajentaa myös Latviaan ja Liettuaan, tosin vasta Virossa saatujen kokemusten jälkeen, noin 2-3 vuoden viiveellä. (Pohjola Pankki 2010)

CEMATin haastattelemien asiantuntijoiden mukaan useat pankit Virossa sortuivat ylioptimistisiin toimiin noususuhdanteen aikana ja niiden lainoituskäytännöt olivat varomattomia. Finanssikriisin seurauksena pankit ovat tarkistaneet luottopolitiikkaansa ja hillinneet rahoitusta. Talouskriisin aikana rahoituksen saaminen oli erittäin vaikeaa. Lisäpääomien kerääminen arvopaperimarkkinoilta sekä uusien

joukkovelkakirjojen liikkeellelasku oli ”käytännössä mahdotonta”. Pankkilainojen saaminen oli myös hankalaa, mutta loppuvuodesta 2009 haastatellut asiantuntijat katsoivat, että Viron pankkisektorin kilpailutilanne oli syksyllä 2009 osoittanut elpymisen merkkejä toimijoiden määrän lisääntyttyä.

Keväästä 2010 alkaen suomalaisyritykset ovat saaneet taas lainatarjouksia pankeistakin. *”Keväällä minuun alkoivat pankit ottaa yhteyttä, että jos vaan on rahantarvetta, [...] niin he ovat valmiita kyllä.”* Tilanne ei kuitenkaan ole palautunut kriisiä edeltävälle tasolle, vaan pankit varovat nyt synnyttämästä uusia ongelmalainoja. Rahoitusta on saatavilla, jos esimerkiksi lainan takaisinmaksukyky on varmistettu: *”pitää olla oma pesä ja oma tase kunnossa”*. Monilla virolaisyrityksillä onkin suomalaisyritysten käsityksen mukaan edelleen ongelmia rahoituksen saannissa. Kotimainen kysyntä on alamaissa, joten niillä yrityksillä, jotka ovat *”toimineet Virossa kotimarkkinoilla, niin niillähän ei mene hyvin, ja ne ovat olleet koko ajan suhteellisen huonolla velkavivulla liikkeellä. Nyt [kun] taloushan menee vähän alas, niin nyt todennäköisesti varmasti on huomattavan paljon vaikeampaa”* saada rahoitusta kuin nousukauden aikana. Viron kotimarkkinoilla toimiville yrityksille *”rahoituksen järjestelyt ovat usein kynnyskysymyksiä ja vaikeita asioita”*. Suomalaisyritykset sen sijaan eivät monissa tapauksissa neuvottele rahoituksesta Viron rahoitusmarkkinoilla, vaan järjestelevät rahoituksen tarvittaessa emoyhtiön kautta muualta.

Lähteet:

Compiler eNews (17.8.2010) Bloomberg: Ruotsalaispankit, Euroopan pankkialan pahimmat häviäjät vielä puolitoista vuotta sitten, herkuttelevat Baltian maissa nyt parhaimmilla voitoillaan 15 vuoteen

EKP (2010) Convergence Report May 2010

<http://www.ecb.int/pub/pdf/conrep/cr201005en.pdf>

EU-komissio (2010) Convergence Report 2010 European Economy 3/2010

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/pdf/ee-2010-3_en.pdf

Finpro (2009) Viron maaraportti, kesäkuu

<http://www.finpro.fi/NR/rdonlyres/0B88722F-971B-404E-98D1-8056BDB7C428/12494/Vironmaaraportti280709aklf7.pdf>

IMF (2009) Republic of Estonia-2009, Article IV Consultation Concluding Statement

<http://www.imf.org/external/np/ms/2009/102609.htm>

IMF (2010) Republic of Estonia: Staff Report for the 2009 Article IV Consultation, IMF Country Report No. 10/4

<http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23514.0>

Pohjola Pankki (2010) Pohjola ulkomailla

<http://www.pohjola.fi/pohjola?id=353300&srcl=3>

Purfield, Catriona & Christoph B. Rosenberg (2010) *Adjustment under a Currency Peg: Estonia, Latvia and Lithuania during the Global Financial Crisis 2008-2009*, IMF Working Paper WP/10/213
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10213.pdf>

Ross, Märten (5.11.2009) Viron keskuspankki: Viron talousnäkymät; esitelmä Viron suurlähetystössä; Helsinki.

Viron keskuspankki (23.7.2010) Banks' profit amounted to 212 million kroons in the second quarter

http://www.eestipank.info/pub/en/press/Press/pressiteated/pt2010/_07/_251.html

Viron keskuspankki (2010a) Economic forecast for 2010-2012, Estonian Economy and Monetary Policy 2/2010

http://www.eestipank.info/pub/en/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/ylevaade/_2010_02/tpy_210.pdf

Viron keskuspankki (2010b) Overdue amounts of overdue loans

http://www.eestipank.info/dynamic/itp/itp_report.jsp?startDay=1&startMonth=1&startYear=2009&endDay=1&endMonth=9&endYear=2010&reference=28&className=EPSTAT&step=8&lang=en&submit=SHOW

Viron keskuspankki (2010c) Deposit growth remained at 5% in August

http://www.eestipank.info/pub/en/press/Press/pressiteated/pt2010/_09/_253.html?ok=1

Viron valtiovarainministeriö (2010) Summer 2010 Macroeconomic Forecast of the Ministry of Finance of Estonia

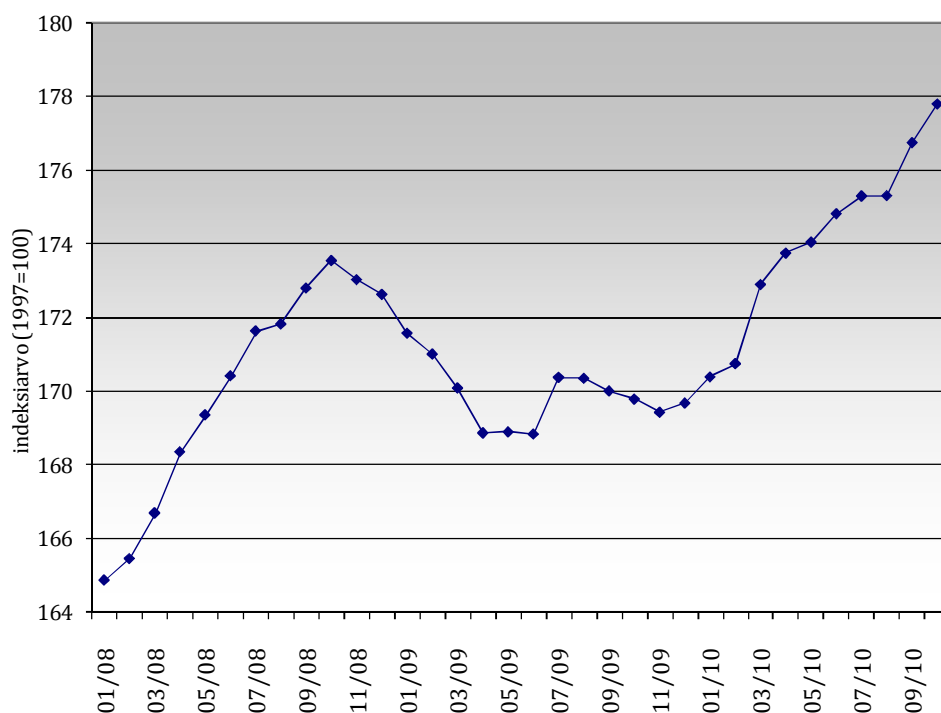
<http://www.fin.ee/economic-forecasts>

Inflaatio vakiintuu maltilliselle tasolle

Viron talouden vaikeudet ovat heijastuneet myös kuluttajahintoihin, joiden kasvu alkoi kiihtyä vuoden 2007 puolivälissä saavuttaen ennätykselliset 11 % vuoden 2008 alkupuoliskolla. Kuluttajahintojen kasvuprosentti oli tuolloin korkeimmillaan kymmeneen vuoteen. Kuukausitasolla kuluttajahintojen vuosimuutos kääntyi negatiiviseksi vuoden 2009 kesäkuussa, jonka jälkeen kuukausittainen muutos vaihteli -0,5 ja n. -2 %:n välillä loppuvuoden (kuvio 13). Kotimaisen kysynnän sekä elintarvikkeiden ja öljyn hinnan lasku olivat tämän kehityksen osatekijöitä. Toisaalta taas tupakkatuotteiden hintojen reipas nousu (24,7 %) tasoitti vuosittaista deflaatiota.

Vuonna 2010 kuluttajahintaindeksi laski edelliseen vuoteen verrattuna vielä alkuvuodesta hiukan elintarvikkeiden hintojen ja asumiskustannusten laskiessa. Maaliskuussa 2010 inflaatio kääntyi jälleen kasvuun. Alkuvuodesta 2010 hintoja nosti etenkin moottoripolttoaineen kallistuminen. (Viron tilastokeskus 2010a) Kesällä 2010 inflaatio pysytteli vuositasolla alle 3 %:n, mutta syksyllä etenkin ruoan ja juoman hintojen voimakas kasvu nosti inflaatiota. Myös sähkön ja lämmitysenergian hinnat kohosivat. Lokakuussa 2010 kuluttajahinnat olivat peräti 4,7 % suuremmat kuin edellisen vuoden lokakuussa. Hinnat kohosivat myös edelliseen kuukauteen verrattuna. (Viron tilastokeskus 2010c)

Kuvio 13: Kuluttajahintaindeksi (1997=100)

Lähde: Viron tilastokeskus 2010a

CEMATin loka-marraskuussa 2010 haastattelemat suomalaisyritysten johtajat kertoivat hintatason laskeneen monilla toimialoilla. Hintojen laskusta kärsivät etenkin kuluttajakaupassa toimivat tai siitä riippuvaiset suomalaisyritykset. Kriisin aikana kuluttajakaupassa ”myynti kävi oikeastaan vain kampanjatuotteissa. Ja se johti siihen, että kampanjoita oli paljon, ja kuluttajilla oli myös mahdollisuus ostaa koko ajan kampanjoista.” Eräs haastateltava kertoi tilanteen olleen kriisin aikana niin vaikea, että kun Virossa nostettiin arvonlisäveroa heinäkuussa 2009, korotusta ei voitu siirtää hintoihin ”niin kuin luonteensa mukaisesti kuuluisi”, vaan vero pienensi yritysten katteita. Heikko kotimainen kysyntä johtikin kiristyvään hintakilpailuun kuluttajakaupassa. Hintakilpailun kuvattiin olevan Virossa ”repivää”, kun yritykset ja kaupat yrittävät houkutella asiakkaita entistä kovemmin keinoin. Hintakilpailu jäi ainoaksi tavaksi houkutella kuluttajia ostamaan. ”Lähinnähän se näkyy todella rajuina kampanjahintoina, [...] että jos aikaisemmin riitti, että teki 10 % halvemman hinnan, niin nyt tehdään 30 tai 50 %.”

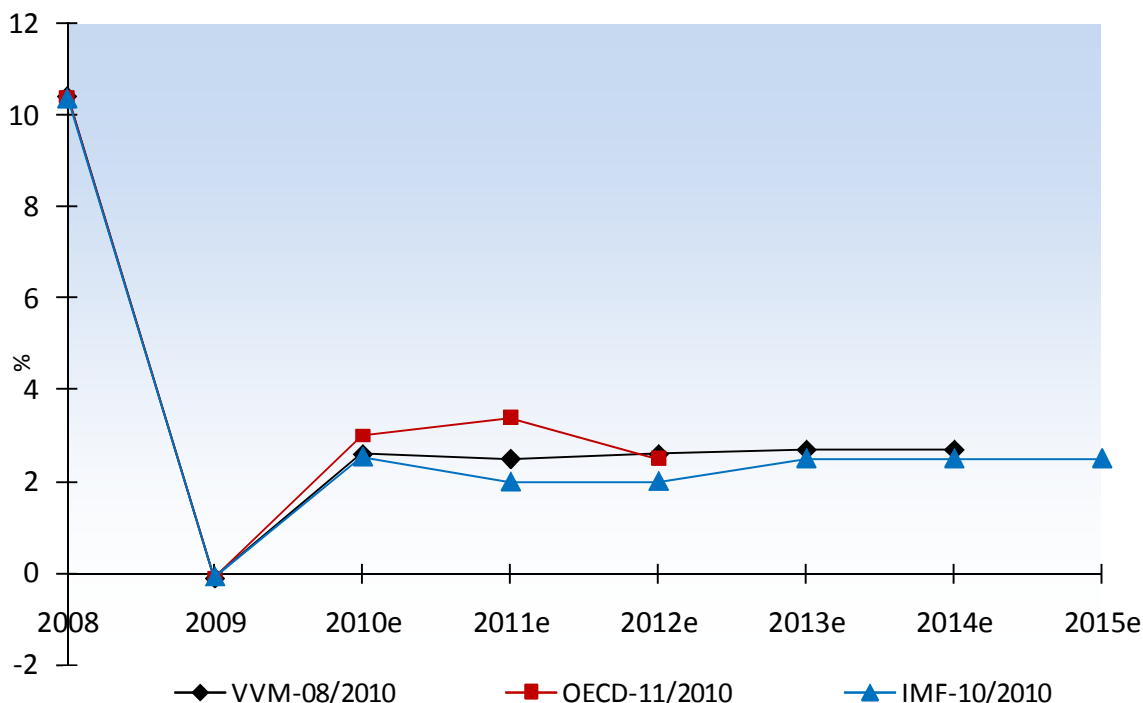
Muilla toimialoilla tilanne ei ole ollut yhtä kärjistynyt, mutta myös yritysasiakkaat pyrkivät neuvottelemaan hintoja uudelleen. ”[Yritys]asiakkaat ovat tietysti tietoisia siitä, että kannattaa näitä asioita [hintoja ja palvelutasoa] puntaroida uudestaan ... [joten] hintaneuvottelut ovat tiukkoja.” Edes julkinen sektori ei jättänyt hintaneuvotteluja hyödyntämättä, vaan ”valtion hankinnoissa hinnat ovat myös pudonneet.” Pahin tilanne oli marraskuussa 2010 edelleen rakennussektorilla, jossa alan yritykset kokivat hintatason kestävämmäksi, mitä kuvaa se, että moniin urakoihin ei kannata alan yritysten mukaan lähteä. Asuntorakentaminen Virossa on ollut jäissä, koska asuntojen ”hintataso pitäisi olla sellainen, että se ei ole bisnestä enää”. Kiinteistötoimialalla asumis- ja toimitilakulujen lasku on pienentänyt toimitiloja tarjoavien yritysten myyntiä, kun esimerkiksi vuokralaisilla ei ole ollut varaa maksaa entisen suuruisia vuokria, vaan niitä on jouduttu leikkaamaan.

Hintojen alenemisesta on toisaalta ollut myös hyötyä suomalaisyrityksille. Ne ovat pystyneet itsekin neuvottelemaan toimitussopimuksia uudelleen. ”Kaikki ostosopimukset ja muut on käyty läpi ja neuvoteltiin hintoja ja kilpailutettiin.” Kuluja ei kuitenkaan ole voitu painaa loputtoman pitkään alas. Marraskuussa 2010 haastateltavat katsoivat, että maailmanmarkkinahinnat ovat monien raaka-aineiden osalta lähteneet jo nousuun. ”Käännöksen on tapahtunut, [ja] oletetaan, että inflaatio kiihtyy – ei pelkästään Viron omista sisäisistä syistä johtuen, vaan maailmalla ruoan ja puuvillan ja kaikkien raaka-aineitten suhteen aikamoisia hintapaineita ilmeisesti on.” Raaka-aineiden hintojen palaututtua kriisiä edeltäneelle tasolle hintakilpailun painamat hinnat eivät ole riittäneet kattamaan edes tehostamalla pienennettyjä kustannuksia, vaan osa suomalaisyrityksistä on tehnyt tappiota. ”Kun raaka-aineiden hinnat lähtivätkin kääntymään, niin meidän ulosmyyntihintataso oli sitten niin alhainen, että me tehtiin alkuvuodesta isoa tappiota sen takia, kun [...] ulosmyyntihinnoissa ei pystytty reagoimaan niin nopeasti mitä sisäänostohinnat nousivat.” Suomalaisyritykset odottivat kuitenkin marraskuussa 2010, että myös

myyntihintoja pystytään piakkoin nostamaan ainakin kuluttajakaupassa, vaikkakin euroon siirtyminen vaikeuttaa hintojen nostamista tilapäisesti alkuvuonna 2011.

Ennusteet Viron lähivuosien inflaatiokehityksestä ovat keskenään varsin samansuuntaisia (kuvio 14). Hintojen uskotaan kasvavan vuonna 2010 2,5-3 % ja niiden kasvun vakiintuvan tulevina vuosina 2,5 ja 2,7 %:n välille. Viron valtionvarainministeriö (2010) ennustaa hintojen lähtevän vuonna 2010 2,6 %:n kasvuun ja inflaation pysyttelevän suunnilleen tällä tasolla seuraavat neljä vuotta. Vuonna 2010 kuluttajahintojen nousuun vaikuttavat kulutushyödykkeiden hintojen nousun lisäksi kylmän talven sääolot sekä verouudistukset, joilla valtion budjettia on tasapainotettu. Vuonna 2011 energiakustannusten arvioidaan vaikuttavan kuluvaan vuoteen vähemmän kuluttajahintoihin. Alhainen kotimaan kysyntä ja heikot työmarkkinat pitävät palveluiden ja teollisuustuotteiden hintoja alhaalla. Euroon liittymisen jälkeen hinnat kohoavat Virossa euroaluetta nopeammin hintojen yhtenäistymisen vuoksi. Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) ennuste on hyvin samansuuntainen Viron valtiovarainministeriön ennusteen kanssa, joskin IMF ennustaa Viron inflaation supistuvan väliaikaisesti alle 2 %:n, mutta kiihtyvän 2,5 %:iin vuonna 2013. OECD puolestaan ennustaa hieman korkeampaa inflaatiota kuin edellä mainitut organisaatiot. OECD:n ennusteen mukaan inflaatio olisi vuonna 2010 3 % ja vuonna 2011 peräti 3,4 %. Tavanomaisempaan 2,5 %:n inflaatioon päästäisiin Virossa vasta 2012.

Kuvio 14: Kuluttajahintojen inflaatio 2008-2015, %

Lähteet: Viron valtionvarainministeriö 2010, IMF 2010, OECD 2010.

Yrityspuolella tuottajahintojen nousu kiihtyi 8,3 %:iin vuonna 2007. Valmistustuotannon hiipuessä tuottajahinnat nousivat 7,1 % vielä vuonna 2008, mutta kääntyivät laskuun vuoden 2009 toukokuussa. Vuositasolla tuottajahinnat laskivat yhteensä 0,5 % vuonna 2009. Tuolloinkin energiantuotannon tuottajahinnat nousivat 16,2 %, mutta valmistustoiminnan tuottajahinnat laskivat 2,4 %. Vuonna 2010 tuottajahinnat kasvoivat hienoisesti jo helmikuussa, ja hintojen nousu on hiljalleen kiihtynyt teollisuustuotannon elpyessä. Eniten ovat nousseet alkuvuodesta 2010 puun ja puutuotteiden hinnat edellisvuoteen verrattuna. (Viron tilastokeskus 2010b)

Lähteet:

IMF (2010) World Economic Outlook Database

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/01/weodata/index.aspx>

OECD (2010) Estonia – Economic Outlook 88 Country Summary

http://www.oecd.org/document/7/0,3343,en_33873108_39418677_45274759_1_1_1_1,00.html

Viron tilastokeskus (2010a) Consumer price index

<http://www.stat.ee/?lang=en>

Viron tilastokeskus (2010b) Producer price index of industrial output

<http://www.stat.ee/?lang=en>

Viron tilastokeskus (2010c) Consumer price index increased in October, uutistiedote

<http://www.stat.ee/37832>

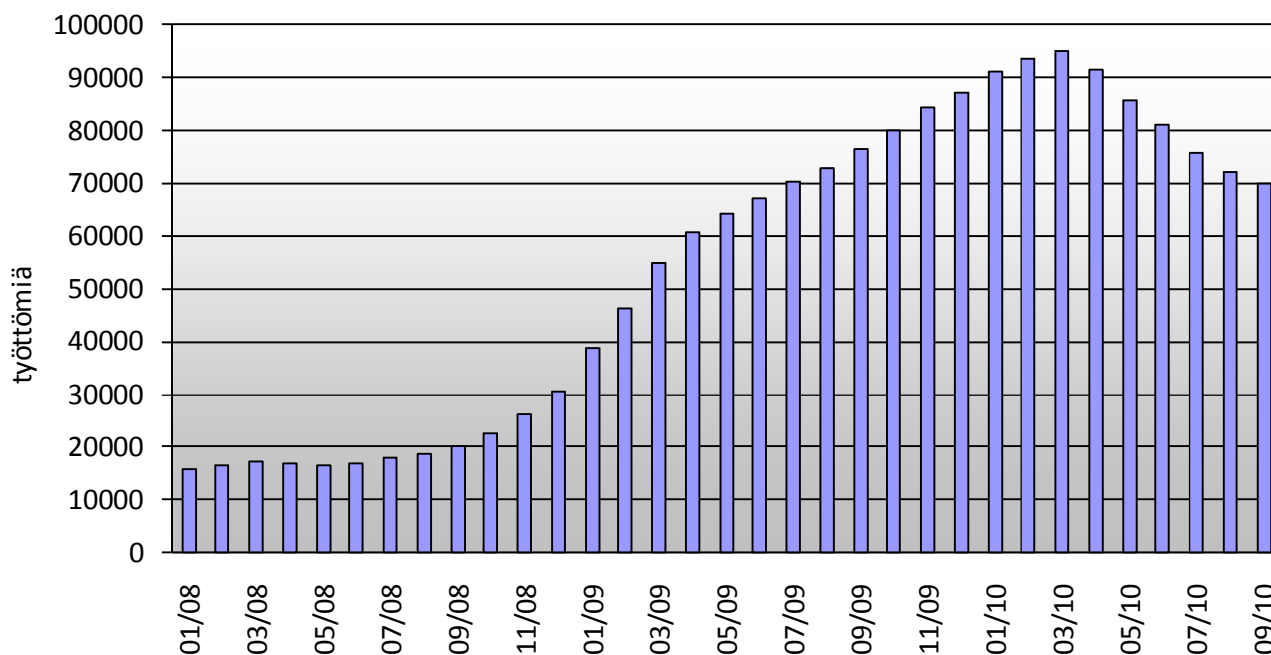
Viron valtiovarainministeriö (2010) Summer 2010 Macroeconomic Forecast of the Ministry of Finance of Estonia

<http://www.fin.ee/economic-forecasts>

Työttömyys pienenee hitaasti

Viron talouden äkkijarrutus on näkynyt myös työttömien määrän nopeana kasvuna. Talouden elpymisestä huolimatta työllisyyden toipumisen uskotaan olevan jatkossa hidasta. Työttömyysprosentti oli kriisiä edeltäneenä aikana laskenut koko 2000-luvun ja alitti 5 % vuonna 2007. Virossa toimivat yritykset kärsivätkin ajoittain jopa työvoimapulasta. Suomalaisyrityksen edustajan mukaan ennen kriisiä ”oli pakko ottaa töihin ketkä vaan pystyivät jotain tekemään, kun ei ollut työvoimaa, mistä ottaa”. Työttömien määrä pysyi liki muuttumattomana aina vuoden 2008 loppupuolelle, jolloin se lähti voimakkaaseen kasvuun (kuvio 15). Vuonna 2009 työttömäksi rekisteröityneiden määrä kasvoi kaksinumeroisin luvuin, ja maaliskuussa 2010 työttömien määrä oli yli 95 000 eli viisi kertaa suurempi kuin kaksi vuotta aiemmin. Huhtikuussa 2010 työttömyys lähti kriisin jälkeen ensi kertaa laskuun vientikysynnän orastavan kasvun myötä. Työttömien määrä on silti edelleen merkittävästi suurempi kuin ennen kriisiä.

Kuvio 15: Työttömien määrä, tammikuu 2008- syyskuu 2010

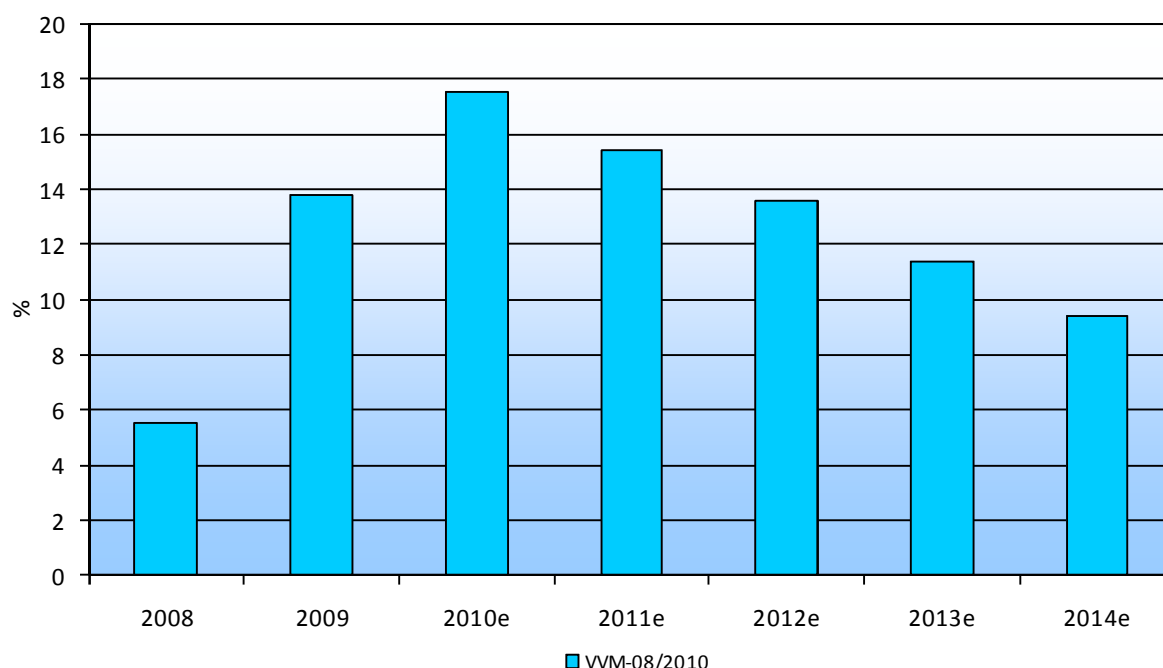

Lähde: Viron tilastokeskus (2010a)

Työttömyys on noussut Virossa nopeasti ja työttömyysasteen arvioidaan saavuttavan huippunsa vuonna 2010, jolloin työttömänä ennustetaan olevan 17,5 % työvoimasta (kuvio 16). Näin siitä huolimatta, että aiempaa joustavampi työvoimalaki on astunut voimaan ja julkisia työnvälityspalveluja on tehostettu. Korkeaan työttömyysasteeseen ovat vaikuttaneet sekä joukkoyrityksien konkurssit että ulkomailla

työskennelleiden paluumuutto ja rekisteröityminen työttömiksi. (EU-komissio 2010a). CEMATin haastattelemat suomalaisyritykset ovat toteuttaneet sopeuttamistoimia talouskriisin johdosta vaihtelevasti. Osa yrityksistä on toteuttanut irtisanomisia, kun taas osa on vähentänyt työtunteja esimerkiksi jättämällä sijaiset palkkaamatta ja pidättäytymällä palkkaamasta uusia henkilöitä, vaikka joku työntekijöistä olisi lähtenyt. Vuoden 2010 kolmannella neljänneksellä Viron työttömyysprosentti laski 15,5 prosenttiin, kun nuorten ja miesten asema työmarkkinoilla parani. Pitkäaikaistyöttömyys ei sen sijaan hellittänyt. (Viron tilastokeskus 2010b)

Kuvio 16: Työttömyysaste, 2008-2014e, %

Lähde: Viron valtionvarainministeriö (2010).

Työttömyysasteen ennustetaan kääntyvän laskuun vuonna 2011 uusien työpaikkojen myötä ja putoavan alle 10 %:n ensi kertaa vuonna 2014. Viron keskuspankki (2010b) ennustaakin, että työttömyydestä tulee lähivuosina erittäin vakava ongelma sen pysytellessä kriisiä edeltävää tasoa huomattavasti korkeammalla tasolla vielä usean vuoden ajan. Yksi syy korkean työttömyysasteen säilymiseen on työurien pidentyminen loppupäästä; virolaiset jäävät eläkkeelle entistä myöhemmin, mikä hidastaa työttömänä olevien työllistymistä. Työpaikkoja pyritäänkin luomaan esimerkiksi EU-varoin. Euroopan aluekehitysrahasto (ERDF) myönsi Virolle 100 miljoonaa kruunua eli 6,34 miljoonaa euroa aluetukea uusien työpaikkojen ja uuden liiketoiminnan luomiseksi. Tukea on jaettu elokuusta 2010 alkaen valtion yritystoimintaa tukevan organisaation Enterprise Estonian kautta, ja sillä pyritään luomaan tuhat työpaikkaa maaseudulle. (Enterprise Estonia 2010) Viron hallitus aikoo tukea työpaikkojen syntymistä

pienille ja keskisuurille yrityksille suunnattavalla palkkatuella, pienyrittäjyyden tukemisella, työssä oppimisen tukemisella ja työttömille tarjottavilla harjoittelumahdollisuuksilla (Viron keskuspankki 2010a).

Enterprise Estonian mukaan jo vuoden 2010 aikana syntyy uusia työpaikkoja lähinnä vientiteollisuudessa, mukaan lukien ohjelmistoteollisuus (Compiler eNews 17.8.2010). Myös ulkomaisten yritysten uudelleen orastavan kiinnostuksen Viroa kohtaan uskotaan tuovan työpaikkoja maahan (Compiler eNews 31.8.2010). Viron taloudessa on kuitenkin nähtävissä myös vakavia kohtaanto-ongelmia. Samaan aikaan kun maassa kärsitään korkeasta työttömyydestä, osa yrityksistä kohtaa työvoimapulan. Muun muassa elektroniikkavalmistaja Enics Eesti kärsii työvoimapulasta ja aikoo palkata tuotantotyöntekijöitä Ruotsista ja Slovakiasta (Compiler eNews 12.10.2010). Matalan työttömyyden aikana ennen talouskriisiä työvoimapula johti palkkojen nopeaan nousuun, missä työn tuottavuuden kasvu ei pysynyt mukana. Viron kustannuskilpailukyky siis heikkeni nousukaudella, mutta on kriisin aikana taas parantunut palkkatason laskettua. Koska Viron talouskasvun on jatkossa perustuttava entistä enemmän tuottavuuden kasvuun, korkeat työttömyysluvut tulevat olemaan todellisuutta vuosien ajan. Myös tuotantoteollisuuden nykyinen ylikapasiteetti vahvistaa tätä kehitystä. Talouskasvun edetessä yritykset vastaavat kasvavaan kysyntään todennäköisemmin esimerkiksi työtunteja lisäämällä kuin uusia työntekijöitä palkkaamalla. (Viron keskuspankki 2010b)

Kansainvälisesti vertailukelpoisia lukuja tarkasteltaessa työttömyysprosentti on vielä korkeampi kuin Viron valtiovarainministeriön ennusteessa. Eurostatin (2010) mukaan Viron työttömyysprosentti on kasvanut rajusti ja käynyt vuoden 2010 ensimmäisellä neljänneksellä ennätystasolla 20,4 %. Vuoden 2010 toisella neljänneksellä työttömyys on Eurostatin tilastojen mukaan pienentynyt 19,2 prosenttiin, mikä on kolmanneksi suurin työttömyysprosentti EU:ssa.

Viron hallitus on reagoinut pahenevaan työttömyyteen työlainsäädännön muutoksilla. Uusi työlaki, joka astui heinäkuun 2009 alussa voimaan, pyrkii sekä lisäämään työmarkkinoiden joustavuutta että parantamaan työntekijöiden sosiaaliturvaa. Joustavuutta parantaa irtisanomisajan lyhentäminen, jonka seurauksena irtisanomisaika vaihtelee kahden viikon ja kolmen kuukauden välillä sopimuksesta riippuen. Laki tekee irtisanomiset myös taloudellisesti kevyemmiksi työnantajalle jakamalla niiden aiheuttamat kustannukset työnantajan ja Viron työttömyysvakuutusrahaston välillä. Lisäksi määräaikaisten sopimusten lopettaminen sallitaan kaikissa tilanteissa. Erään haastatellun suomalaisyrityksen mukaan työlainsäädännön uusiminen onkin parantanut toimintaedellytyksiä Virossa. *”Tarvittaessa työsuhteiden luominen tai niitten vähentäminen on suhteellisen helppoa. [...] Elikkä [...] teollisuus myöskin silloin, kun tarvetta on, uskaltaa helpommin palkata ihmisiä, kun ei tarvitse koko aikaa pelätä sitä, että jos sitten käykin niin, että niitä [työntekijöitä] ei tarvita, niin mitä sitten tehdään.”*

Suomalaisyritysten edustajien mukaan työvoimaa on talouskriisin jäljiltä vielä varsin hyvin saatavilla. Tilanne parani talouskriisin aikana merkittävästi ja muutos oli dramaattinen. *”Sehän muuttui kuin napista kääntäen. Kaksi vuotta sitten meillä saattoi olla työpaikkailmoitus, niin ei tullut yhtään kysyjää.”*

Nyt on todella, mistä valita.” Useimpien haastateltujen mukaan hyvää, osaavaa henkilöstöä on tällä hetkellä saatavilla. ”Jos tarvitaan myynti-ihmistä tai työnjohtoa, niin myös sillä puolella on ehkä paremmin saatavilla [henkilöitä]. Ja sitten tietysti ihan työntekijäportaassa.” Sen sijaan johtotason henkilöitä on edelleen vaikea löytää Viron pienillä työmarkkinoilla. ”Olisin valmis palkkaamaan, jos me löydettäisiin sopiva henkilö. [...] Jos haet esimerkiksi jotain teknistä johtajaa tai toimitusjohtajaa, niin kyllä niin kiven takana on. [...] Markkinahan on erittäin ohut.”

Alueellisesti tilanne on vielä hankalampi. Jos yritys harkitsee muualle kuin Tallinnaan sijoittumista, hanke tyssää usein johtajien puutteeseen maakunnissa. Suomalaisyrityksen edustaja selittää tätä sillä, että osaavimmat henkilöt haluavat yleensä muuttaa työmahdollisuuksien perässä Tallinnan alueelle, ja korkeapalkkaisina heillä on myös varaa ostaa asunto alueelta, joka on muuta maata merkittävästi kalliimpi. Eräs haastateltava arvelee, että myös yhtäaikainen työttömyys ja työvoimapula saattaa aiheutua alueellisista eroista. Vapaata työvoimareserviä olisi tarjolla pääkaupunkiseudun ulkopuolella, kun taas vapaita työpaikkoja syntyy ennen kaikkea Tallinnaan. *”Työvoiman saanti tulee heikkenemään Tallinnan alueella.”* Työvoiman siirtäminen yksittäisen yrityksen voimin alueelta toiselle Viron sisällä *”ei ole kauhean edullista hommaa ja aika hankala järjestääkin”*, joten haastateltava peräsi toimia Viron hallitukselta uhkaavan työvoimapulan ehkäisemiseksi.

Vaikea työmarkkinatilanne on CEMATin loka-marraskuussa 2010 haastatteleminen suomalaisyritysten mukaan vahvistanut virolaistyöntekijöiden sitoutuneisuutta työnantajaansa ainakin väliaikaisesti. *”Käytännön syistä [on] loppunut se juokseminen”*, kun avoimia työpaikkoja ei ole enää tarjolla monilla toimialoilla. Vilkas liikkuminen työpaikasta toiseen on talouskriisin aikana vähentynyt, kun *”kaikki pitivät tiukasti kiinni työpaikastaan, jos sellainen on”*. Myös lama-ajan suoranaiset väärinkäytökset ovat herättäneet työntekijät pohtimaan palkan lisäksi muitakin luotettavan työnantajan tuomia etuja. *”Yleisesti tiedetään huonosti kohtelemisista tai sopimusten rikkomisista tai maksamattomista palkoista tai jostain tällaisesta, niin silloin hyvien yritysten mahdollisuus pitää hyvistä henkilöistä kiinni on parantunut.”* Yritysten maine työnantajana merkitsee siis työpaikan vaihtoa harkitseville aiempaa enemmän.

Jatkossa työvoimapulan pelätään suomalaisyrityksissä kuitenkin palaavan, sillä *”uhkakuvat ovat taas näkyvissä”*. Yritysten mukaan on havaittavissa merkkejä siitä, että työmarkkinat alkavat taas vetää, ja työntekijöiden vaihtuvuus on lisääntymässä. Eräänkin suomalaisyrityksen *”työntekijöitä vähän kosiskellaan [teollisuuteen] ja sinne on vähän imua”*. Sen sijaan talouskriisin aikainen ylikoulutettujen ihmisten *”täysin epätoivoinen töiden hakeminen”* jopa *”mitättömillä palkkapyynnöillä”* on kadonnut ja spesifejä osaamisalueita hallitsevien työntekijöiden saatavuuden pelätään muuttuvan työvoimapulaksi piankin. *”Viro nyt kuitenkin on pieni ja seuraavat sukupolvet ovat pieniä, että minä vaan pahoin pelkään, että se työvoimapula-aika ei ole kaukana. [...] [Virosta ei löydy] osaavaa ja ajan tasalla olevaa reserviä.”* Jo lokakuussa 2010 hakijamäärät suomalaisyritysten ilmoittamiin avoimiin työpaikkoihin olivat pienentyneet.

Myös Viron keskuspankin (2010b) ennuste arvioi, että työttömäksi jääneiden osaaminen ei välttämättä tyydytä jatkossa rekrytoivien yritysten tarpeita. Potentiaalisten työntekijöiden osaaminen ja yritysten tarpeet eivät kohtaa, ja palkat alkavat nousta samalla kun rakenteellinen työttömyys kasvaa. Yritysten ongelmaksi muodostuu sopivien työntekijöiden löytäminen. *"Ne ketkä siellä [Virossa] on työttöminä, ei välttämättä ole semmoisia, keitä voisi ottaa töihin."* Yksi syy työvoimareservin puutteellisuuteen on, että osaavan työvoiman muutto ulkomaille on jälleen kiihtymässä. *"Nuoret osaavat, kielitaitoiset ihmiset lähtevät muualle töihin."* Samoin erityisosaamista vaativiin töihin on jatkossa vaikeaa löytää osaavaa henkilöstöä, ja suomalaisyritykset pelkäävät, että *"työntekijät loppuvat kesken tietyllä osaamisalueella"*. Eräs suomalaisyritys kertoi marraskuussa 2010, että *"vaikka meilläkään ei hirveän kovat kriteerit sinne ihan perustyöntekijälle [ole], niin siltikin se [työvoiman saanti] on selvästikin sen [laman] jälkeen vaikeutunut"*. Maassa joudutaankin sopeutumaan uuteen taloustilanteeseen laajoilla uudelleenorganisoinneilla, mikä vie paljon aikaa. Sillä aikaa rakenteellinen työttömyys kasvaa. (Viron keskuspankki 2010b)

Lähteet:

Compiler eNews (17.8.2010) Enterprise Estonia –rahasto: Ennen vuoden 2010 päättymistä Viroom voitaisiin luoda 30 000 uutta työpaikkaa

Compiler eNews (31.8.2010) EU:n itämarkkinat, Viro

Compiler eNews (12.10.2010) Virolainen elektroniikkavalmistaja Enics Eesti kärsii tuotantopuolen työvoimapulasta ja aikoo palkata 10 työntekijää Ruotsista ja 30 Slovakiasta

Enterprise Estonia (2010) Suurinvesteeringute abil regionaalsete töökohtade loomiseks eraldati 100 mln krooni, uutistiedote http://www.eas.ee/index.php?option=com_content&view=article&Itemid=738&id=4177

EU-komissio (2010a) European Economic Forecast – Spring 2010
http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/pdf/ee-2010-2_en.pdf

Eurostat (2010) Harmonised unemployment rate by gender
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=teilm020&tableSelection=1&plugin=1>

Viron keskuspankki (2010a) Report on the Adoption of the Euro, September 2010
http://www.eestipank.info/pub/en/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/euroyle/euro_910.pdf?ok=1

Viron keskuspankki (2010b) Economic forecast for 2010-2012, Estonian Economy and Monetary Policy 2/2010
http://www.eestipank.info/pub/en/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/ylevaade/2010_02/rpy_210.pdf

Viron tilastokeskus (2010a) Registered unemployed persons
<http://www.stat.ee/?lang=en>

Viron tilastokeskus (2010b) Unemployment decreased in the 3rd quarter, uutistiedote
<http://www.stat.ee/37998>

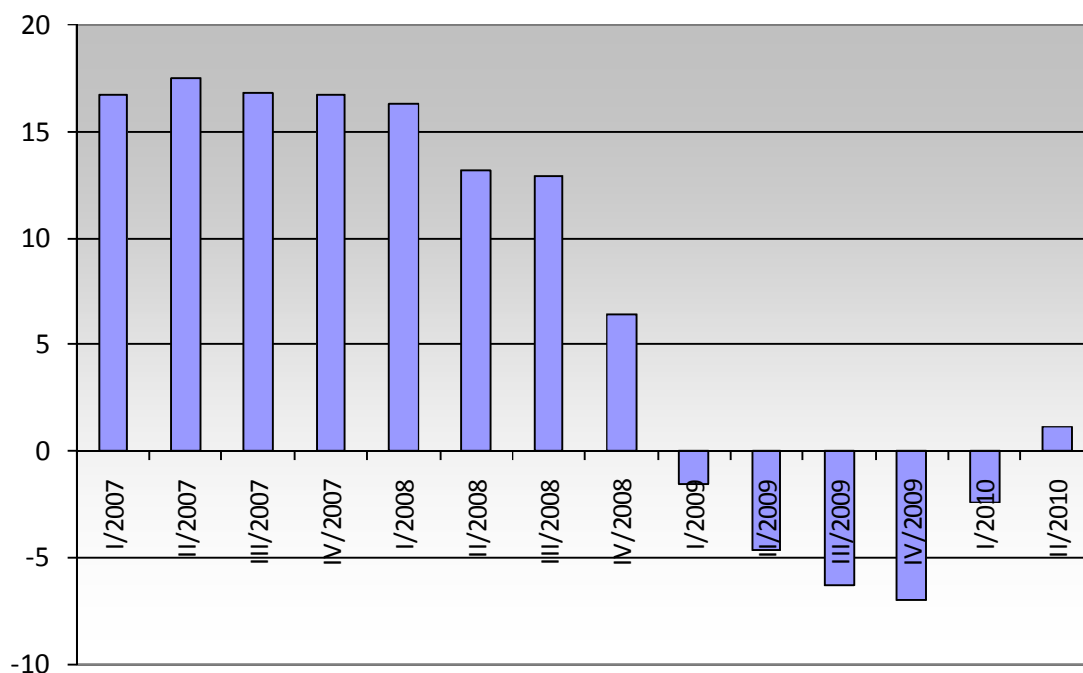
Viron valtiovarainministeriö (2010) Summer 2010 Macroeconomic Forecast of the Ministry of Finance of Estonia
<http://www.fin.ee/economic-forecasts>

Palkkojen lasku pysähtynyt orastavaan talouskasvuun

Viron 2000-luvun talousbuumi nosti maan palkkatasoa voimakkaasti yritysten kilpaillessa työntekijöistä. Palkkatason nousu heikensi Viron talouden kilpailukykyä nousukauden aikana, kun palkkojen kasvuvauhti ylitti tuottavuuden kasvun, muutamina vuosina merkittävästikin. Esimerkiksi vuonna 2007 työn tuottavuus parani 6,4 %, mutta palkat hypähtivät peräti 24,8 %. (Euroopan komissio 2010a)

Vuoden 2006 alkupuolella käynnistynyt palkkojen kasvu alkoi hieman laantua jo vuoden 2007 lopulla ja jatkoi hidastumistaan vuonna 2008 heikkenevän taloustilanteen myötä (kuvio 17). Palkkojen raju kasvu kääntyi laskuun vuonna 2009, jolloin virolaisten palkat laskivat 3 %. Palkat supistuivat talouskriisin aikana kuitenkin odotettua vähemmän (Viron keskuspankki 2010). Vielä vuoden 2010 ensimmäisellä neljänneksellä kuukausipalkat pienenevät 2,3 %. Toisella neljänneksellä 2010 palkkojen lasku taittui. Keskipalkat kasvoivat tuolloin 1,2 % vientitoimialojen kasvun myötä. Keskipalkkojen nousuun vaikuttivat edellisen vuoden matala vertailutaso ja lomautettujen vähentynyt määrä. Eri toimialoilla palkkakehitys oli kuitenkin erilainen. Eniten nousivat teollisuuslalla työskentelevien palkat, kun taas kiinteistöalalla palkat jatkoivat laskua. Koko vuoden 2010 palkkoihin odotetaan 0,6 %:n laskua. Laskuodotuksiin vaikuttavat sekä työn määrän ja työperäisten bonusten väheneminen että muutokset työllisyydessä. (Viron valtiovarainministeriö 2010)

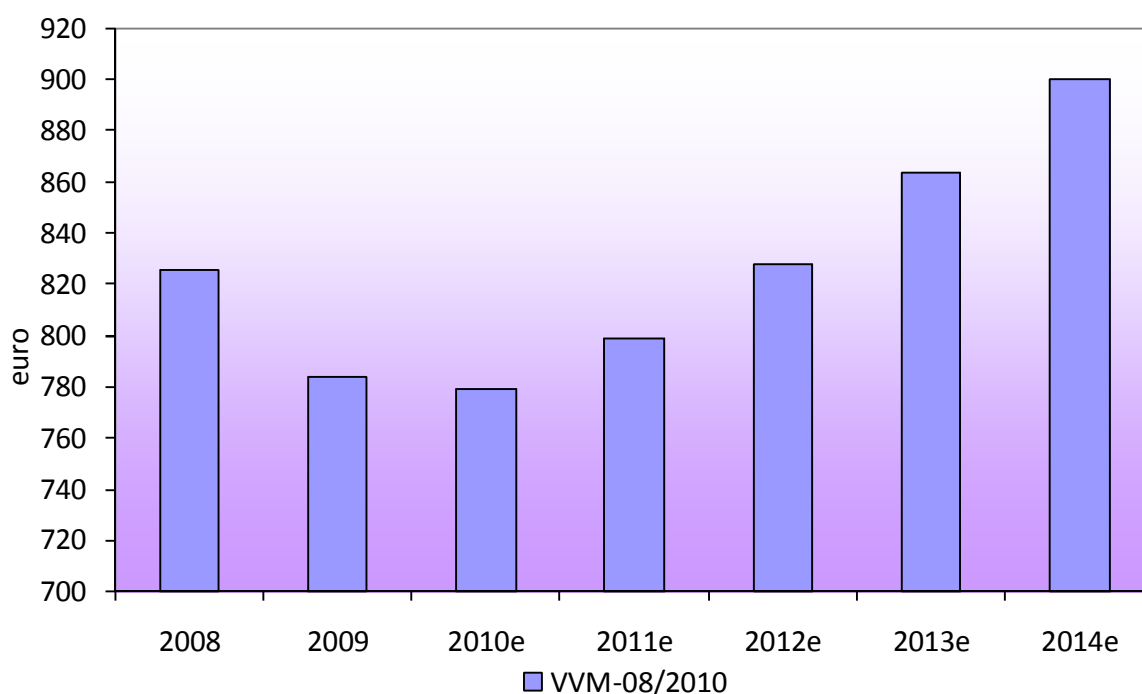
Kuvio 17: Kuukausipalkkojen kasvu 2007-II/2010, vuosittainen %-muutos

Lähde: Viron tilastokeskus 2010

Viron valtionvarainministeriön elokuussa 2010 tekemän ennusteen mukaan työikäisten virolaisten keskimääräinen bruttopalkka vuonna 2010 on 12 187 kruunua eli 779 euroa (kuvio 18). Virolaisten keskipalkat nousivat kuitenkin vuoden 2010 toisella neljänneksellä 12 869 kruunuun tai 822 euroon. Sitä vastoin reaali-palkat laskivat edelleen 1,9 % vuoden 2010 toisella neljänneksellä. (Viron tilastokeskus 2010) Viron palkkatason odotetaan kääntyvän taas kasvuun vuonna 2011. Palkkoihin ei kuitenkaan odoteta yhtä voimakasta kasvua kuin nousukauden aikana, vaan niiden ennustetaan kasvavan ensin 2,6 % vuonna 2011 ja sitten kasvun kiihtyvän 4 %:n tuntumaan.

Kuvio 18: Keskimääräinen kuukausipalkka, euroa

Lähde: Viron valtionvarainministeriö (2010).

Virolaisten keskimääräiset palkat ovat vielä kaukana EU27-maiden kuukausipalkkojen keskiarvosta (2608,5 euroa vuonna 2006). Viron 4350 kruunun (278 euroa) minimipalkka on myös Euroopan alhaisimpia. Vain viidessä Euroopan maassa oli vuonna 2010 Viroa alhaisempi minimipalkka. (Eurostat 2010)

Palkkatason kasvun jääminen talouskriisiä edeltävää aikaa matalammalle tasolle vakauttaa Viron toimintaympäristöä ulkomaisten yritysten näkökulmasta, kun palkkavaateet eivät ole holtittomia. Silti kuluttajien ostovoima kasvaa, jos myös inflaatio pysyy odotetun maltillisena, alle 3 %:n. Näin yrityksille

tarjoutuu sekä aiempaa houkuttelevampi asiakaskunta kuluttajakaupassa että kulurakenteeltaan järkevöitynyt toimintaympäristö.

Palkkakehityksen rajuutta ennen talouskriisiä kuvaa, että aiemmin ”*saatettiin joutua tarkistamaan palkkoja lähes kerran viikossa*”. Lisäksi korotukset olivat suuria ja pientenkin palkankorotusten perässä vaihdettiin työpaikkaa. Esimerkiksi ”*[Vuonna] 2008 meillä nousivat keskimäärin [työntekijöiden] palkat 23 % vuoden aikana – eihän ne kerralla nousseet, vaan niitä sitä mukaa [nostettiin] kun [työntekijät] pakenivat kilpailijalle [...]. Se virta meni ihan sen mukaan, missä maksettiin kruunu tai viisi kruunua enemmän.*” Tällainen ”*palkkaralli*”, joka johtui sopivan, osaavan työvoiman puutteesta, johti myös suomalaisyrityksissä ongelmiin, kun kulurakennetta ei saatu pidettyä kurissa. ”*Palkkojen kasvu sinällään ei ole ongelma, jos pysytään muutamassa prosentissa per vuosi, mutta sitten kun puhutaan yli 10 tai jopa yli [20 %:n] palkankorotuksista per vuosi, niin sitten totta kai alkaa olla jo lähes mahdotonta esimerkiksi yrittää parantaa tehokkuutta siinä samassa vauhdissa.*” Erään haastattelun mukaan työntekijöillä ei ollut ennen kriisiä ymmärrystä edes palkan muodostumisen periaatteista saati tuottavuuden tai tehokkuuden käsitteistä. Palkan ja työn tuottavuuden välillä ei ollut korrelaatiota, vaan palkkojen kasvu perustui tarjonnan niukkuuteen.

Palkkojen kasvu Virossa on viime vuosina ollut voimakkaampaa julkisella kuin yksityisellä sektorilla, mutta vuonna 2009 palkanalennukset ulottuivat myös julkiseen sektoriin. Viron pyrkiessä täyttämään Maastrichtin sopimuksen 3 %:n budjettivajeroituksen palkkoja leikattiin julkisella sektorilla noin 10 % ja aiemmat suunnitelmat eläkkeiden nostamisesta hylättiin. Marraskuussa 2009 IMF kuitenkin kehotti Viron hallitusta leikkaamaan menoja vielä enemmän valtion tulojen tiputtua odotettua rajummin. Maan finanssiministeri ilmoitti syyskuussa 2010, että virkamiesten määrä ja palkat jäädytetään vuonna 2011 (Compiler eNews 14.9.2010).

Suomalaisyritykset ovat kyenneet nostamaan kannattavuuttaan Virossa palkkoja alentamalla. Esimerkiksi suomalaisen liha-alan yrityksen HK Scanin virolainen tytäryhtiö paransi kannattavuuttaan vuonna 2009 lähinnä 10 %:n palkanalennusten turvin, vaikka yrityksen liikevaihto supistui edellisestä vuodesta. (Kauppalehti 5.7.2010) Toisaalta kriisin myötä pimeä palkanmaksu on yleistynyt uudelleen, kun osa paikallisista yrityksistä on lakannut maksamasta lakisääteisiä veroja. Työvoimavaltaisilla aloilla kirjekuoripalkat ovat tulleet osin käyttöön, mikä heikentää lainkuuliaisten yritysten asemaa. (Kauppalehti 10.3.2010)

Suomalaisyritykset kertoivat loka-marraskuussa 2010, että palkkoja on monissa yrityksissä leikattu. Matalapalkka-alalla toimiva suomalaisyritys kertoi: ”*Palkathan ovat tulleet alas, ihan huomattavastikin, aika lähelle sitä minimipalkkaa.*” Tavallisin palkanalennus on suomalaisyrityksissä ollut 10 %:n luokkaa. Palkkatason laskemiseen ei silti ole turvauduttu kaikissa haastatelluissa yrityksissä, vaan osa on pitänyt palkat ennallaan. Toisaalta monissa yrityksissä kuluja on karsittu pienentämällä työvoimakustannuksia muuten kuin palkanalennuksilla. Näitä keinoja ovat irtisanomiset, työtuntien

vähentäminen, palkanmuodostuskriteerien muuttaminen ja rahallisista motivointikeinoista (mm. merkkipäivärahat ja muut muistamiset) säästäminen.

Eräs palkkoja alentanut suomalaisyritys huomautti, että palkkoja alennettiin viimeisenä keinona, ja sitä ennen *"kaikki kulurivit käytiin läpi ja ensiksi tapeltiin kaikki muut kulut [alas]"*. Erään suomalaisyrityksen mukaan myös työntekijäpuolelta on löytynyt uutta, joustavaa asennetta palkkakeskusteluihin, ja tilanne on kuin *"toisesta maailmasta"*. Uudessa taloustilanteessa *"tyydytään siihen [pienempään palkkaan ja] ymmärretään se, että palkkoja ei voi korottaa, että yritykset eivät vaan yksinkertaisesti pysty siihen."* Erään haastatellun mukaan Virossa *"ei ole pyhä asia se palkka. Että palkkaankin on voitu koskea siinä missä mihin tahansa muuhun [kuluerään]. [...] Meilläkin [työntekijät] sanoivat, että kun vaan ei tule irtisanomisia, [niin] palkasta ollaan valmiita tinkimään."*

Ainakin yksi suomalaisyritys toteutti palkanalennukset määräaikaaisina. Toinen suomalaisyritys on puolestaan jo korottanut joidenkin yksittäisten työntekijäryhmien palkkoja. Muissakin haastatelluissa yrityksissä koetaan, että palkankorotuspaineet ovat jo olemassa ja että palkat vääjäämättä nousevat jo vuonna 2011. Tuolloin odotetaan kuitenkin varsin matalia, *"prosentin-parin luokissa"* olevia korotuksia.

Palkkojen alentamisen on nähty kasvattavan Viron talouden kilpailukykyä, sillä palkat ovat nousukaudella kasvaneet nopeammin kuin talouden tuottavuus. *"Nyt kun nämä kipeät ratkaisut ja päätökset on tehty, se palkkataso on taas kilpailukykyisellä tasolla [ja] siellä voi alkaa tuottamaan jotakin."* Näin ollen *"kansakunnan kannaltahan se merkitsee sitä, että ovat kohta uudestaan iskukykyisiä, ja tuotanto on kannattavaa ja palvelut on kannattavia"*. Keskipitkällä aikavälillä Viron talous tarvitsee kuitenkin tuottavuuden kohentamista edelleen. EU-komission (2010b) mukaan pelkät tilapäiset palkanalennukset eivät riitä, vaan tuotannossa olisi siirryttävä entistä jalostetumpiin tuotteisiin.

Palkkojen leikkaamisen on osaltaan mahdollistanut ammattiyhdistysliikkeen voimattomuus Virossa. Vaikutusvaltaisten ammattiliittojen puuttuessa taloutta on pystytty korjaamaan nopeilla ja jyrkillä palkanalennuksilla. Vastaavasti taloustilanteen parantuessa palkkojen uskotaan nousevan uudelleen, joskaan ei niin nopeasti kuin nousukauden aikana. Viron työvoimamarkkinat toimivat *"markkinan ehdoilla"*, ja yritysten kannalta niukkojen työvoimareservien olosuhteissa kysyntään sopivaa tarjontaa on lähitulevaisuudessa liian vähän, mikä kasvattaa kustannuksia palkkojen kautta.

Lähteet:

Compiler eNews (14.9.2010) Finanssiministeri: virkamiesten määrä ja palkat jäädytetään vuonna 2011

EU-komissio (2010a) Convergence Report 2010 European Economy 3/2010

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/pdf/ee-2010-3_en.pdf

EU-komissio (2010b) European Economic Forecast – Spring 2010

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/pdf/ee-2010-2_en.pdf

Eurostat (2010) Minimum wages

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00155&plugin=1>

Kauppalehti (10.3.2010) Mart Laar: Rahaliittoon tullaan rehellisillä keinoilla, Kauppalehden uutisarkisto

<http://www.kauppalehti.fi>

Kauppalehti (5.7.2010) Virolaisten palkat alas – HK Scanin voitot ylös, Kauppalehden uutisarkisto

<http://www.kauppalehti.fi>

Viron keskuspankki (2010) Economic forecast for 2010-2012, Estonian Economy and Monetary Policy 2/2010

http://www.eestipank.info/pub/en/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/ylevaade/_2010_02/rypy_210.pdf

Viron tilastokeskus (2010) Average Monthly Gross Wages (Salaries)

<http://www.stat.ee/?lang=en>

Viron valtiovarainministeriö (2010) Summer 2010 Macroeconomic Forecast of the Ministry of Finance of Estonia

<http://www.fin.ee/economic-forecasts>

Viro toteutti rajut leikkaukset valtion budjettivajeen kutistamiseksi

Viron valtiontalous on pysynyt suhteellisen hyvässä kunnossa talouskriisistä huolimatta. Kansainvälinen luottoluokitusyhtiö Standard & Poor's nosti Viron luottoluokitusta kahdesti vuonna 2010: ensin helmikuussa ja sitten kesäkuussa. Kesäkuussa 2010 Viro sai luokituksen A aiemman A- sijaan, sillä luokituslaitoksen mielestä Viro on osoittanut joustavuutensa niin maan yleisen talouden, valtiontalouden kuin työvoimamarkkinoidenkin osalta. Hallitus ja eri puolueet ovat sitoutuneet tarvittavien budjetti- ja rakenteellisten muutosten tekemiseen. Euroon liittyminen pienentää Standard & Poor'sin mukaan vaihtokurssiriskejä ja avaa entistä helpomman pääsyn Euroopan pääomamarkkinoille. Viron melko alhainen asukasta kohden laskettu suhteellinen kansantulo vähentää kuitenkin Viron kykyä sopeutua erilaisiin sokkeihin. Viron näkymät ovat nyt vakaat, kun ne aiemmin olivat luottoluokittajan mukaan negatiiviset. Mikäli talous vähentää riippuvuuttaan ulkoisesta pääomasta niin valtion tasolla kuin pankkisektorilla, luokitus voi muuttua nykyistäkin paremmaksi. (Standard & Poor's 2010)

Standard & Poor's:n mukaan Viron luokitus on yhä korkea esimerkiksi verrattuna muihin Baltian maihin, vaikka niidenkin luokituksia on nostettu ja näkymiä kuvataan vakaiksi. Viron korkean luokituksen takana ovat sen vakaat rahoitusmarkkinat ja pankkisektori sekä kiinteä valuuttakurssi, erityisesti euroon liittymisen alla. Lisäksi Virolla on etulyöntiasema vahvojen instituutioidensa, pienen ulkomaisen velan ja kriisin alkuvaiheessa huomattavien valuuttavarantojensa johdosta. Viro on pystynyt pienentämään valtion velkaansa suhteessa BKT:een tehokkaasti koko 2000-luvun aina kriisiin asti takaisinmaksujen ja talouskasvun johdosta, ja Viron valtion velka on vieläkin yksi pienimmistä EU:ssa. Maksuvalmius on toistaiseksi hyvä, ja julkinen talous on suhteellisen hyvin suojattu pankkisektorin ongelmilta.

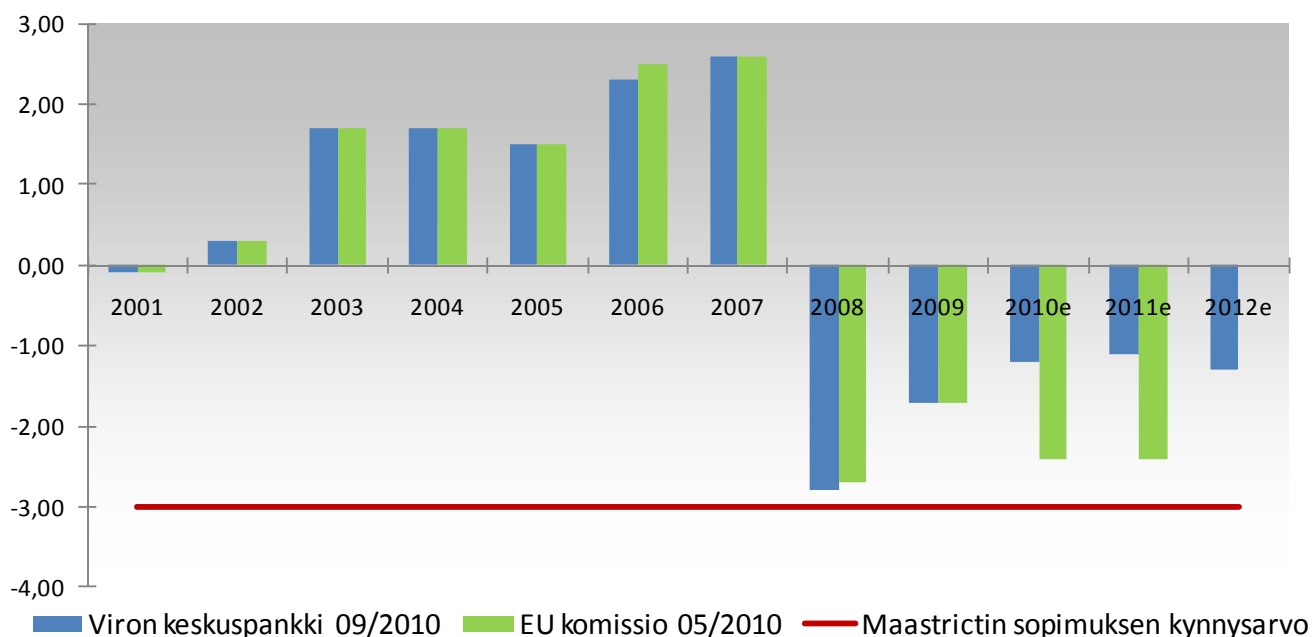
Viron valtion budjetti kääntyi ylijäämäiseksi vuonna 2002 ja ylijäämä saavutti tähänastisen huippunsa eli 2,6 % BKT:sta vuonna 2007. Ylijäämä romahti vuonna 2008, jolloin kolkuteltiin Maastrichtin sopimuksen kynnysarvoa budjettialijäämän ollessa 2,8 % bruttokansantuotteesta. Budjetin alijäämä alitti 3 %:n kynnysarvon kuitenkin reilusti vuonna 2009. CEMATin marraskuussa 2010 haastatteleva suomalaisyrityksen edustaja totesikin, että Viron ”*valtio teki hämmästyttävän nopeassa aikataulussa suhteellisen kovat korjaavat toimenpiteet [...]. Pystyttiin käytännössä [...] neljässä kuukaudessa tekemään hyvin rajut kustannussäästöt [...]. [Eli] pystyttiin nopeasti sopeuttamaan valtion kulutaso siihen, mitä oli tulot.*”

Viro onnistui supistamaan budjettialijäämänsä vuonna 2009 1,7 %:iin bruttokansantuotteesta. Maa toteutti vuonna 2009 kolme vakauttamispakettia, joiden avulla alijäämää leikattiin voimakkaasti. Eräs CEMATin lokakuussa 2010 haastatteleva suomalaisyrityksen edustaja oli huolissaan korjaustoimenpiteiden tehon vähäisyydestä niiden väliaikaisen luonteen takia. ”*Miten tämä nyt menee*

eteenpäin, niin se on kysymysmerkki, [kun] nämä leikkaukset ovat kertaluonteisia. Se hiukan vaikuttaa siihen, että niitten teho ei ole sama, kuin jos ne jatkuisivat.” EU-komission (2010) mukaan lyhyt- ja väliaikaisten toimenpiteiden lisäksi pitkäaikaista vaikutusta saatiin kuitenkin leikkaamalla julkisia menoja, kuten palkkoja, rajoittamalla sosiaalietuuksien kasvua sekä korottamalla arvonlisäveroa ja työttömyysvakuutusmaksua. Kausielvytystä toteutettiin lähinnä EU-varoin, joten budjetin tasapainottaminen onnistui hyvin. Myös valtion velka on maltillista, ja vaikka sen odotetaan kasvavan 12 %:iin bruttokansantuotteesta, se on silti EU-maiden alhaisin. (EU-komissio 2010)

Vielä keväällä 2010 EU-komissio ennusti 2,4 % budjettialijäämiä aina vuoteen 2011 asti (kuvio 19). Viron keskuspankin syyskuuhun 2010 ajoittunut ennuste sen sijaan povaa huomattavasti pienempää alijäämää. Alijäämän pitäisi pankin mukaan supistua entisestään lähelle 1 %:a vuonna 2011 ja kasvaa sitten takaisin 1,3 %:iin vuonna 2012. Täyttämällä euro-kriteerit reiluilla marginaaleilla Viro haluaa irtisanoutua Kreikan ja Latvian vaikeuksista ja osoittaa olevansa täysin kykenevä täyttämään kaikki euroalueen liittymiseen vaadittavat kriteerit (Kauppalehti 10.3.2010).

Kuvio 19: Budjetin ylijäämä/alijäämä, % BKT:stä.

Lähde: EU-komissio (2010), Viron keskuspankki (2010).

Viron valtionvarainministeriö aikoo saada valtiontalouden alijäämän supistettua 1,3 %:iin vuonna 2010, kun aiemmin oli budjetoitu 2,95 % budjettialijäämän mukaan. Valtiovarainministeriö on jo käyttänyt poikkeuksellisia toimia budjetin kurissapitämiseen. Se on esimerkiksi kieltänyt paikallishallinnoilta lainanoton lukuun ottamatta jo sovittuja investointiprojekteja. Lisäksi valtionvarainministerille on myönnetty valtuudet ylittää muiden ministerien valtuudet budjettikysymyksissä. (Säälik, esitelmä

5.11.2009). Budjetti aiotaan saada tasapainoon vuonna 2014 (Viron valtiovarainministeriö 2010). Erään CEMATin lokakuussa 2010 haastatteleman suomalaisyrityksen edustajan mukaan ylilyönneiltäkään ei ole ainakaan paikallistasolla vältytty. Esimerkiksi ”[Tallinnan] kaupunki laittoi semmoisen ylimääräisen veron, jota on EU-elimissä asti arvosteltu, koska se on tuplaverotusta.” Yrityksille tulee siis ylimääräisiä kustannuksia.

Näiden keinojen lisäksi hallitus on määrätietoisesti vähentänyt kulujaan. Esimerkiksi valtiovarainministeriön henkilöstöä on vähennetty 20 %:lla ja eläkkeiden nousukäyrää on loivennettu. Valtionvarainministeriö aikoo myös tarvittaessa kasvattaa verotulojaan IMF:n suositusten mukaan nostamalla joitain veroja, kuten arvonlisäveroa tietyissä tuoteryhmissä ja ympäristöveroja sekä poistaa asuntolainan korkomenojen vähennysmahdollisuuden verotuksessa (Säälik, esitelmä 5.11.2009). Lisäksi lokakuussa 2010 ilmoitettiin, että virkamiesten määrä ja palkat on jäädytetty vuonna 2011. Kaikkiaan säästötoimet on Virossa otettu haastateltavien mukaan vastaan hyvin. ”Kansa ottaa vastaan ne mekaaniset leikkaukset, [...] [koska se ymmärtää, että] pakko on toimia näin.” Viron talouskriisistä toipumista on helpottanut se, että ”lähtökohdat tähän kriisiin tullessa olivat hyvät, [kun] valtio on velkaantumaton”. Vapaata markkinataloutta tukeva talouspolitiikka mahdollisti sen, että ”pahimmankin kriisin aikana se talous pystyttiin pitämään kurissa ja poliittinen tahtotila on sen talouden vakauteen”, joten Viron tilanne myös tulevaisuudessa ”näyttää ihan hyvältä”. Kun Viro on toimintaympäristönä ”vakaa ja turvallinen paikka” ja syksyllä 2010 ”kaikki indikaattoritkin puhuvat hyvää kieltä Viron taloudesta”, myös suomalaisyritykset suhtautuvat maan tulevaisuuteen yritysten toimintaympäristönä positiivisesti.

Lähteet:

EU-komissio (2010) European Economic Forecast, Spring 2010

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/pdf/ee-2010-2_en.pdf

Kauppalehti (10.3.2010) Mart Laar: Rahaliittoon tullaan rehellisillä keinoilla

<http://www.kauppalehti.fi>

Standard & Poor's (2010) Republic of Estonia Upgraded To 'A' On Eurozone Accession; Outlook Stable

<http://www.eestipank.info/pub/en/majandus/majandus/rating/SP1.pdf>

Säälik, Andrus (2009) Viron valtionvarainministeriö: Estonian Fiscal Developments and Outlook; esitelmä Viron suurlähetystössä; Helsinki 5.11.2009

Viron keskuspankki (2010) Economic Forecast for 2010-2012

http://www.eestipank.info/pub/en/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/ylevaade/_2010_02/_3_210.pdf

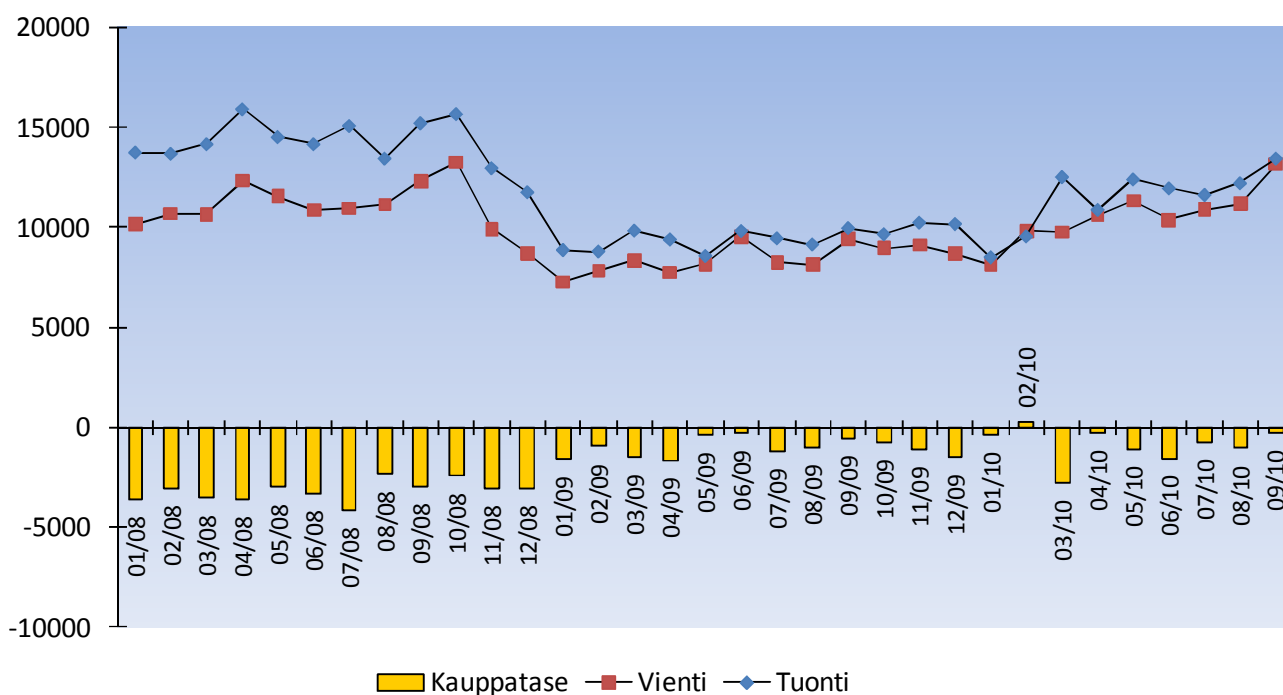
Viron valtiovarainministeriö (2010) Summer 2010 Macroeconomic Forecast of the Ministry of Finance of Estonia

<http://www.fin.ee/economic-forecasts>

Ulkomaankauppa nostaa Viron taloutta lamasta

Viron kauppataaseen vaje on viime vuosina ollut korkea ja tuonti on ollut selkeästi vientiä suurempaa (kuvio 20). Talouskriisi kuitenkin leikkasi tuontia vauhdilla heikentyneen kotimaisen kysynnän seurauksena. Etenkin investointihyödykkeiden kysyntä lähes sammui. Vuonna 2009 tuonti pieneni kolmanneksella edelliseen vuoteen verrattuna. Viennin lasku on ollut vähäisempää kuin tuonnin ja vuonna 2009 Viron vienti pieneni 24 %. Kauppataase on silti säilynyt alijäämäisenä, vaikkakin alijäämä on supistunut selvästi. Viennin merkitys Viron taloudelle on huomattava pienten kotimarkkinoiden vuoksi. Viennin osuus BKT:sta on noin 70 %, joten viennin romahtaminen heijastuu voimakkaasti BKT:n kehitykseen. Ainoastaan transito-kauppa ei ole kärsinyt yhtä paljon kuin varsinainen vienti, varsinkin poliittisen tilanteen tasaannuttua Venäjän ja Viron välillä (Ross 5.11.2009).

Kuvio 20: Tuotteiden ja palveluiden vienti ja tuonti, milj. EEK

Lähde: Viron tilastokeskus (2010a)

Ulkomaankaupan laskuvauhti alkoi hidastua marraskuussa 2009. Ensimmäisenä alkoi toipua kriisistä vähiten kärsinyt transito-kauppa (Viron keskuspankki 2010). Vuoden 2010 toisella neljänneksellä tavaroiden ja palvelujen vienti kasvoi 18 % edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Palveluvienti laski edelleen, mutta tavaravienti kasvoi 29 %. Tärkeimpiä vientituotteita olivat puu ja

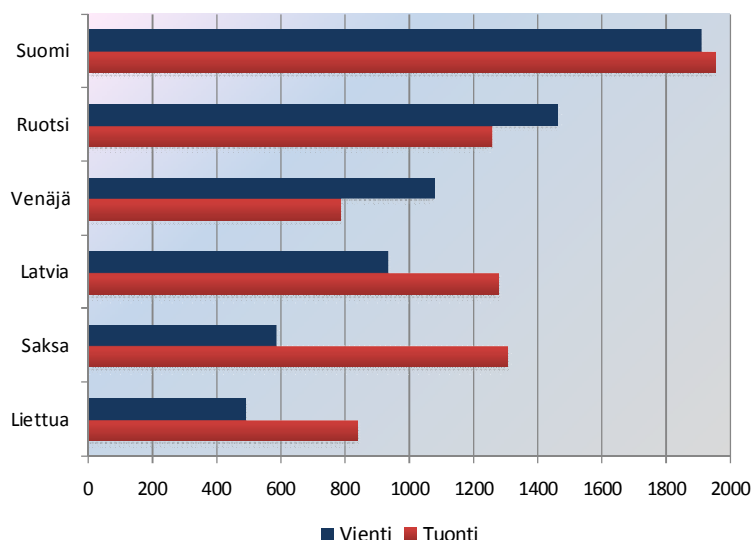
puutuotteet, metallit sekä radio-, televisio- ja viestintälaitteet. Vientiyritykset ovatkin hyötynneet vienninedistämistoimista, joita on toteutettu erityisesti EU:n rakennerahastojen avulla (EU-komissio 2010a). Tuonti puolestaan kasvoi 23 %, josta tavaratuonnin osuus oli 25 % ja palvelutuonnin osuus 17 %. Erityisesti lisääntyi radio-, televisio- ja viestintälaitteiden sekä kaivosteollisuustuotteiden tuonti. (Viron tilastokeskus 2010b) Vuoden kolmannella neljänneksellä ulkomaankaupan kasvu jatkoi. Syyskuussa 2010 Viron vienti oli suurinta kahteen vuoteen, ja sekä tuonti että vienti kasvoivat vuositasolla kymmeniä prosentteja. (Viron tilastokeskus 2010e)

Viron valtionvarainministeriön elokuussa 2010 tekemän ennusteen mukaan Viron tuotteiden ja palveluiden vienti kasvaa kaikkiaan 15,1 % vuonna 2010. Vientikysyntä on kasvamassa maailmantalouden elpyessä, mutta reippaaseen kasvuun vaikuttavat myös edellisen vuoden matala vertailutaso ja yritysten sisäiset uudelleenjärjestelyt. Tuottavuuden kasvattaminen ja keskittyminen ulkomaisiin markkinoihin mahdollistavat ulkomaisen kysynnän kasvua suuremman viennin kasvun.

Vuosien 2012-2014 aikana viennin kehitys alkaa ennusteen mukaan seurata päävientimaiden kehitystä. Viennin kasvu putoaa alle 10 %:n vuonna 2011 ja vakiintuu sen jälkeen 6-7 %:iin. Elpyvä vienti kasvattaa myös tuontia raaka-aineiden tarpeen noustessa. Tuonnin ennustetaankin kasvavan 12,8 % vuonna 2010. Valtiovarainministeriö arvioi, että kulutuskysynnän ja investointiaktiivisuuden lisääntyessä tuonnin kasvu ylittää viennin kasvun jo vuonna 2011. Tämän johdosta väliaikaisesti ylijäämäinen kauppatase kääntyy taas alijäämäiseksi vuoden 2011 jälkeen. (Viron valtionvarainministeriö 2010) Myös Viron keskuspankki arvioi vientimarkkinoiden kasvavan 6,3 % vuonna 2011 ja 6,6 % vuonna 2012. Pankki ennustaa viennin kasvun ylittävän tulevana vuosina kriisiä edeltäneet kasvuluvut pohjoismaisten vientiyritysten suunnittelemien investointien ansiosta. Viennin kasvua kuitenkin rajoittaa kohdemarkkinoiden aiempaa hitaampi kasvu: Viron perinteisten kauppakumppanien kasvupotentiaalin arvellaan jäävän talouskriisiä edeltävää aikaa pienemmäksi (Viron keskuspankki 2010).

Pohjoismaiden, Baltian maiden ja Venäjän läheisyys on historiallisesti määrittänyt Viron tärkeimmät kauppakumppanit (kuvio 21). Tämä asetelma on säilynyt myös kriisin aikana. Eniten Viro vie Suomeen, Ruotsiin ja Venäjälle. Tuonnissa kärjessä ovat Suomi, Latvia ja Saksa. (Viron tilastokeskus 2010c) Erään suomalaisyrityksen edustaja arvioikin, että yksi syy siihen, että Viro on kolmesta Baltian maasta toipumassa talouskriisistä nopeimmin, ovat sen kauppasuhteet Pohjoismaihin. *”Violla on vahvat kontaktit Skandinaviaan, Suomeen ja Ruotsiin. Eliikkä siellä on markkinoita ja sitten myös mahdollisuus saada investointeja.”* Kesällä 2010 arvioitiin, että virolaiset vientiyritykset voivat kärsiä Viron vientimaiden kulutuskysynnän laskusta. Talouskriisiin vastaamaan käynnistettyä elvytystä oltiin lopettelemassa monissa maissa, minkä arvioitiin pienentävän kysyntää, kun ylimääräinen rahoitus loppuu. (Compiler eNews 6.7.2010)

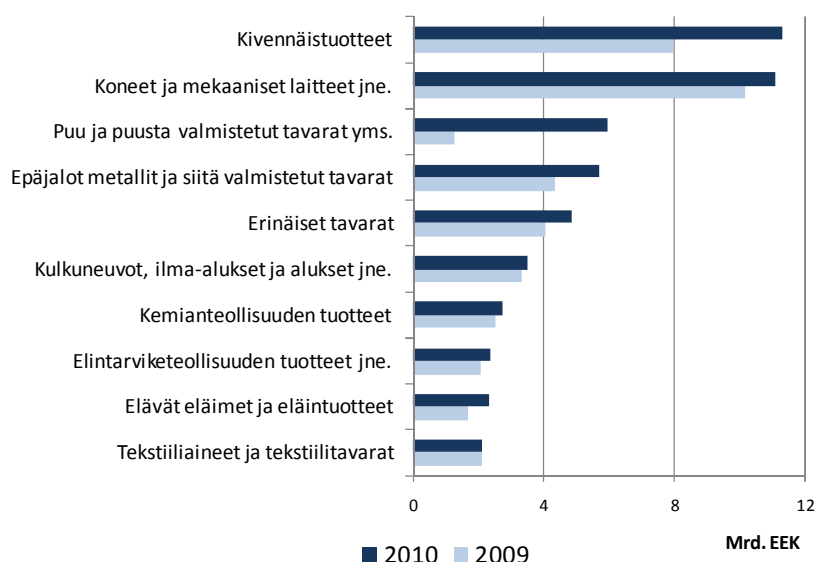
Kuvio 21: Viron suurimmat kauppakumppanit, kesäkuu 2010, vienti ja tuonti, milj. EEK

Lähde: Viron tilastokeskus (2010c). (Suuruusjärjestys viennin mukaan)

Vuoden 2010 tammi-kesäkuussa arvoltaan tärkeimmät Viron vientituotteet kuuluivat tuoteryhmiin kivennäistuotteet sekä koneet ja mekaaniset laitteet (kuvio 22). Nämä kaksi ryhmää muodostivat 37 % Viron koko viennistä alkuvuonna 2010. Myös puu ja puusta valmistetut tavarat sekä epäjalot metallit ja niistä valmistetut tavarat olivat tärkeitä vientituotteita. Tarkastellulla ajanjaksolla suurin kasvu oli kymmenen suurimman tuoteryhmän osalta tuoteryhmässä puu ja puusta valmistetut tavarat, joiden vienti lähes nelinkertaistui alkuvuodesta 2010 edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Osasyys tuoteryhmän kovaan kasvuun voi löytyä Venäjän korkeista vientitulleista, jotka se on asettanut paperintuotannon houkuttelemiseksi maahan. Suomen metsäteollisuuden lopetettua raakapuun tuonnin Venäjältä raakapuu on pitänyt tuoda muualta, ja yksi väylä on Viro. Puuta ja puutuotteita maltillisempia kasvulukuja kirjattiin kivennäistuotteille (42 %), eläville eläimille ja eläintuotteille (36 %) sekä epäjaloille metalleille ja niistä valmistetuille tuotteille (31 %). (Viron tilastokeskus 2010d)

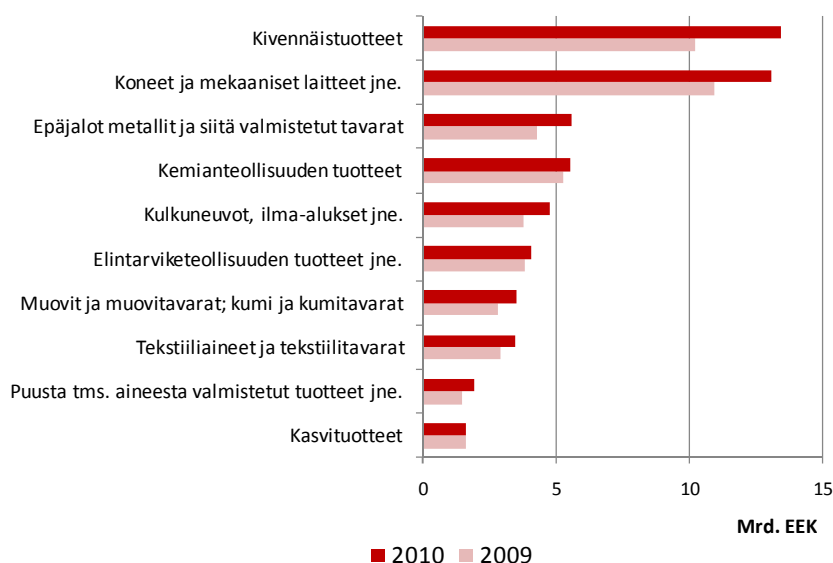
Kuvio 22: Vienti tuoteryhmittäin, kumulatiivinen, tammi-kesäkuu 2009 ja 2010

Lähde: Viron tilastokeskus (2010d)

Vuoden 2010 tammi-kesäkuussa Viron tuonnissa tärkeimmät ryhmät olivat kivennäistuotteet sekä koneet ja laitteet (kuvio 23). Viennin tapaan nämä kaksi olivat ylivoimaisesti suurimpia tuoteryhmiä ja muodostivat yhdessä 40 % Viron kokonaistuonnista alkuvuodesta 2010. Muita tärkeitä tuontituoteryhmiä olivat epäjalot metallit ja kemianteollisuuden tuotteet. (Viron tilastokeskus 2010d)

Kuvio 23: Tuonti tuoteryhmittäin, kumulatiivinen, tammi-kesäkuu 2009 ja 2010

Lähde: Viron tilastokeskus (2010d)

Lähteet:

Compiler eNews (6.7.2010) Talouden asiantuntijat arvelevat, että Viron vientiyrityksillä on yhä kovat ajat edessä, sillä monien Viron vientimaiden kulutuskysyntä on laskussa

EU-komissio (2010a) European Economic Forecast – Spring 2010

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/pdf/ee-2010-2_en.pdf

Ross Märten (5.11.2009) Viron keskuspankki: Viron talousnäkymät; esitelmä Viron suurlähetystössä; Helsinki.

Viron keskuspankki (2010) Economic forecast for 2010-2012, Estonian Economy and Monetary Policy 2/2010

http://www.eestipank.info/pub/en/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/ylevaade/_2010_02/rypy_210.pdf

Viron tilastokeskus (2010a) Foreign trade, Exports, Imports and trade balance (months)

http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=FT08&ti=EXPORTS%2C+IMPORTS+AND+TRADE+BALANCE+%28MONTHS%29&path=../I_Databas/Economy/11Foreign_trade/03Foreign_trade_since_2004/&lang=1

Viron tilastokeskus (2010b) GDP growth in the 2nd quarter was supported by the exports of industrial sector

<http://www.stat.ee/37994>

Viron tilastokeskus (2010c) Exports and imports by country (months)

http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=FT09&ti=EXPORTS+AND+IMPORTS+BY+COUNTRY+%28MONTHS%29&path=../I_Databas/Economy/11Foreign_trade/03Foreign_trade_since_2004/&lang=1

Viron tilastokeskus (2010d) Exports and imports by SITC commodity section

http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=FT01&ti=EXPORTS+AND+IMPORTS+BY+SITC+COMMODITY+SECTION&path=../I_Databas/Economy/11Foreign_trade/03Foreign_trade_since_2004/&lang=1

Viron tilastokeskus (2010e) In September exports were the biggest of the last two years, uutistiedote

<http://www.stat.ee/38026>

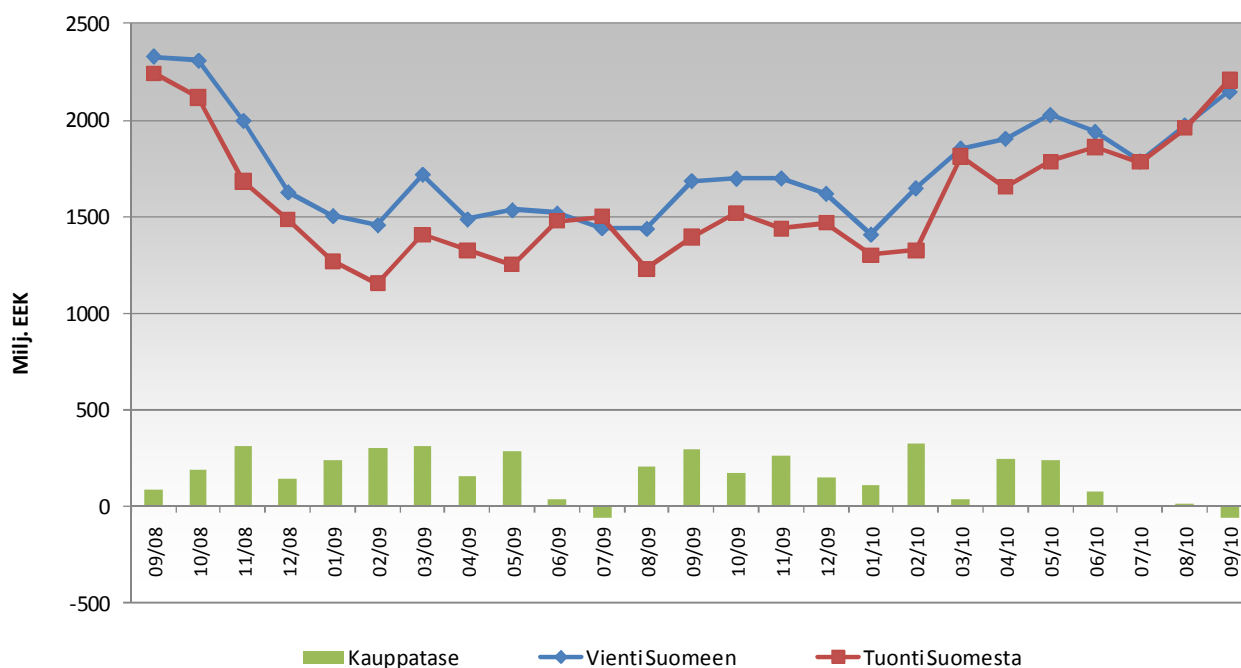
Viron valtiovarainministeriö (2010) Summer 2010 Macroeconomic Forecast of the Ministry of Finance of Estonia (25. August)

<http://www.fin.ee/economic-forecasts>

Viron Suomen-kauppa kasvuun

Taluskriisin aikana kauppa Viron ja Suomen välillä hiipui nopeasti. Suomi säilytti silti asemansa Viron suurimpana kauppakumppanina, mutta kaupan arvo romahti satoja miljoonia kruunuja. Vuonna 2009 Viron vienti Suomeen supistui 22,7 %. Kuukausittainen tarkastelu paljastaa, että vienti alkoi supistua marraskuussa 2008, kun verrataan lukuja edellisen vuoden vastaavaan jaksoon. Edelliseen kuukauteen verrattuna Viron ja Suomen välisen kaupan syöksy alkoi lokakuussa 2008 (kuvio 24). Koko vuoden 2009 ajan kaupan volyymi vaihteli edellistä vuotta merkittävästi matalammalla tasolla. Kestävämpään kasvuun Viron ja Suomen välinen kauppa on lähtenyt alkuvuodesta 2010. Edellisen vuoden lukuihin verrattaessa kasvulukuihin päästiin kiinni varsinaisesti helmikuussa 2010. Tähän vaikuttavat vuoden 2009 matalat vertailuarvot, sillä vuoden 2009 vienti Suomeen jäi pienemmäksi kuin vuoden 2005 vienti, ja matkaa kriisiä edeltäneisiin lukuihin on vielä kurottavaksi. (Viron tilastokeskus 2010) Kasvuluvut kuitenkin osoittavat, että Viron vienti Suomeen on kääntynyt nousuun.

Kuvio 24: Viron kauppa Suomen kanssa, vienti ja tuonti sekä kauppataase, syyskuu 2008 - syyskuu 2010, milj. EEK

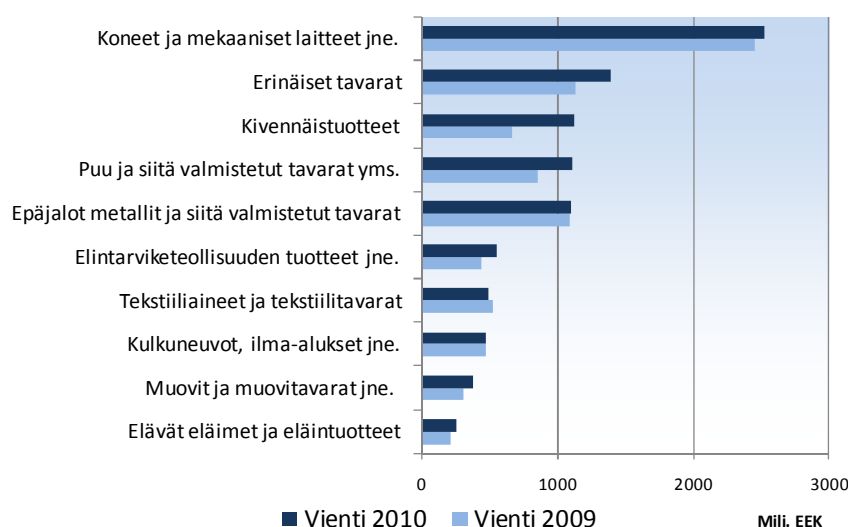

Lähde: Viron tilastokeskus (2010)

Viron viennissä Suomeen tärkein tavararyhmä alkuvuonna 2010 oli koneet ja laitteet (kuvio 25). Myös erinäiset tavarat, eli lähinnä huonekalut, matot ja vastaavat, kivennäistuotteet sekä puu ja puutuotteet

olivat tärkeitä tavararyhmiä Viron viennissä Suomeen. Suurin kasvu kymmenen suurimman tavararyhmän osalta verrattuna vuoden 2009 tammi-kesäkuuhun tapahtui kivennäistuotteissa (67 %). Myös puun ja puutuotteiden sekä elintarviketeollisuuden tuotteiden vienti kasvoi yli neljänneksen edellisen vuoden vastaavaan ajanjaksoon verrattuna. Sen sijaan tekstiiliaineiden ja -tavaroiden vienti pieneni hieman (5 %). (Viron tilastokeskus 2010)

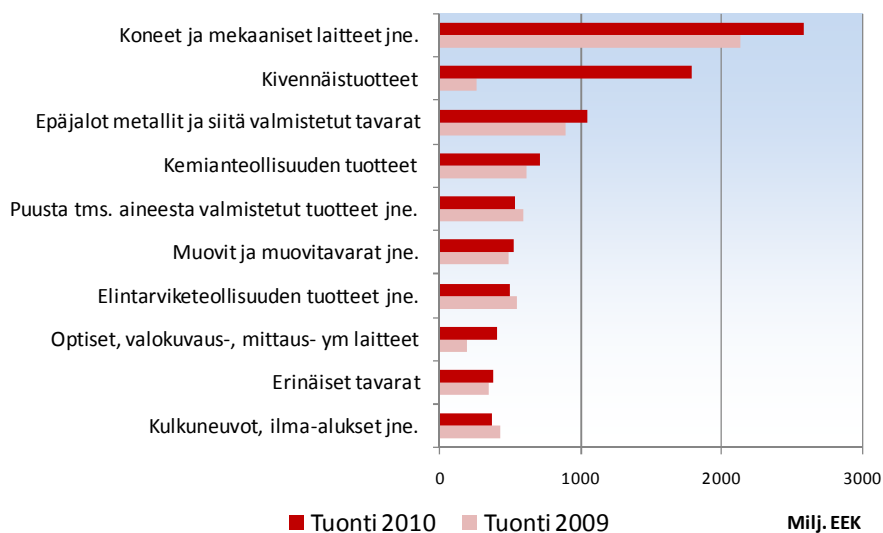
Kuvio 25: Viron vienti Suomeen, 10 suurinta tavararyhmää, tammi-kesäkuu, 2009 ja 2010, milj. EEK

Lähde: Viron tilastokeskus (2010)

Viron Suomen-tuonnin rakenne oli alkuvuodesta 2010 hyvin samanlainen kuin viennin rakenne (kuvio 26). Tärkeimmät tuontitavararyhmät olivat koneet ja laitteet sekä kivennäistuotteet. Myös mm. epäjalaloja metalleja tuotiin melko paljon Suomesta Viroon. Kymmenen suurimman tuontitavararyhmän sisällä suurin muutos tuonnin volyymissa tapahtui kivennäistuotteissa, joiden arvo lähes seitsenkertaistui alkuvuonna 2010 verrattuna edellisen vuoden vastaavaan jaksoon. Myös optiset, valokuvaus-, tarkkuus- ja mittausinstrumentit kasvoivat ryhmänä 114 %. Muissa ryhmissä nähtiin maltillisempaa kasvua, kun taas kulkuneuvoissa, puusta tms. aineesta valmistetuissa tuotteissa ja elintarviketeollisuuden tuotteissa tuonnin volyymi supistui. (Viron tilastokeskus 2010)

Kuvio 26: Viron tuonti Suomesta, 10 suurinta tavararyhmää, tammi-kesäkuu, 2009 ja 2010, milj. EEK

Lähde: Viron tilastokeskus (2010)

Lähteet:

Viron tilastokeskus (2010) Exports and imports by commodity chapter (CN 2-digit code) and country, 2010 (months)

<http://pub.stat.ee/px->

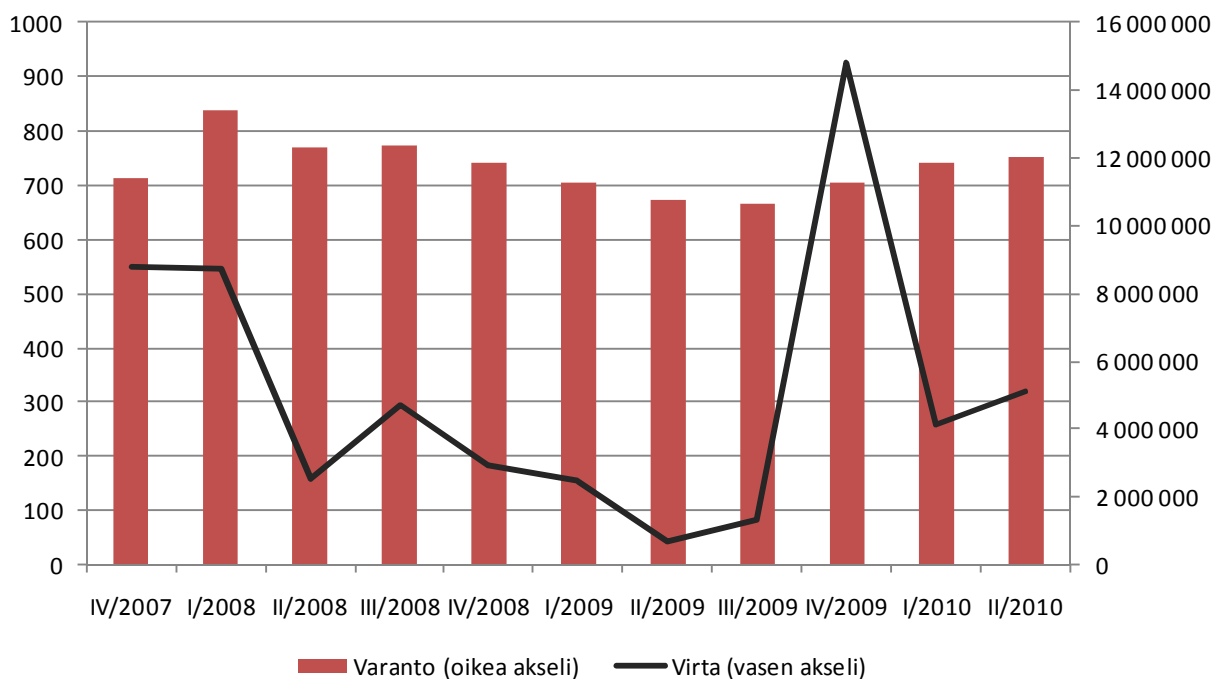
web.2001/Dialog/varval.asp?ma=FT210&ti=EXPORTS+AND+IMPORTS+BY+COMMODITY+CHAPTER+%28CN+2%2DDIGIT+CODE%29+AND+COUNTRY%2C+2010+%28MONTHS%29&path=../I_Databas/Economy/11Foreign_trade/03Foreign_trade_since_2004/&lang=1

Viro vetää jälleen ulkomaisia investointeja

Viro on ollut yksi EU-alueen merkittävimpiä ulkomaisten investointien kohdemaita asukaslukuunsa suhteutettuna. Viron tultua EU:n täysjäseneksi vuonna 2004 ulkomaisten investointien kasvu jatkui yhä voimakkaampana. Viro on pienuudestaan huolimatta onnistunut houkuttelemaan Baltian maista eniten ulkomaista pääomaa. Pitkään jatkunut ulkomaisen investointikannan kasvu kuitenkin päättyi vuonna 2008.

Viron talouden ylikuumentuminen muiden Baltian maiden tahdissa aiheutti Viron talouskasvun kääntymisen negatiiviseksi jo ennen globaalia talouden taantumaa. Kansainvälinen taantuma vei Viron yhä suurempaan ahdinkoon ja kansainväliset investoijat alkoivat epäillä maan kykyä selvitä kriisistä. Globaalin taantumun jatkuessa Viron ulkomaisten suorien sijoitusten kanta kääntyi laskuun vuoden 2008 viimeisellä neljänneksellä. Lasku jatkui Virossa neljän kvartaalin ajan ensimmäistä kertaa maan historiassa (kuvio 27). Vasta vuoden 2009 viimeinen neljännes palautti Viron ulkomaisten investointien kannan kasvu-uralle. (Viron keskuspankki 2010a)

Kuvio 27: Suorien ulkomaisten investointien varanto Virossa ja virta Viroon, milj. EUR

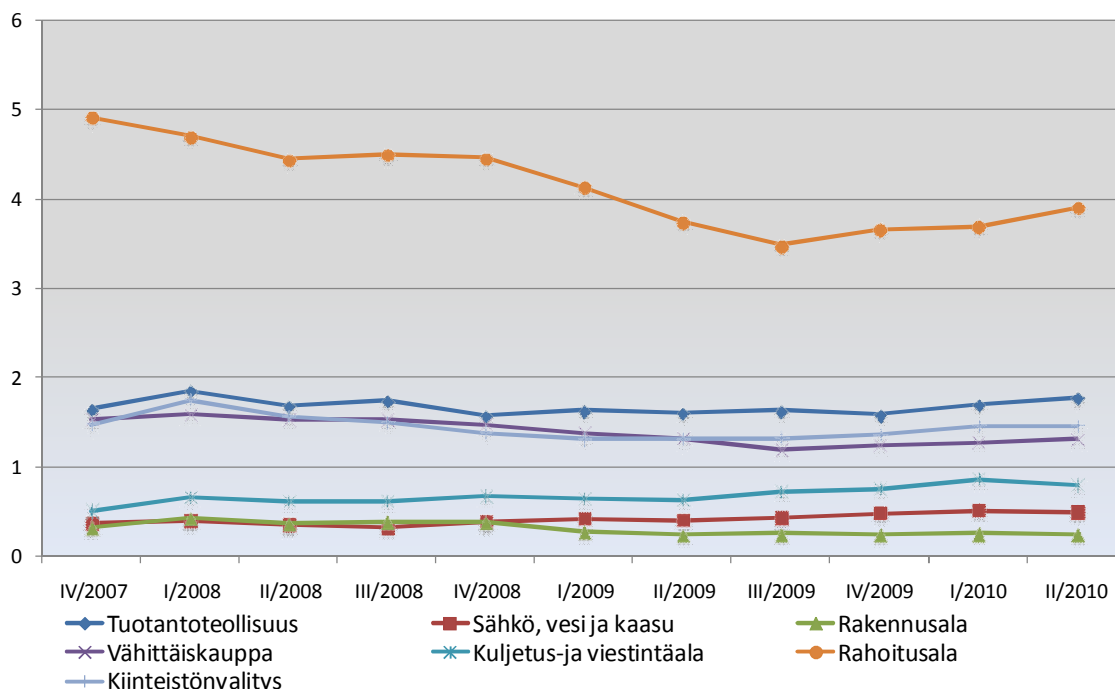

Lähde: Viron keskuspankki (2010a)

Ulkomaisten suorien sijoitusten kanta kääntyi positiiviseksi ulkomaisten investointien virran yli kymmenkertaistuttua vuoden 2009 viimeisellä kvartaalilla suhteessa edelliseen vuosineljännekseen. Suuren investointihypähdyksen takana oli muun muassa TeliaSoneran 376 miljoonan euron kauppa Viron valtion kanssa Eesti Telekomista (Kauppalehti 14.10.2009). Kaupan seurauksena aiemmin 60 % Eesti Telekomista omistanut TeliaSonera saavutti yhtiössä täysomistuksen. Voimakkaan hyppäyksen jälkeen ulkomaisten investointien virta tasaantui, mutta jatkoi tämän jälkeen kasvuaan vuoden 2010 ensimmäisellä puoliskolla.

Toimialoittain tarkasteltuna ulkomaiset investoinnit keskittyivät vuonna 2009 rahoituslalle (34 % kaikista investoinneista) ja tuotantoteollisuuteen (15 %) (kuvio 28). Muita merkittäviä investointikohteita olivat kiinteistöala (12 %) sekä tukku- ja vähittäiskauppa (12 %). Edellisvuoteen verrattuna erityisesti rahoitusalan investoinnit vähenivät Virossa merkittävästi (-17 %), mutta pohjataso löytyi vuoden 2009 kolmannella neljänneksellä ja tämän jälkeen alalla on koettu varovaista kasvua. Vuoden 2010 ensimmäisellä vuosipuoliskolla rahoitusalan osuus kaikista ulkomaisista investoinneista supistui hieman samaan aikaan, kun investoinnit muille toimialoille kasvoivat. (Viron keskuspankki 2010a)

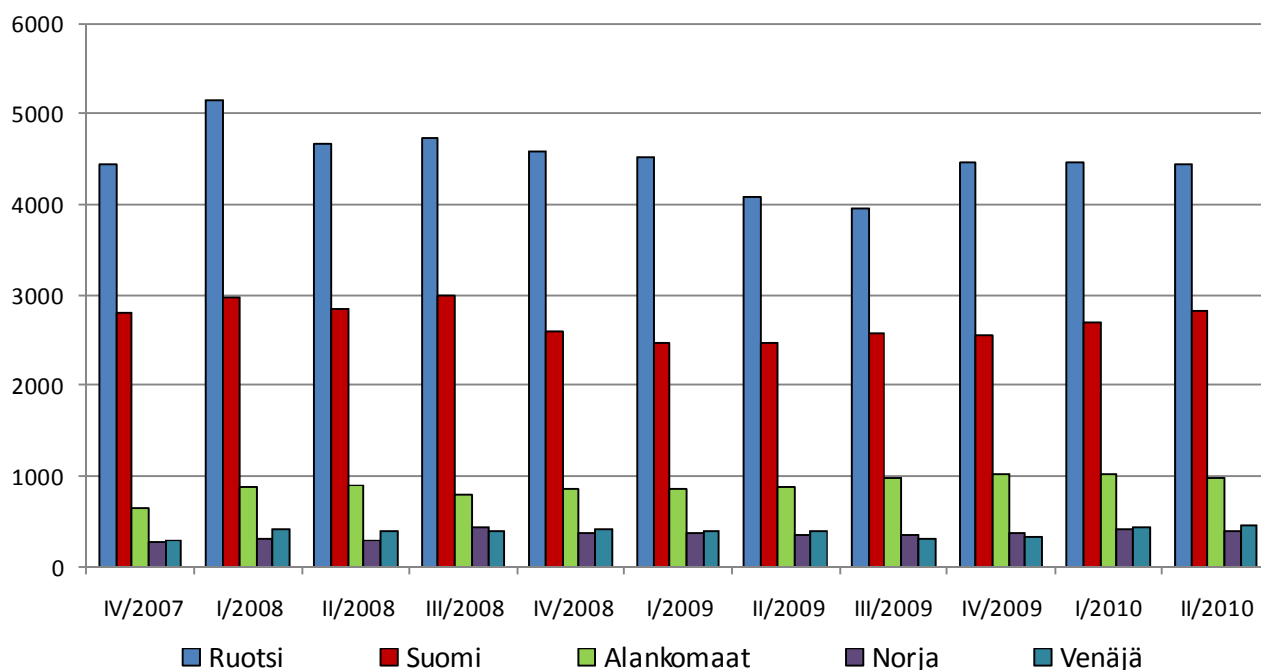
Kuvio 28: Suorien ulkomaisten investointien kannan muutos valituilla toimialoilla, milj. EUR

Lähde: Viron keskuspankki (2010a)

Ruotsi ja Suomi säilyttivät asemansa Viron suurimpina ulkomaisten suorien investointien alkuperämaina läpi talouden taantuman (kuvio 29). Vuonna 2009 Viron investointikannasta 40 % oli ruotsalaista alkuperää ja 23 % investoinneista oli Suomesta. (Viron keskuspankki 2010b) Vuoden 2009 viimeisellä neljänneksellä Ruotsin voimakkaasti kasvaneessa investointivarannossa näkyy em. TeliaSoneran kauppa Eesti Telekomista. CEMATin marraskuussa 2010 haastattelema yritysjohtaja arvioi, että pohjoismaiset investoinnit Viroom kasvavat jatkossa entisestään erityisesti muiden Baltian maiden kustannuksella Viron siirtyessä euroon vuoden 2011 alusta. Tämän arvioidaan houkuttelevan erityisesti pohjoismaisia toimijoita.

Kuvio 29: Suorien ulkomaisten investointien kanta Virossa maittain, milj. EUR

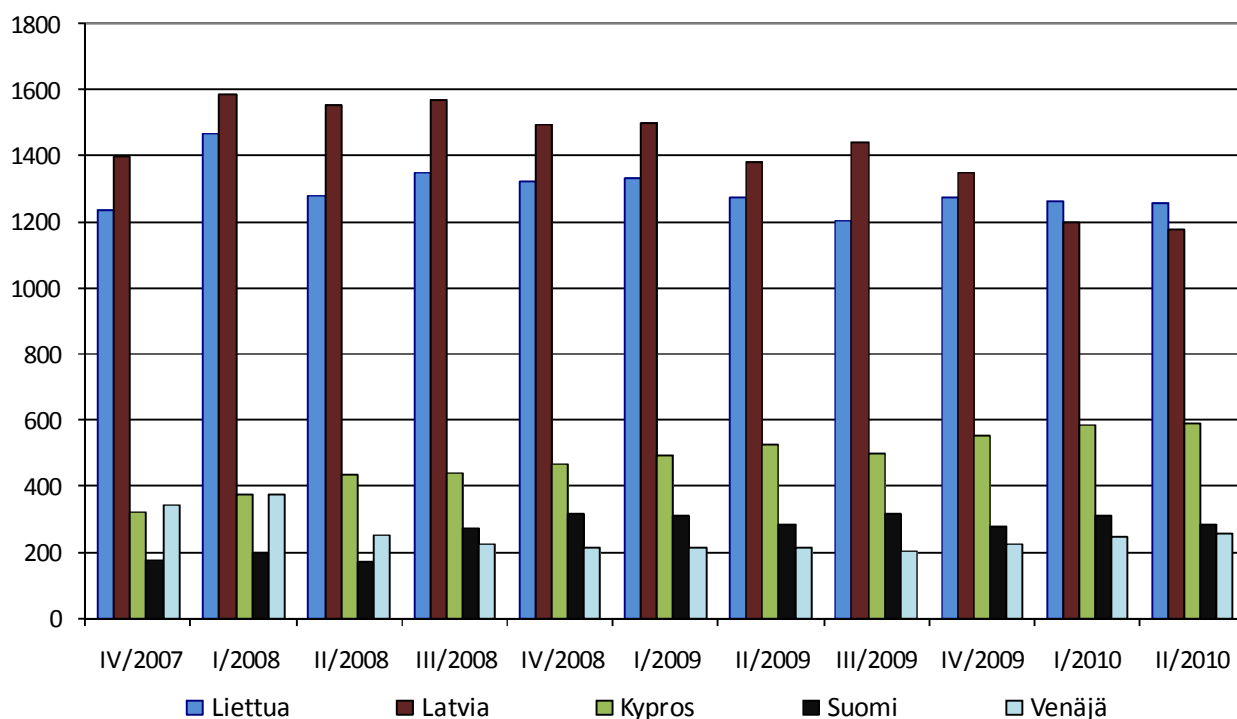

Lähde: Viron keskuspankki (2010b)

Viron ulkomaille suuntautuvat suorat investoinnit kasvoivat aina vuoden 2008 ensimmäiseen neljännekseen saakka, mutta kääntyivät tämän jälkeen hitaaseen laskuun, joka on jatkunut vuoden 2010 toiseen neljännekseen saakka (kuvio 30). Virolaiset investoinnit ulkomaille ovat suuntautuneet ennen kaikkea rahoitus- (60 %) ja kiinteistöalalle (13 %), joiden yhteenlaskettu arvo koko investointikannasta on liki kolme neljäsosaa. Virolaisten investointien ykköskohteina ovat pitkään olleet eteläiset Baltian maat, Latvia ja Liettua. (Viron keskuspankki 2010b) Näistä investoinneista merkittävä osa on kuitenkin alun perin ruotsalaisten ja suomalaisten yritysten Viron tytäryhtiöiden tekemiä investointeja. Kolmanneksi eniten virolaisinvestointeja on suuntautunut Kyprokseen. Kypros on yksi ns. off shore -maista, jonne virolaiset varastoivat pääomiaan ja investoivat verotussyistä. Kyse on samasta ilmiöstä

kuin venäläispääomien liikkeissä offshore-maihin ja takaisin (ks. Karhunen ym. 2008). Kolmen suurimman virolaisinvestointien kohdemaan jälkeen merkittävimmät kohdemaat ovat Suomi ja Venäjä.

Kuvio 30: Virolaisten suorien investointien varanto ulkomailla, milj. EUR

Lähde: Viron keskuspankki (2010b)

Taantuman myötä Virossa toimivat yritykset ryhtyivät erilaisiin rationalisointitoimiin säilyttääkseen kannattavuuden vaikeassa taloudellisessa tilanteessa. Monet yritykset leikkasivat työntekijöidensä palkkoja ja osa myös työaika. Huolimatta talouden orastavasta elpymisestä ja tilauskannan kasvamisesta yrityksillä ei ole pakottavaa tarvetta palkata lisää työvoimaa, koska taantuma ajoi yritykset toimimaan vajaateholla. Estonian Institute of Economic Researchin (2010) tutkimuksen mukaan vuoden 2010 alussa yritysten kapasiteetista oli käytössä vain 60 %. Yritysten näkökulmasta tämä tarkoittaa Viron kustannuskilpailukyyn parantumista. Korkean työttömyyden, yritysten ylikapasiteetin ja leikattujen palkkojen myötä palkkakustannukset Virossa ovat laskeneet ja niiden ennustetaan säilyvän matalammalla tasolla vielä jonkin aikaa. Tämän yrityksille edullisen hintakehityksen vuoksi ulkomaisten investointien ennustetaankin palautuvan melko pian taantumaa edeltävälle tasolle ja jatkavan siitä kasvuaan. Tätä kasvukehitystä siivittää myös Viron tuleva euron käyttöönotto vuoden 2011 alussa.

Hintatason lasku näyttää houkutelleen Viroon myös alemman jalostusasteen investointeja, joiden aiemmin uskottiin siirtyvän lähes kokonaisuudessaan halvemman hintatason maihin Aasiaan ja Itä-

Eurooppaan. Viroon ovat siirtäneet toimintonsa mm. tanskalainen huonekaluvalmistaja Flexa Holding ja ruotsalainen metallituotevalmistaja Mekanotjänst (The Baltic Course 23.3.2010; Compiler eNews 28.9.2010). Myös suomalaiset teollisuusyritykset ovat siirtäneet toimintojaan Viroon taantuman jälkimainingeissa. Alkuvuonna 2010 Incap ilmoitti sulkevansa kokonaan yhtiön Vuokatin tehtaan ja siirtävänsä tuotannon kokonaisuudessaan Viroon (Kauppalehti 17.3.2010). Aiemmin myös Elcoteq ilmoitti irtisanomisten jälkeen laajentavansa toimintojaan yhtiön Tallinnassa sijaitsevalla tehtaalla. Viime vuonna Tallinnan Elcoteqin tiloja hankkinut Ericsson on niin ikään käynnistänyt toimintonsa tiloissa ja aikoo tuottaa mm. laitteet 4G-verkkoa varten Tallinnan tehtaalla. Kuluttajapalvelupuolen toimijoista mm. McDonalds on ilmoittanut suunnitelmistaan investoida yhteensä 120 miljoonaa kruunua yhtiön Viron toimintojen kehittämiseen vuoteen 2013 mennessä (The Baltic Course 9.9.2010). Toisaalta myös korkean teknologian yritykset ovat jälleen löytäneet tiensä Viroon. Terveystieteiden teknologiatuottaja Innokas Medical Oy aikoo myös laajentaa toimintaansa Virossa (Compiler eNews 31.8.2010a). Jo toiminnassa olevan tehtaan lisäksi Virossa aletaan tuottaa terveystieteiden hallintojärjestelmiä sekä logistiikka- ja hankintajärjestelmiä. Yhdysvaltalainen teknologiyritys Seven Networks puolestaan avaa 50 henkilöä työllistävän tutkimuskeskuksen Tallinnaan. (Compiler eNews 31.8.2010b)

Lähteet

The Baltic Course (9.9.2010) McDonalds will invest 313 mln kroons in the Baltic States by 2013

The Baltic Course (23.3.2010) Several foreign companies move production to Estonia

Compiler eNews (28.9.2010) Ruotsalainen Mekanotjänst aikoo laajentaa toimintaansa Viroon

Compiler eNews (31.8.2010) Suomalainen terveystieteiden teknologiyritys Innokas Medical Oy laajentaa toimintaansa Virossa

Compiler eNews (31.8.2010b) Amerikkalainen teknologiyritys Seven Networks avaa Tallinnassa tutkimuskeskustyksikön

Estonian Institute of Economic Research (2010) Industry survey, current operating capacity
<http://www.ki.ee/en/index.html>

Karhunen, Päivi; Riitta Kosonen, Johanna Logrén & Kristo Ovaska (2008) *Suomalaisyritysten strategiat Venäjän muuttuvassa liiketoimintaympäristössä*. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja B-84. HSE Print, Helsinki.

Kauppalehti (17.3.2010) Incap lähtee Vuokatista – yli 120 irtisanotaan

Kauppalehti (14.10.2009) TeliaSonera lunastaa Eesti Telekomia

Viron keskuspankki (2010a) International investment position, Direct investment position by fields of activity
http://www.bankofestonia.info/dynamic/itp1/itp_report_1c.jsp?reference=1552&references=1552:EEK,1632:USD,1633:EUR&className=EPSTAT1&lang=en

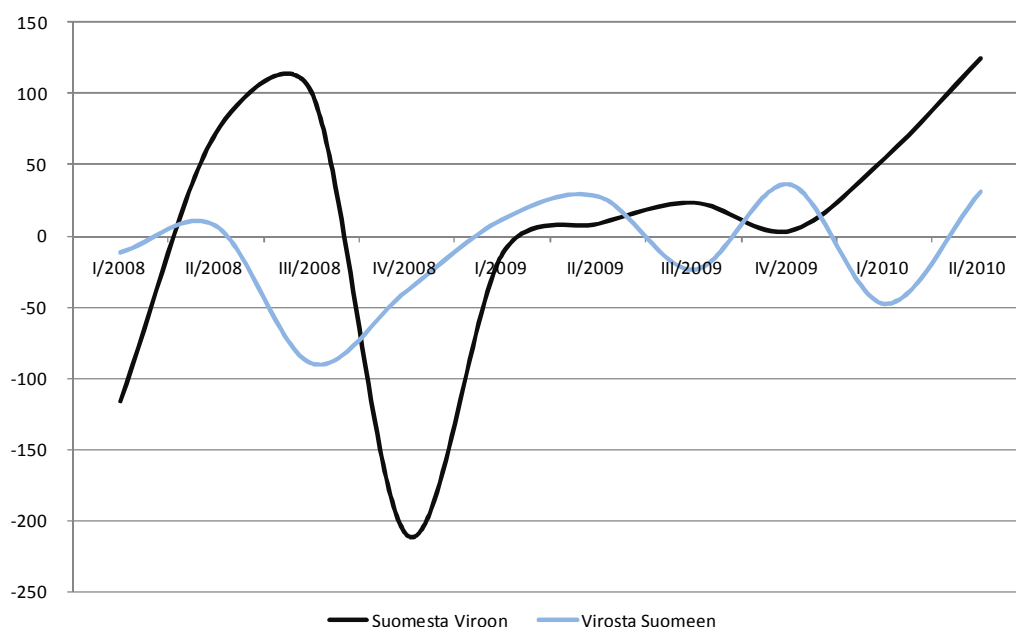
Viron keskuspankki (2010b) International investment position, Direct investment position by countries

http://www.eestipank.info/dynamic/itp1/itp_report_1c.jsp?startDay=1&startMonth=1&startYear=2007&endDay=31&endMonth=12&endYear=2010&className=EPSTAT1&step=9&nrOfQuarter=15&q1=8&q2=4&q3=2&q4=1&reference=629&references=550%3AEEK%2C628%3AUSD%2C629%3AEUR&commtype=1&lang=en&submit=SHOW&show=table

Suomalaiset investoinnit Virossa kasvavat

Suomalaisinvestointien varanto Virossa on kymmenkertainen verrattuna virolaisinvestointien varantoon Suomessa. Globaalin taantuman myötä suomalais- ja virolaisinvestointien virrat ovat kuitenkin lähentyneet toisiaan 2008-2009 (kuvio 31). Kehitys on ollut aaltoilevaa molemmilla puolilla, mutta aallonharjat ja -pohjat ovat ajoittuneet eri tavalla.

Kuvio 31: Suorien investointien virta Suomen ja Viron välillä, milj. EUR

Lähde: Viron keskuspankki (2010)

Virolaisinvestointien virta Suomeen sukelsi heti vuoden 2008 kolmannella neljänneksellä virolaisyriyten kärsittyä kotimaisesta talouden heikentymisestä jo vuoden alusta lähtien. Tämän jälkeen virta kääntyi taas kasvuun ja aloitti aaltomaisen liikkeen uudestaan vuoden 2009 kolmannella neljänneksellä. (Viron keskuspankki 2010) Vuoden 2009 lopussa Suomeen etabloitui mm. virolainen Big Bank, joka näin avasi virolaispankkien markkinat Suomessa (The Baltic Course 25.2.2010). Vakuutuspuolella virolainen Iizi toi verkkopalvelunsa Suomeen jo vuoden 2009 alkupuolella, jolloin aiemmin yrityksille kaupattu palvelu tuli myös suomalaisten kotitalouksien ulottuville (Baltic Business News 28.3.2008). Sen sijaan virolainen kalanjalostustehdas Premia Foods ilmoitti lopettavansa

toimintansa Uudessakaupungissa vuoden 2010 loppuun mennessä ja keskittävänsä toiminnot muille toimintapaikkakunnille Suomessa ja Virossa (Compiler eNews 12.10.2010).

Suomalaisinvestointien virta Viroon kasvoi voimakkaasti vielä vuoden 2008 kahdella ensimmäisellä neljänneksellä, mutta sukelsi tämän jälkeen vielä jyrkemmin kuin virolaisinvestoinnit Suomeen muutamaa kuukautta aiemmin. Suomalaisinvestointien laskun pohja nähtiin vuoden 2008 lopulla samaan aikaan, kun virolaisinvestoinnit Suomeen jo kasvoivat. Vuonna 2009 investointirintamalla oli suhteellisen hiljaista molemmilla puolilla. Vuoden 2010 alussa suomalaisinvestointien virta ampaisi taas kasvuun virolaisinvestointien virran seurattessa matalammalla tasolla. Useat CEMATin lokamarraskuussa 2010 haastattelemissa suomalaisyrityksistä olivat vuoden 2010 aikana jatkaneet laman ajaksi jäihin asetettuja investointihankkeita Virossa, kun rakennuskustannukset olivat pienentyneet. Yritykset olivat joko vastikään laajentaneet olemassa olevaa kapasiteettia tai suunnittelivat uusia investointeja.

Lähteet

Baltic Business News (28.3.2008) Estonian IIZI acquires a majority holding in the Finnish insurance broker

The Baltic Course (25.2.2010) Estonian Bigbank expands services in Finland

<http://www.baltic-course.com/eng/finances/?doc=24050>

Compiler eNews (12.10.2010) Virolainen Premia Foodsin kalanjalostustehdas lopettaa toimintansa Uudessakaupungissa vuoden loppuun mennessä

Viron keskuspankki (2010) Balance of payments, Direct investment in and outflow by countries

http://www.eestipankk.info/dynamic/itp1/itp_report_1f.jsp?startDay=1&startMonth=1&startYear=2007&endDay=31&endMonth=12&endYear=2010&className=EPSTAT1&step=9&nrOfQuarter=15&q1=8&q2=4&q3=2&q4=1&reference=627&references=549%3AAEEK%2C626%3AAUSD%2C627%3AEUR&commtype=1&lang=en&submit=SHOW

Viron tulevaisuudennäkymät varovaisen valoisat

Viron keskimäärin yli 8 % talouskasvu 2000-luvulla pysähtyi vuoden 2008 alussa ja kehittyi nopeasti maan itsenäisyyden pahimmaksi talouskriisiksi. Nousukauden vuosina talouskasvu perustui pitkälti kotimaiseen kysyntään, joka puolestaan kasvoi käytettävissä olevien tulojen, työllisyyskehityksen ja velkaantumisen tahdissa. Myös ylioptimistiset odotukset tulevaisuuden tulotasosta ruokkivat kovaa kasvua. (EKP 2010) Vuonna 2009 Viron bruttokansantuote romahti 14 %, mutta vuoden 2010 toisella neljänneksellä talous kääntyi taas maltilliseen 3 %:n kasvuun. Vuoden 2010 aikana kasvun veturina on toiminut ennen kaikkea vienti kotimaisen kysynnän pysytellessä heikkona. Matalan vertailutason vuoksi talouden kasvuluvut kriisin jälkeen ovat vakuuttavia, mutta tuotannon uudelleenkäynnistyksen ja vientisektorin piristymisen vaikutusten uskotaan hiipuvan nopeasti (Viron valtiovarainministeriö 2010). Tulevina vuosina kasvun uskotaan jatkuvan talouskriisiä edeltävää aikaa maltillisempaan.

Viron euroon siirtymisen varmistuttua kesällä 2010 usko maan talouden vakauteen on parantunut. Euroon siirtymisen uskotaan houkuttelevan Viroon entistä enemmän ulkomaisia investointeja, etenkin muiden Baltian maiden kustannuksella. Nopea euroalueeseen liittyminen nähdäänkin alueellisena irtiottona, erottautumisena muista Baltian maista (IMF 2010). Suomalaisyriyten kannalta euroon siirtyminen merkitsee eri asioita toimialasta riippuen. Kuluttajakaupassa toimivat yritykset varautuvat voimakkaisiin kysyntävaihteluihin, kun euro otetaan käyttöön vuoden 2011 alussa. Kun kuluttajat tottuvat euron käyttämiseen ja luottamus hintojen vakauteen palautuu, kuluttajakysynnän odotetaan myös toipuvan ennalleen. Muilla toimialoilla euroon siirtyminen tuo pieniä hyötyjä kahden valuutan käsittelystä johtuneiden kustannusten laskun ja valuuttariskin poistumisen muodossa, mutta CEMATin loka-marraskuussa 2010 haastattelemat suomalaisyritysten edustajat eivät pidä vaikutuksia merkittävinä.

Viron valtiontalous on pysynyt suhteellisen hyvässä kunnossa talouskriisistä huolimatta. Viron luottoluokitusta nostettiin kahdesti vuonna 2010, ja sen näkymiä on kuvattu vakaiksi (Standard&Poor's 2010, EKP 2010). Joustava talous ja työvoimamarkkinat sekä sitoutuminen tarvittavien muutosten tekemiseen luovat uskoa maan toipumiseen. Valtion budjettialijäämä on reilusti alle eurotaloudelle asetettujen kriteerien, ja valtion talouden kuntoa ja vakautta pidetään hyvänä. Vaikka julkisen talouden kestävyys ei ole uhattuna, yksityinen sektori on edelleen varsin velkaantunut, ja yleinen taloustilanne heikko (EKP 2010). Julkisen sektorin on myös sopeuduttava uuteen, matalamman kasvupotentiaalin tilanteeseen, sillä kriisiä edeltäneisiin kasvulukuihin Viron ei uskota yltävän. Viron suuret valuuttavarannot auttoivat sitä kuitenkin selviytymään kriisiajan pahimman vaiheen yli. (IMF 2010)

Viron kansantalous kohtaa kolme suurta haastetta. Eniten huolta Viron taloudessa aiheuttaa vastasaavutetun vakauden kestävyys. Erityisesti inflaation pysyminen alhaisena arveluttaa esimerkiksi

Euroopan keskuspankkia (EKP 2010), sillä Viron inflaatio on painunut matalaksi tilapäisten tekijöiden, kuten talouden rankan sopeuttamisen vuoksi. Yritystoiminnan kannalta Viron toimintaympäristö on kuitenkin entistä vakaampi ja turvallisempi.

Toiseksi ongelmaksi nousee korkea työttömyys, jonka ei uskota hellittävän useisiin vuosiin, vaan pysyttelevän yli 10 %:ssa vuoteen 2013 asti. Sen sijaan suomalaisyritysten näkökulmasta työttömyys on tilapäisesti helpottanut työvoiman hankkimista. Virossa työttömyyttä työvoimaa ja yrityksiä vaivaa kuitenkin kohtaanto-ongelma, eikä työttöminä olevien reserviä pidetä useinkaan sopivina rekrytoitavina osaamisensa puolesta. Näin ollen yritysnäkökulmasta Virossa uhkaa lähitulevaisuudessa työvoimapula, kun talous lähtee jälleen nousuun, ja osaava työvoima voi valita entistä useampien avoimien työpaikkojen välillä. Rakenteellinen työttömyys on uhka kansantalouden terveelle kehitykselle, sillä työttömät putoavat ajan mittaan pois työvoimamarkkinoilta (Viron keskuspankki 2010). Myös alueelliset erot työllisyydessä ja työttömyydessä ovat jäykkyksiä, jotka nakertavat maan kilpailukykyä (EKP 2010).

Myös talouskasvun myötä uudelleen kasvuun lähtevä palkkataso huolestuttaa yrityksiä. Kustannukset kasvavat, ja mikäli palkkatason kohoamisessa palataan kriisiä edeltäneeseen aikaan, kustannuksia on vaikea kattaa tehokkuuden kasvattamisella. Harva suomalaisyritysten edustajista kuitenkaan uskoo holtittomaan palkkatason kasvuun. Pikemminkin he arvelevat, että tilanteesta on otettu opiksi ja palkanmuodostuksen periaatteita ymmärretään kriisin ansiosta paremmin. Yritysten kannalta Viron liberaali toimintaympäristö ja vuonna 2009 voimaan tullut työlainsäädännön uudistaminen ovat kuitenkin helpottaneet sopeutumista globaalin talouden käännteisiin. Sopeuttamistoimet, kuten irtisanomiset ja palkanalennukset, on ollut helppo toteuttaa. Kansantalouden kannalta edellisen nousukauden raju palkkatason kasvu heikensi maan kilpailukykyä merkittävästi, sillä palkat nousivat Virossa nopeammin kuin työn tuottavuus (EKP 2010).

Kolmas Viron kansantalouden ongelma tulevaisuudessa on se, että Viron kasvupotentiaali on jäämässä pienemmäksi kuin mitä se oli ennen talouskriisiä. Tämä merkitsee, että tulevina vuosina kasvu jää matalalle tasolle, 3-4 %:iin, aiemman 6-7 %:n sijaan. (IMF 2010, Viron valtiovarainministeriö 2010) Kasvupotentiaalin pieneneminen johtuu siitä, että vanhat kasvusektorit eivät enää jaksa nostaa taloutta nousuun. Kasvu ei voi enää perustua kotimaiseen kysyntään rakentamisessa, kiinteistöalalla ja rahoitussektorilla, vaan sen on perustuttava kansainvälisen kaupan kannalta merkityksellisiin toimialoihin. Ruotsalaisten ja suomalaisten yritysten investoinnit matalan teknologian ja vähän ammattitaitoa vaativaan tuotantoon ovat kuitenkin ohjanneet Viron vientirakennetta tähän suuntaan.

Ratkaisuna nähdään siirtyminen korkeamman lisäarvon tuotantoon (Euroopan komissio 2010a). Valtion panostuksia kuitenkin tarvitaan. Valtio voi varmistaa esimerkiksi paremman riskirahoituksen saatavuuden tarvittavien investointien mahdollistamiseksi (EU-komissio 2010b). Myös koulutukseen sekä tutkimukseen ja tuotekehitykseen vaaditaan valtion lisäpanostuksia (EKP 2010). Kasvun on myös entistä enemmän perustuttava kannattavaan vientiin, missä siirtymän haastavuutta lisää se, että Viron

perinteisten kauppakumppanien kasvupotentiaali on myös alentunut (IMF 2010). Viron talous kaipaakin valtion tukitoimia resurssien ohjaamiseksi kohti kansainvälisen kaupan kannalta merkittäviä sektoreita. (EKP 2010)

Viron odotetaan toipuvan talouskriisistä nopeammin kuin muiden Baltian maiden, mutta silti toipuminen kestää vuosia. IMF:n (2010) mukaan toipuminen pitkittyy korkean työttömyyden, velkaantumisen, rahoituksen saatavuuden pienenemisen ja talouden uudelleen suuntaamisen tarpeen vuoksi. Nopeaa toipumista tukevat kuitenkin palkkojen ja hintojen lasku, saatavilla oleva työvoima ja vapaa tuotantokapasiteetti sekä talouden joustavuus, jonka avulla taloudellista toimintaa voidaan siirtää ripeästi kohti kasvualoja (EU-komissio 2010b).

Lähteet:

EKP (2010) Convergence Report May 2010

<http://www.ecb.int/pub/pdf/conrep/cr201005en.pdf>

EU-komissio (2010a) Convergence Report 2010 European Economy 3/2010

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/pdf/ee-2010-3_en.pdf

EU-komissio (2010b) European Economic Forecast, Spring 2010

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/pdf/ee-2010-2_en.pdf

IMF (2010) Republic of Estonia: Staff Report for the 2009 Article IV Consultation, IMF Country Report No. 10/4

<http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23514.0>

Standard & Poor's (2010) Republic of Estonia Upgraded To 'A' On Eurozone Accession; Outlook Stable

<http://www.eestipank.info/pub/en/majandus/majandus/rating/SP1.pdf>

Viron keskuspankki (2010) Economic forecast for 2010-2012, Estonian Economy and Monetary Policy 2/2010

http://www.eestipank.info/pub/en/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/ylevaade/_2010_02/tpy_210.pdf

Viron valtiovarainministeriö (2010) Summer 2010 Macroeconomic Forecast of the Ministry of Finance of Estonia

<http://www.fin.ee/economic-forecasts>